

18—22 november.

Debatter m. m.

Lördagen den 18 november.

	Sid.
Svar på interpellation av fru Boman ang. avskaffande av kafferan- soneringen	3

Tisdagen den 21 november.

Svar på interpellation av herr Hansson i Skediga ang. motorfordons- förordningens bestämmelser om framförande av traktortåg å allmän väg	9
Interpellation av herr Nyberg ang. befordrings- och löneförhållandena vid de militära musikkårerna	10

Onsdagen den 22 november.

Svar på interpellationer av:

Herr Staxäng ang. skydd mot sådana avspärningsrisker i västra Sverige, som blivit aktualiserade genom Surte-katastrofen	12
Herr Håstad ang. utbetalning av de s. k. tyskmedlen	18
Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea	21
Ändring av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.	36
Ändringar i ecklesiastika boställsordningen	52
Kamrarnas skiljaktliga beslut beträffande lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.	66
Komplettering med skog av fastigheter, vilkas skogsinnehav mins- kats genom kraftledningsgator	70
Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmän- nas och juridiska personers skogsinnehav	71
Interpellation av herr Senander ang. kompensation till folkpensio- närerna för dyrtiden	89

Samtliga avgjorda ärenden.

	Sid.
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. överenskommelse om varuutbytet med Schweiz m. m.	20
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 205, ang. lönegradsplacering av viss eldarpersonal m. m.	21
— nr 206, ang. kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea	21
— nr 207, ang. riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköp och lagring	36
— nr 208, ang. försvarets högsta ledning	36
— nr 209, ang. utgifter å tilläggsstat I (utrikesdepartementet)	36
— nr 210, ang. d:o (handelsdepartementet)	36
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. tillfälliga tillägg å löner och pensioner vid riksdagens verk	36
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 49, ang. ändring av lagen ang. lösdri- vares behandling, m. m.	36
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. ändringar i ecklesiastika boställsordningen	52
— memorial nr 27, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.	66
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 54, ang. komplettering med skog av fas- tigheter, vilkas skogsinnehav förminskats genom kraftledningsgator	70
— nr 55, ang. förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav	71

Lördagen den 18 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande november.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att fru Hildur Ericsson från Luleå på grund av yrselsjukdom (Morb. reucére) är oförmögen till arbete under två veckor från 17 november 1950.

Stockholm den 17 november 1950.

G. Ahlberg,
leg. läk.

Kammaren beviljade fru Ericsson i Luleå ledighet från riksdagsgörömlen från den 17 innevarande november tills vidare.

§ 3.

Svar på interpellation ang. avskaffande av kafferansoneringen.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fru Boman frågat mig om regeringen planerar att avskaffa kafferansoneringen. Till svar på interpellationen vill jag nämna följande.

Det råder säkerligen inga delade meningar om de olägenheter, som kafferansoneringen medför i form av besvär och kostnader för handeln och även för myndigheterna. Jag kan alltså försäkra fru Boman att jag lika gärna som hon ser att den kan upphävas.

Det är emellertid flera faktorer, som här måste beaktas. Dessa äro framför allt den inverkan, som ett slopande av

ransoneringen skulle få på konsumtionens storlek, och våra valufamässiga möjligheter att köpa de erforderliga kaffekvantiteterna. Fru Boman säger i sin interpellation att kaffepriset blivit så högt nu sedan subventioneringen bortfallit, att några ytterligare konsumtionsbegränsande åtgärder inte behövas. Jag är tyvärr inte lika säker som fru Boman på den saken. Jag vill nämna att konsumtionen av kaffe inom ransoneringens ram före den i dagarna beslutade höjningen av ransonen motsvarade ca 35 000 ton per år och den fria försäljningen av minskaffe 3 000 å 4 000 ton, eller tillhoppa ca 39 000 ton per år. Till jämförelse kan nämnas att importen var 52 000 ton år 1938 och 50 000 ton år 1946, d. v. s. det år då kaffet senast fick säljas fritt. Den nu beslutade höjningen av ransonen motsvarar en konsumtionsökning för det ransonerade kaffet av cirka 5 000 ton per år men kommer å andra sidan säkerligen att medföra en väsentlig minskning av försäljningen av fritt kaffe.

Jordbruksnämnden har försökt att uppskatta vad ett slopande av kafferansoneringen skulle få för effekt på konsumtionen. Nämnden har därvid räknat med att konsumtionen per invånare skulle komma att stiga en del i förhållande till hittillsvarande nivå men dock stanna ungefär 20 procent under 1938 års. Enligt denna beräkning, som nog är ganska försiktig, skulle den totala kaffekonsumtionen vid ett slopande av ransoneringen komma att stiga till omkring 47 000 ton. Härtill kommer emellertid att kaffehandlens lager för närvarande äro synnerligen små. Ett slopande av ransoneringen skulle därför med all säkerhet få till följd en allmän lagerökning. Detta lagerökningsbehov har jordbruksnäm-

Svar på interpellation ang. avskaffande av kafferansonerings.

den uppskattat till lägst 7 000 ton under det första ransoneringsfria året. Härvid har man tagit hänsyn till att även konsumenterna nog i en del fall skulle göra vissa lagringsköp.

Totalt skulle alltså enligt dessa beräkningar ett slopande av kafferansonerings medföra en ökning av kaffeimporten till omkring 55 000 ton. Man måste då ställa frågan om vi valutmässigt kunna klara en sådan import. Eftersom vår kaffeimport till nära 90 procent kommer från Brasilien kan man nog i det här sammanhanget utslutande hålla sig till våra betalningsförhållanden med detta land. En import av ungefär 50 000 ton kaffe från Brasilien skulle vid nuvarande importpris fob Brasilien kosta ungefär 300 miljoner kronor, varav drygt 40 miljoner kronor komma på lagerökningen. Vår export till Brasilien beräknas i år till närmare 250 miljoner kronor, och det är nog ovisst om den blir avsevärt större under år 1951. Enbart en fri kaffeimport skulle alltså kunna medföra ett underskott i handelsbalansen på ungefär 50 miljoner kronor. Enligt det betalningsavtal som nu gäller med Brasilien ha vi s. k. överdragningsrätt intill ett belopp av 72 miljoner kronor. Bli importöverskottet större kan det däremot föranleda krav på dollarbetaling. Om underskottet främst betraktas som en engångshistoria med hänsyn till behovet av lagerökning, skulle det därför nog inte behöva inge några större betänkligheter. Under den allra sista tiden har emellertid en ny faktor komplicerat situationen. Det förhåller sig nämligen så att USA infört vissa restriktioner i fråga om försäljning av bomull. Dessa kunna komma att innebära att Sverige nödgas täcka en stor del av sitt bomullsbehov i Brasilien och att härför ta i anspråk en stor del av exportinkomsterna. Situationen är således för dagen mycket oklar.

Sammanfattningsvis vill jag alltså säga att jag är ense med fru Boman om

det önskvärda i och för sig att kafferansonerings skall hävas snarast. Med hänsyn bl. a. till att det ännu är oklart hur importsituationen för bomull kan komma att gestalta sig bör man emellertid enligt min mening vänta en tid med ett ställningstagande till kafferansonerings fortsatta bestånd. Under denna tid bör man emellertid tillvarata de möjligheter, som kunna finnas att höja ransonerna. Jag vill erinra om att ett stort steg i denna riktning redan har tagits. Genom en sådan successiv mildring av ransonerings vinner man också den fördelen, att man kan undvika den belastning som en lageruppbyggnad i ett sammanhang upp till behovet vid fri förbrukning skulle innebära.

Jag vill till slut anmärka att jag i mitt resonemang inte tagit någon hänsyn till eventuella förändringar i kaffepriset. Skulle detta sjunka, blir det endast lättare att snart häva ransonerings, medan en prisstegring måste försvåra ransonerings avveckling. Några spådomar i den ena eller andra riktningen avstår jag ifrån.

Med det sagda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Fru BOMAN: Herr talman! Jag vill till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framföra mitt tack för svaret på interpellationen. Jag vill också uttrycka min glädje alldeles särskilt över att statsrådet har en så positiv inställning till upphävandet av kafferansonerings, och vi hoppas komma att få se denna inställning omvandlad i praktiska resultat.

Om man ser på siffrorna är det uppenbart, att den skillnad i konsumtion som kan föranledas av ett ransoneringsupphävande är ganska obetydlig. När vi för närvarande ha en konsumtion av mellan 42 000 och 43 000 ton per år och jordbruksministern räk-

Svar på interpellation ang. avskaffande av kafferansonerings.

nar med att ett slopande av ransonerings skulle öka konsumtionen till ca 47 000 ton, så innebär ju detta en stegring med något mindre än 10 procent. Det är alltså inte »kaffemostrarna» som sitta emellan, utan det är — som jag i interpellationen sökte påvisa — svårigheterna för husmödrarna, för de affärsanställda och för affärsinnehavarna och allt det trassel och merarbete, som en ransonerings alltid medför.

En kategori som faktiskt är beroende av kaffet är skogsarbetarna. Om man säger att skogsarbetarna också ha en större tilldelning än andra, så är detta delvis sant, men om en skogsarbetare skall få extra tilldelning av kaffe, måste han kunna redovisa att han bor borta. Om han har möjlighet att komma hem på kvällen och ligga i sin bostad, får han däremot ingen extra tilldelning. Jag undrar om herr statsrådet tror att man dricker kaffe när man sover! Det är väl ändå under den tid man arbetar som man behöver kaffet. Den extra tilldelningen borde alltså utgå till alla skogsarbetare.

Ransonerings bör inte få fortsätta en minut längre än det är absolut nödvändigt, och jag är glad över att herr statsrådet deklarerade samma synpunkt på den frågan här i dag. Sedan jag frågade herr statsrådet om kafferansonerings eventuella upphävande har jag från kaffehandlarhåll blivit underrättad om att det minskaffe, som skall komma härnäst, alltså den sändning som nu är på väg, skulle vara av bättre kvalitet än den vi hittills fått; det skulle vara santoskaffe av rätt hög kvalitet. Jag har inte möjlighet att vare sig bekräfta eller dementera denna uppgift, men om så skulle vara fallet, få vi inte då en större svårighet än den vi haft hittills?

Om det fria kaffet skulle bli av i det närmaste samma kvalitet som det ransonerade, kunna vi då komma ifrån den komplikationen, att man faktiskt skulle kunna misstänka manipulationer

med kaffet? Jag tycker inte att våra detaljhandlare gjort sig förtjänta av att ens skuggan av en sådan misstanke skulle falla över dem som att de skulle ha möjlighet att blanda det fria kaffet med ransonerat kaffe. Något sådant borde de gå fria ifrån. Är det så att det kaffe som är på väg hit i det närmaste är likvärdigt med det vi ha, då tycker jag vi ha ännu större anledning att så snart som möjligt upphäva ransonerings. Och jag höll på att säga: I så fall kan man nästan påstå att kafferansonerings upphäver sig själv, ty då köper man givetvis det fria kaffet.

Det avgörande motivet för jordbruksministern när det gäller bibehållandet av kafferansonerings i dag är uppenbarligen inte längre våra svårigheter att betala kaffet utan svårigheten för vår handel att få pengarna att räcka till både kaffehandel och import av bomull. Jag kan inte yttra mig om hur pass avgörande detta argument är, och jag ville gärna fråga statsrådet om vilka skäl som föranlett amerikanerna att kvotera sin bomullsexport eller försvåra vår import av bomull. Ha vi inte några möjligheter att t. ex. köpa från andra länder? Vi ha tidigare köpt bomull även från andra håll, och dessa möjligheter finnas väl fortfarande? En annan fråga jag gärna vill göra är: Kunna vi inte köpa kaffe för pund möjligen? Kanske importörerna själva i så fall kunde klara saken, om de finge större rörelsefrihet.

Försiktighet är naturligtvis bra, men överdriven försiktighet är inte alltid nyttig utan rent av skadlig. Och vi ha tidigare erfarenheter av att vissa olycksprofetior, som framförts från regeringshåll beträffande avskaffande av ransonerings, inte ha hållit streck. Utvecklingen har inte följt de banor som pessimisterna dragit upp, och det är skäl att framhålla att man måste vara beredd att ta en del risker. Att kafferansonerings bör slopas äro jordbruksministern och jag överens om. Vi

Svar på interpellation ang. avskaffande av kafferansoneringen.

skilja oss på den punkten att jag vill ha en handling snabbare än statsrådet, och det bottnar för mitt vidkommande i att jag tror mera på vanligt, enkelt folks sunda förnuft i detta fall än på de uppgjorda prognoserna. Jag vet också med säkerhet att det stora flertalet familjer inte längre är i det läget, att man köper onödigt mycket kaffe eller rusar i väg i något slags hamstringsfeber.

Blir kaffet en kostnadsfråga och inte längre en ransoneringsfråga, är jag övertygad om att detta också kommer att ha återhållande verkan. Man ser att under de senaste dagarna av en ransoneringsperiod för kaffe är det oerhört många människor, som ha kaffe innestående och som de då köpa ut. De ha inte behövt det, och det är inte så säkert att de behöva det då heller — men ingenting får ju förfaras som är ransonerat! Blir det däremot en kostnadsfråga, så att jag skall ta hänsyn till vad jag har råd med, är det givet att de människor som inte konsumera kaffe — det finns rätt många sådana också — avstå från att köpa kaffe. Jag tror alltså fortfarande att priset i dag skulle ha återhållande verkan. Mitt hopp är att lagerökningen, som statsrådet talade om och som jag förstår är nödvändig, så snart som möjligt må medge att handeln med kaffe blir fri.

Med dessa ord, herr talman, vill jag än en gång uttala mitt tack till herr statsrådet, som har tagit del av mina synpunkter och även besvarat min fråga.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**: Herr talman! Skillnaden mellan fru Bomans uppfattning och min är väl kort och gott den, att jag anser försiktigheten bjuda, att man i detta läge avvaktar utvecklingen innan man binder sig för en åtgärd som har ganska långsiktiga verkningar,

medan fru Boman anser, att man kan vara djärvare eller jag kanske får säga litet mera lättsinnig.

Fru Boman gick in på det som är det avgörande i detta fall, vårt handelsutbyte med Brasilien, och vilka prognoser man kan ställa för detta. Som det påpekats i interpellationssvaret hade vi det tidigare så enkelt upplagt, att allt vad vi kunde sälja till Brasilien gick i avräkning mot vår kaffeimport. Under innevarande år ha vi haft vissa specialbeställningar på fartyg, vilket har vägt tungt i vårt exportvärde, men man har ingen garanti för att dessa beställningar komma tillbaka som en permanent företeelse framöver. Vi ha ändå satsat på att vi skulle kunna hålla samma export till Brasilien som under det gångna året, men nu tillkommer den omständigheten att bomullsskörden i Förenta staterna om inte slagit fel så dock blivit väsentligt reducerad. Man räknar där med en nedgång i skörden från 16 till 10 miljoner balar bomull, och det har självfallet inverkat på Förenta staternas möjligheter att exportera. Dessutom pågår det som alla veta en markerad upprustning och beredskapslagring ute i världen, och det ger bland annat utslag på en sådan standardråvara som bomull. Den lilla tilldelning vi ha fått från Förenta staterna är ungefär en femtedel av importen under föregående år, och om ingen ändring sker måste vi därför söka skaffa denna nödvändiga vara från andra håll, och då kommer i första hand Brasilien i blickpunkten.

Det är dessa synpunkter som äro avgörande. Konsumtionsökningen vid ett hävande av kafferansoneringen skulle måhända kvantitetsmässigt stanna vid, kanske inte 10 procent som fru Boman tror, men låt oss säga 15 procent. Vi konsumera nu 40 000 ton plus en viss kvantitet fritt kaffe, som kanske uppgår till 5 000 ton. Det är emellertid ett faktum att vi konsumerade 50 000 ton år 1946 och 52 000 ton år 1938, och vi

Svar på interpellation ang. avskaffande av kafferansoneringen.

ha haft en ganska väsentlig befolkningsökning sedan 1938.

Man måste dessutom ta hänsyn till lagersituationen. Det har beräknats att handeln behöver ett buffertlager på 7 000 ton för att klara en fri marknad, och det innebär vid dagspris en valutaavgift på mellan 40 och 50 miljoner kronor. Det rör sig alltså om stora summor.

Alla dessa omständigheter ha föranlett oss att säga, att det nu är för tidigt att definitivt avveckla ransoneringen. Låt oss vänta litet längre och se hur utvecklingen ter sig. Då ha vi andra och säkrare möjligheter för en bedömning.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag ber att få deklarerera min uppriktiga tillfredsställelse över att denna interpellation har kommit till stånd. Så långt är jag ense med den ärade interpellanten, och i stort sett är jag också tillfredsställd med det tack hon frambar här. Det var emellertid en sak som gjorde mig betänksam. Det var fru Bomans uppgift att det skulle finnas möjligheter för detaljhandlarna att blanda ihop minaskaffe med den ransonerade varan. Är det möjligt att sådant tal föres, då beklagar jag verkligen förhållandet. Jag vill i detta hänseende frita åtminstone de norrländska detaljhandlarna. I Norrland finns det ingen möjlighet till sådant fusk, ty där säljs det ransonerade kaffet till hundra procent paketerat, och likadant är det med det fria kaffet. Kanhända det i Stockholm — det är kanske där fru Boman har inhämtat upplysningar — går att blanda ihop de olika sorterna, men på landsbygdens detaljhandlares vägnar ber jag att på det kraftigaste få protestera mot den insinuation, som har frankastats här.

Fru BOMAN: Herr talman! Jag är uppriktigt ledsen att jag inte kunnat tala

så att herr Jacobson kunnat förstå mig. Jag är den sista som skulle vilja insinuera detta, och jag tror jag sade ganska uttryckligt, att vi skola skona detaljhandlarna från skuggan av en sådan misstanke. Det finns ingen anledning att tala om att sådant har skett, och det finns ingen som har sagt det. Om vi däremot skulle få ett fritt kaffe, som i smakhänseende är nästan jämbördigt med det ransonerade, då veta både herr Jacobson och jag hur lätt det skulle ligga till hands att en misstanke toge gestalt i ord. Det är sådant som man inte har möjlighet att kontrollera, och om vi ha två sorters kaffe som är nästan likvärdiga, skulle jag därför vilja rekommendera att kafferansoneringen upphäves, så att inte ens skymten av en misstanke snuddar vid detaljhandeln.

Jag skall gärna skriva under en deklARATION för våra detaljhandlare både i Norrbotten och annorstädes. Jag vet ingen som har sagt, att någonting sådant skulle förekomma, och jag framhöll, att vi inte vilja ha det sagt eller ens tänkt.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag tror det hade varit lyckligare om denna fråga rörande möjligheterna för detaljisterna att sälja fritt kaffe mot kuponger inte alls förts på tal i kammarens debatt i dag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Adolfsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående utökning av antalet prisorter, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Jönsson* i Rossbol vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående överenskommelsen om införande av exportavgifter å trävaror och pappersmassa.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Dahl vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående avstyckning av tomter och uppförande av bostäder inom icke planlagda områden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse om varuutbytet mellan Sverige och Schweiz m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacement av viss eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansieringen av riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköps- och lagringsverksamhet;

nr 208, i anledning av väckt motion angående försvarets högsta ledning;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående tillfälliga tillägg å löner och pensioner för vissa befattningshavare och pensionstagare vid riksdagens verk;

andra lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400); och

nr 27, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande tredje lagutskottets utlåtande nr 22 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, med anledning av väckta motioner om komplettering med skog av sådana fastigheter, som fått sitt skogsinnehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledning; och

nr 55, med anledning av väckta motioner om förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

Svar på interpellation ang. motorfordonsförordningens bestämmelser om framförande av traktortåg å allmän väg.

§ 8.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 261, med förslag till förordning om tillfälligt upphävande av skatten å motorsprit, m. m. tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.26 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 21 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande november.

§ 2.

Svar på interpellation ang. motorfordonsförordningens bestämmelser om framförande av traktortåg å allmän väg.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade: Herr talman! I en till mig riktad interpellation har herr Hansson i Skediga framställt följande fråga:

»Avser herr statsrådet att vidtaga åtgärder för sådan ändring av motorfordonsförordningen att tillstånd för framförande av automobil icke skall erfordras för framförande av traktortåg å till allmän samfärdsel upplåten väg i den mån transporter utgöra ett led i den egentliga jordbruksdriften?»

Denna fråga kan jag i korthet besvara med den upplysningen, att kravet på körkort för rätt att framföra traktortåg är slopat i det förslag till vägtrafikförordning, som är avsett att framläggas för nästa års riksdag.

Härpå anförde

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för det positiva svar jag erhållit. Utan att säga för mycket kan jag säga, att i detta tack instämma många hundra jordbrukare, som på grund av de nuvarande bestämmelserna haft stora besvärligheter att brottas med. Vi tacka i förväg för vad som ställts i utsikt i denna fråga och hoppas att det skall förverkligas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet liggande proposition, nr 261, med förslag till förordning om tillfälligt upphävande av skatten å motorsprit, m. m.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden nr 205—210, bankoutskottets utlåtande nr 23, andra lagutskottets utlåtande nr 49, tredje lagutskottets utlåtande och memorial nr 26 och 27 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 54 och 55.

§ 5.

Interpellation ang. befordrings- och löneförhållandena vid de militära musikkårerna.

Ordet lämnades på begäran till

Herr NYBERG, som yttrade: Herr talman! Befordrings- och löneförhållandena för personalen vid de militära musikkårerna ha under de senare åren upprepade gånger varit föremål för diskussion. Det har därvid framhållits, att speciellt musikerna i kårer av typ II och III befinna sig i en oförmånlig situation beroende på relativt små möjligheter till befordran och därmed till bättre löneförhållanden. Frågan har också uppmärksamrats så till vida, att den överlämnats till 1947 års musikutredning. Något förslag till åtgärder har dock ännu icke framlagts.

Problemet är särskilt aktuellt för kårer av typ III, d. v. s. de mindre kårer, som finnas vid kustartilleriet, flyget och delvis inom armén. Visserligen utdömdes denna typ som olämplig redan 1943, men den finns dock fortfarande kvar. Enligt staten skall i en kår av denna typ finnas fem underofficerare, fyra furirer, en korpral, fyra meniga och fyra elever, d. v. s. 18 personer. Erfarenheterna ha visat, att utsikterna till befordran inom en kår av denna sammansättning äro ytterst små. Musikpersonalen kommer sålunda i en oförmånlig ställning i jämförelse med annan militärpersonal. Då detta icke bara gäller den militära graden utan även inverkar på löneförhållandena, är det lätt att förstå, att ett starkt missnöje är rådande inom kårerna. Som exempel kan nämnas, att vid KA 2:s musikkår i Karlskrona — som är av typ III — hela 8 resp. 10 år beräknas gå, innan de närmaste sergeantbeställningarna bli lediga inom kåren. De båda musiker — sergeanter i marinen — som nu uppehålla furirsbeställningar vid nämnda KA-regemente, komma emel-

lertid dessförinnan att överskrida den för nämnda grad fastställda maximumåldern, som är 34 år. De måste då begära dispens för att få kvarstå i tjänsten i avvaktan på underofficersutnämning. Förhållandet kan med andra ord uttryckas så, att dessa furirer icke ha utsikter att bli befordrade till sergeanter vid kåren förrän 4 resp. 5 år efter det att de fallit för åldersstrecket. Skulle därtill dispens icke beviljas är det självfallet, att vederbörande musiker komma i en mycket prekär situation. Att liknande exempel kunna framdragas även från andra håll framgår av den skrivelse till Kungl. Maj:t, som nyligen ingivits av Svenska underbefälsförbundet. I denna skrivelse framhålles sålunda, att vid en musikkår av typ II alla sergeantbeställningar utom två vore besatta med fanjunkare i regementet och att samtliga furirsbeställningar och en korpralsbeställning vore besatta med sergeanter i regementet, av vilka den yngste uppbär lön som korpral. Det är givet att dylika omständigheter i hög grad nedsätta arbetsglädjen vid musikkårerna och sålunda verka allt annat än stimulerande på musiklivet som sådant inom vederbörande regemente. En uppenbar fara för att musikstandarden kan komma att sjunka föreligger givetvis också under sådana förhållanden.

I den förut nämnda skrivelsen från underbefälsförbundet föreslås vissa provisoriska åtgärder i syfte att undanröja de allra värsta svårigheterna. Man har sålunda tänkt sig en sådan omfördelning av underbefäls- och manskapsbeställningarna, att antalet furirsbeställningar vid de militära musikkårerna ökas något, medan däremot antalet volontärer och elever minskas. I andra sammanhang har vidare den tanken framförts, att frågan om militärmusiken skulle anförtros åt en speciell utredning, som snarast möjligt kunde framlägga förslag till riksdagen.

Med stöd av vad sålunda anförts

Interpellation ang. befordrings- och löneförhållandena vid de militära musikkårerna.

hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1) har herr statsrådet för avsikt att avägabringa en snabb lösning av frågan angående befordrings- och löneförhållandena vid de militära musikkårerna, och

2) vilka åtgärder anser herr statsrådet i så fall böra ifrågakomma?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 370, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51 behandlade allmänna principfrågor;

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 372, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 373, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 374, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 376, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 377, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staterna för statens allmänna fastighetsfond och försvarets fastighetsfond.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 4.12 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 22 november.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Svar på interpellation ang. skydd mot sådana avspärrningsrisker i västra Sverige, som blivit aktualiserade genom Surte-katastrofen.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER erhöll på begäran ordet för att besvara herr Staxängs interpellation angående skydd mot sådana avspärrningsrisker i västra Sverige, som blivit aktualiserade genom Surte-katastrofen.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, och hans excellens herr statsministern Erlander lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det i kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Staxäng hemställt om en redogörelse för de åtgärder, som redan vidtagits eller av regeringen planeras för att trygga landet, såväl i fred som under krig, mot sådana avspärrningsrisker i västra Sverige, som blivit aktualiserade genom Surtekatastrofen.

Till svar härå ber jag få anföra följande.

Såsom framhålles i interpellationen är det berörda problemet av stor betydelse både för vår normala fredsekonomi, för vår beredskap och för vårt totala försvar. Sedan åtskillig tid — alltså långt innan Surtekatastrofen givit frågan särskild aktualitet — ha dessa frågor ägnats uppmärksamhet inom riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Nämnden ser häri en bland sina mest angelägna uppgifter.

Med hänsyn till sakens betydelse ur försvarssynpunkt kunna de utrednings-

resultat, till vilka nämnden hittills kommit, icke offentliggöras. Det må dock antydvas, att riksnämnden jämte andra myndigheter — i samband med utredningar angående importbehov vid skilda krigsfall — inventerat olika farleder till de i sammanhanget viktigare hamnarna samt undersökt hamnarnas lossningskapacitet. Vidare ha diverse åtgärder för att förbättra aktuella farleder och förstärka lossningskapaciteten varit under diskussion. Slutligen har man studerat transportmöjligheterna inåt landet vad beträffar järnvägar, landsvägar och inre vattenvägar.

I en inom nämnden i somras upprättad promemoria har preliminärt redogjorts för de åtgärder, vilka anses erforderliga för att under krig möjliggöra en tillräcklig import sjöledes. Nämnden beräknar att före utgången av innevarande år kunna framlägga definitiva förslag till åtgärder i ämnet.

De förslag, som sålunda komma att bringas under prövning, torde — såvitt nu går att bedöma — avse åtgärder för förbättring icke blott av farleder utan även av hamnar, lossningsplatser, järnvägsförbindelser och landsvägar. Det gäller här företag, vilka tarva ingående prövning både ur försvarspolitisk och ekonomisk synpunkt.

I samband med riksnämndens undersökning rörande de inre vattenvägarna har man även beaktat betydelsen ur beredskapssynpunkt av att Nordre älv göres farbar. I skrivelse den 3 oktober 1950 har nämnden fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på denna fråga, sedd såsom ett fristående problem. Vidare har en kommitté tillsatt av kommuner och industrier, vilka äro beroende av sjöfarten på Väneren — den s. k. Vänerdelegationen — i skrivelse den 9 ok-

Svar på interpellation ang. skydd mot sådana avspärningsrisker i västra Sverige, som blivit aktualiserade genom Surte-katastrofen.

tober 1950 begärt utredning om möjligheterna att vidtaga åtgärder för skapande av en tryggad sjöfartsförbindelse i Nordre älv. Sedan remissvar över de båda skrivelserna inkommit, ämnar man närmare överväga, vilka åtgärder som just i denna del böra vidtagas.

Vidare anförde:

Herr STAXÅNG: Herr talman! Jag är hans excellens statsministern synnerligen tacksam för det svar, som här nu har lämnats på min interpellation. Av militära skäl har dock svaret ej på varje punkt kunnat bli så belysande som hade varit önskligt.

Innan jag berör vissa åtgärder som jag har påpekat i interpellationen och som även ha omnämnts i svaret vill jag inledningsvis anföra följande.

Det stora jordraset vid Surte är väl en av de största naturkatastrofer som inträffat i vårt land under senare tider. Ett under var emellertid att endast ett enda människoliv gick förlorat, och man vågar knappast tänka tanken ut beträffande olyckans storlek, om raset inträffat en kort stund tidigare, då ett persontåg passerade.

Men fränsett detta hade dock olyckan en sådan storlek och räckvidd, att ett restaureringsarbete av hittills oant mått förestod när det gällde att eliminera skadeverkningarna. Det är med beundran som man har bevittnat det snabba och beslutsamma arbete som utförts av de kommunala myndigheterna på platsen, länsstyrelsen med landshövdingen på ett föredömligt och förnämligt sätt i spetsen och slutligen regeringen — här bör inte minst inrikesministern ha en särskild eloge. Att statsmakterna uppträdde med sådan beslutsamhet och visade sig beredda att ge ett stöd tror jag hade betydelse inte minst när det gällde att hålla de av katastrofen berörda människorna rent psykiskt uppe. När man vidare sett den snabba samordnade utlösning av verkställig-

hetsarbetet från berörda kommunikationsverk och från militärt håll kan man som svensk med viss stolthet våga framhålla, att denna allvarliga katastrof har ett ljust inslag med sig i det att den har visat svensk förmåga att kunna organisera när det verkligen gäller. Det har sin betydelse att konstatera detta när vi nödgas se mot en framtid som kanske har många även för vårt land bekymmersamma förhållanden i sitt sköte.

Som sig bör gingo sannolikt allas tankar först till de flera hundra människor som blevo husvilla och den företagsamhet på platsen som ödelades. Uppgiften att ge dessa människor nya tomter och hem och planera för ny företagsamhet var givetvis den första humanitära arbetsuppgiften.

Men olyckan var tyvärr icke begränsad till enbart detta förhållande. Genom att samtidigt tre mycket viktiga trafikleder brötos fick denna olycka också i annat avseende en mycket allvarlig innebörd ur samhällelig synpunkt och har givit oss en tankeställare. Här kommer jag, herr talman, fram till anledningen till denna min interpellation.

Surtekatastrofen har givit statsmakterna — här är ej riksdagen undantagen — en ytterst allvarlig erinran om vådan av att det bara finns en enda välutrustad västkusthamn och att kommunikationsnätet i alltför hög grad har koncentrerats till denna. Den enkelriktade utveckling, som här har fortgått i århundredan med statsmakternas goda minne och tidvis med deras medverkan, bör väl nu genom det inträffade vara mogen för en granskning och revidering. Vi kunna vara tacksamma för att vi fått denna allvarsamma erinran under fred och inte under krig, då antagligen en liknande katastrof varit kombinerad med en förstörelse av storhamnen Göteborg. Av statsministerns svar synes det mest ha varit de försvarspolitiska faktorerna som givit statsmakterna anled-

Svar på interpellation ang. skydd mot sådana avspärrningsrisker i västra Sverige, som blivit aktualiserade genom Surte-katastrofen.

ning till de undersökningar, om vilka statsministern i sitt svar har givit en antydan. De åtgärder, som statsministern i svaret omnämnde, synas dock i hög grad korrespondera med de åtgärder som jag i min interpellation har framhållit som nödvändiga.

När statsministern i svaret i stor utsträckning anför den försvarspolitiska bakgrunden för erforderliga åtgärder måste jag dock göra följande uttalande. Gärna må de militära synpunkterna ge utlösning av de åtgärder, som nu måste vidtagas för att inte vår import och export över västkusten under krigsförhållanden skola komma i ett ödesdigert, ja katastrofalt läge. Men åtgärder, vidtagna väsentligen av försvarspolitiska hänsyn, få ofta en ganska improviserad innebörd och bli kanske också i sista stund av provisorisk natur. Jag ser därför med tillfredsställelse att statsministern i sitt svar har instämt i mitt i interpellationen gjorda uttalande, att det berörda problemet är av stor betydelse också för vår normala fredsekonomi.

Surteraset, som inte är en alldeles isolerad företeelse i Götaälvdalen under gångna år, visar tydligt vilken spröd förbindelse berörda trafikleder äro. Då stora, mycket viktiga industriområden i vårt land äro beroende av detta förhållande, har frågan fått en riksviktig innebörd även under fred. Jag vill erinra om att den s. k. Vänerdelegationen, som statsministern omnämnde i sitt svar, har beräknat den ekonomiska förlusten av en månads avstängning till 4,4 miljoner kronor. Att uppmuddringen av Nordre älv för våra viktiga värmlandsindustrier är av vitalt intresse är därför självklart. Av statsministerns svar framgår, att denna fråga också är föremål för ingående prövning. Jag skulle ha önskat att statsministern på denna punkt hade kunnat ge ett mer klarläggande och kanske positivt svar.

Jag har i slutet av min interpellation dristat mig att omnämna kanalbygget Vänern—Uddevalle. När jag skrev min interpellation var jag tveksam om jag skulle våga beröra ett så vittomfattande och kostbart byggnadsprojekt. Efteråt har jag kunnat ta närmare del av den utredning i detta ärende, som gjordes 1908, och det är tragiskt att se, hur främmande man då stod inför nödvändigheten av att flera vattenvägar från Vänern till Västerhavet stodo till buds och hur ovetande man var om de miljonförluster, som ett avbrott i sjötransporterna skulle förorsaka näringslivet i berörda områden. Att vid nämnda tillfälle rätt stora helopp tillskötos från Värmlands och Älvsborgs län för att få till stånd en utredning visar dock, att det inte saknades förutseende personer när kanalprojektet Vänern—Uddevalle på sin tid behandlades.

Jag skall inte göra något yrkande på denna punkt utan blott uttala den förhoppningen, att de undersökningar som äro i gång, föranledda av skilda utomordentliga förhållanden, skola vidga utredningsarbetet till genomgripande utomordentliga åtgärder. Att dylika åtgärder inte nu kunna realiseras är jag fullt medveten om.

Statsministern meddelade i sitt svar, att de förslag, som komma att bringas under prövning, torde, såvitt nu går att bedöma, avse åtgärder för förbättring icke blott av farleder utan även av hamnar, lossningsplatser, järnvägsförbindelser och landsvägar.

När genom Surteraset Göteborg skildes från viktiga delar av upplandet genom att Bergslagsbanan ramponerades, var det en lycka i olyckan att järnvägsförbindelserna till Uddevalla stodo till buds och särskilt att Uddevalla hamn kunde utnyttjas. Att denna hamn ställdes inför mycket stor påfrestning är tydligt, men på ett beundransvärt sätt lyckades man klara den ökade belastningen. Det är likaledes tydligt att

Svar på interpellation ang. skydd mot sådana avspärrningsrisker i västra Sverige, som blivit aktualiserade genom Surte-katastrofen.

om denna hamn varit i utrustat skick, hade in- och utlastningsmöjligheterna för Vänerområdets näringsliv icke behövt bli så oroväckande som de faktiskt voro. Här ha vi, herr statsminister, enligt min mening de beredskapsåtgärder, som utan dröjsmål måste realiserats och alltså bli några av de förstahandsåtgärder som måste vidtagas. En upprustning av västkusthamnarna Strömstad, Lysekil, Uddevalla och Varberg är ett ytterst allvarligt riksintresse. Flera av dessa hamnar äro praktiskt taget helt isfria. Efter vad jag har mig bekant föreligger det för Uddevalla och Lysekil färdiga utbyggnadsplaner, och i ett fall har även beslut om utbyggnad fattats, men kostnaderna innebära en så allvarlig ekonomisk påfrestning för dessa städer, att de icke utan statsbidrag våga realisera besluten. Det är därför nu ytterst beroende på statsmakterna om dessa västkuststäders stora och för dem mycket påfrestande ekonomiska åtaganden för en även i detta fall riksviktig sak nu skola kunna realiseras. Jag är övertygad om att statsministern helt förstår det förpliktande ansvar, som i dylikt läge åvilar statsmakterna.

Jag vill här ytterligare tillägga, att de undersökningar, som ur militär synpunkt ha gjorts beträffande hamnarnas utbyggnad, avse beredskap under krigsförhållanden. Man får emellertid här inte bortse från att en utbyggnad av ifrågavarande hamnar är i lika hög grad motiverad av att den är nödvändig för en avlastning av den stora trafik, som även i fredstid skapar otillfredsställande förhållanden i Göteborgs hamn.

Att Göteborgs hamn är och kommer att vara centrum för skeppningarna västerut är självklart, men att en avlastning här är nödvändig har uttalats inte minst från Göteborgs egen sida. Jag vill citera vad inflytelserika pressorgan från denna stad så sent som i våras uttalade: »Göteborgs bangårdar ha sällan

varit så till bristningsgränsen belastade som de senaste dagarna. På fredagsmorgonen hade man i Göteborg 1 659 godsvagnar, vilket med ungefär det dubbla överstiger det normala. Vagnarna stodo också i rader på hundratal inbaxade på alla upptänkliga spår och i Lärje, Agnesberg och Bohus m. fl. förortsstationer få stora tågsätt stå och vänta på att bli inkörda.»

En artikel i samma tidning ett par dagar senare tillade: »För närvarande räcker inte Göteborgs hamn under några förhållanden ensam till för alla skeppningar över västkusten. Minst 10 procent behöva dirigeras till andra hamnar.»

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att dessa svåra förhållanden under isvintrar ännu tydligare tala för en avlastning till andra hamnar.

Av detta framgår tydligt att en spridning av trafiken även i fred är nödvändig och därtill ger större trygghet även ur militär synpunkt. Om spridningen av trafiken genomföres redan i fred behöver den inte hastigt improviseras i ett krigsläge.

På min i interpellationen framförda fråga, om statsministern ville lämna kammaren en redogörelse för de åtgärder, som redan må vara vidtagna eller av regeringen planeras för att trygga landet i fred såväl som i krig mot sådana avspärrningsrisker i västra Sverige som blivit aktualiserade genom Surtekatastrofen, har statsministern svarat, att dessa frågor ägnas uppmärksamhet inom riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och att utredningar i berörda spörsmål äro i gång.

När statsministern meddelar, att dessa utredningar voro i gång redan innan Surtekatastrofen särskilt aktualiserade dem, fäster jag mig mindre vid att statsministern synes angelägen om att framhålla, att utredningen redan var i gång än vid att statsministern använder formuleringen att Surtekata-

Svar på interpellation ang. skydd mot sådana avspärrningsrisker i västra Sverige, som blivit aktualiserade genom Surte-katastrofen.

strofen givit frågan särskild aktualitet. Det är viktigt att ha fastslagit detta, ty därmed måste utredningsarbetet delvis få en vidgad bakgrund och innebörd.

Det kanske vore lätt för mig att anmärka på att statsministern inte i detalj har redogjort för de olika åtgärderna. Statsministerns uttalande, att militära skäl hindra honom att lämna ett mera utförligt svar, måste emellertid respekteras, och jag tror inte jag skulle gagna saken genom att i dag pocka på en tydligare utfästelse från statsministerns sida. Jag tror att utredningarna komma att ge besked på denna punkt, och sedan få vi invänta regeringens ställningstagande.

Jag vill sluta med att tacka statsministern för de upplysningar han har lämnat. Samtidigt vill jag uttala den förhoppningen, att frågan om Nordre älv och om upprustningen av en del viktiga västkusthamnar, som jag vet att regeringen snart kommer att få ta ställning till, måtte få en snar och positiv lösning.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Den ärade interpellantens anförande föranleder inte mig att gå i någon polemik mot honom. Jag vill endast begagna tillfället att göra ett par understrykanden, både av mitt interpellationssvar och av interpellantens anförande.

Jag vill först gärna vitsorda, att såvitt regeringen kan bedöma är det riktigt som interpellanten sade att både de lokala myndigheterna och de statliga väl ha bestått det prov, som Surte-katastrofen ställde dem inför. Jag vill vidare än en gång säga, att svarets knapphändighet inte beror på att vi skulle anse detta spörsmål vara oviktigt, som interpellanten har tagit upp; det förhåller sig alldeles tvärtom. Vi anse att det är en fråga av stor betydelse och att det inte skadar att inter-

pellanten fäster även riksdagens uppmärksamhet på densamma.

Emellertid ha både interpellanten och jag litet otur. De frågor, på vilka man kunde ge ett svar, ligga under remissbehandling, och till dem har alltså regeringen icke tagit någon ställning. Beträffande de andra frågorna lägga militära sekretessskäl hinder i vägen för ett tillfredsställande av vetgirigheten, och detta är anledningen till att svaret har denna en smula korthuggna karaktär.

Till sist vill jag på en enda punkt göra en erinran mot den ärade interpellanten. Det förefaller mig som om han droge en gränslinje mellan de försvarspolitiska synpunkterna och de näringspolitiska. Jag anser att de helt sammanfalla i detta fall. Vi ha inga andra försvarspolitiska synpunkter på dessa kommunikationsspörsmål än de som framkallas av vår naturliga önskan att i en krigssituation trygga Sveriges försörjning. Därmed är också sagt, att även de synpunkter, som näringslivet i västra Sverige lägger på denna fråga och som ju kraftigt ha framhållits av interpellanten, måste beaktas när man bedömer de försvarspolitiska synpunkterna.

Herr **STÅHL**: Herr talman! Både statsministern och interpellanten ha berört Surtekatastrofens konsekvenser och betydelse för det värmländska näringslivets behov av en reservutfart från Vänern. När jag såg statsministerns svar tyckte jag, att man möjligen kunde känna en viss besvikelse över att de värmländska frågorna berörts så knapphändigt i detta sammanhang. Statsministerns nästa inlägg förklarade dock, varför man inte har kommit längre. När interpellanten tar upp det, som han sade, vittomfattande — jag skulle snarare vilja säga vittutseende — projektet om Uddevallakanalen, är jag rädd

Svar på interpellation ang. skydd mot sådana avspärrningsrisker i västra Sverige, som blivit aktualiserade genom Surte-katastrofen.

för att han därmed i någon mån kan fördunkla det aktuella och ur hela rikets synpunkt överhängande önskemålet att få till stånd den nu aktuella re-servutfarten.

Interpellanten berörde i korthet vilka förluster som kunna drabba vänertrafiken vid ett avbrott, och han nämnde den siffra på 4,4 miljoner kronor per månad, som har varit uppgiven i pressen. Om man ställer den siffran i förhållande till de preliminära beräkningarna för kostnaden att bygga ut Nordre älv skall man finna, att nordreälvprojektet i och för sig inte kan betecknas som särskilt kostnadskrävande. De preliminära beräkningar — jag understryker att de äro preliminära — för totalkostnaden med muddring, sprängning av de stenpartier, som måste sprängas i botten för att få leden djupare, och de förstärkningsarbeten, som måste göras på leder och broar, som ha gjorts, röra sig om sammanlagt 3 å 3,5 miljoner kronor. De betänkligheter som anmäls med hänsyn till Göteborgs vattenförsörjning kunna knappast ha större betydelse, eftersom vänerfartygen kunna passera mellan de nu anbragta vattenbommarna. Ställer man mot denna totalkostnad på 3 miljoner förlusterna på vänertrafiken under en månad för näringslivet i Värmlands och i sin mån Skaraborgs och Älvsborgs län, kommer man till att enbart merkostnaden för frakterna är uppe i över 1,6 miljon kronor per månad, och förlusterna på stillaliggande fartyg röra sig omkring 2,8 miljoner kronor per månad. Bara det gör alltså omkring 4,5 miljoner kronor.

Därtill komma emellertid en rad andra kostnader som vänerdelegationen har beräknat. Jag vill inte uppta kammarens tid med att räkna upp de merkostnader, som företagen redovisa, men jag vill påpeka att ett så stort företag som Billerud är ur stånd att transportera hela sitt behov av bränsle på järn-

väg. Skulle det användas järnväg för detta, komme kostnaden att gå lös på tiotusentals kronor. De fasta kostnaderna för stillaliggande tonnage skulle enbart för detta företag uppgå till 21 000 kronor per månad, och den kostnaden är ju ingalunda den största utan snarare en av de mindre.

En post som också måste inräknas i detta sammanhang är anläggningskostnaderna för hamnarna. De äro beräknade till 22 miljoner kronor med ett nuvärde på 35 miljoner kronor — då äro samtliga vänerhamnar inräknade. Det säger sig självt att ränteförlusterna bli stora för den händelse det uppstår ett stopp av den typ som åstadkoms genom Surte-katastrofen.

Man kan då fråga sig, och det var den tanke som interpellanten gled in på, om man inte kan avlasta göteborgshamnen genom att slå ut trafiken på de övriga västkusthamnarna. Därigenom skulle man emellertid ta i anspråk järnvägstrafiken på ett helt annat sätt än hittills. Kunna vi detta i nuvarande situation? I samråd med järnvägsstyrelsen har man beräknat att det gick åt 4 000 järnvägsvagnar per dygn för att något så när neutralisera verkningarna av stoppet i Surte, men trots detta kunde icke hela transportbehovet tillfredsställas. Jag skulle energiskt vilja vädja till regeringen att när den överväger att i detta läge neutralisera verkningarna av Surte-katastrofen den tar sikte på tanken att göra Nordre älv till en användbar och ur alla synpunkter — även för järnvägarna — betryggande utfartsled för fartygen, så att man kunde använda båda lederna alternativt. Jag tror att Värmlands län står ganska enhälligt bakom den tanken och att man har samma uppfattning även i Skaraborgs och Älvsborgs län.

Sedan har jag ingenting emot att interpellanten får sin önskan uppfylld att i en framtid diskutera möjligheterna att bygga en kanal över Ud-

Svar på interpellation ang. utbetalning av de s. k. tyskmedlen.

devalla och utvidga hamnen där. Det må vara ett kapitel för sig. Men i detta sammanhang är det angeläget att få understruket, att kostnaderna för nordreälvprojektet äro små — jag vågar kanske inte säga mycket små — i jämförelse med de stora vinster som ligga inom räckhåll för den händelse ett nytt trafikhinder skulle inställa sig. Jag vill till sist, herr talman, säga, att detta ingalunda är ett provinsiellt intresse för vissa län, utan ett verkligt riksintrasse, bland annat emedan de industrier som beröras i hög grad äro inriktade på export.

Om jag får summera är det alltså i allra högsta grad ett riksintrasse att dessa arbeten i Nordre älv komma i gång och slutföras så snart som möjligt. Jag vill därför med detta anförande vädja till regeringen att forcera detta företag så att vi i den mån så är möjligt få betryggande förhållanden för sjöfarten mellan Väneren och Västerhavet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Svar på interpellation ang. utbetalning av de s. k. tyskmedlen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Håstad till mig framställt en interpellation angående vissa tidsfrister som fastställts av likvidationsnämnden för prövning av anspråk på utdelning ur tyska tillgångar m. m. Efter att ha inhämtat upplysningar från nämnden ber jag få svara följande.

Likvidationsnämnden har, på sätt interpellanten berört, såsom sista dag för bevakning av fordringar på Tyskland och anmälan av tysklandssvenska anspråk i anledning av förluster på grund av krigshandlingar fastställt den 15 februari 1951.

Anledningen till att fristen satts så lång är, att många ersättningsberättigade vistas utomlands, så att det kan ta lång tid, innan de få kännedom om möjligheten att få ersättning här. Detta gäller särskilt tysklandssvenskar, vilka förut icke anmodats att anmäla sina anspråk och i mycket liten utsträckning ändock anmält dem.

Det är emellertid icke nämndens mening att dröja med prövningen av inkomna eller inkommande anmälningar till anmälningsfristens utgång. Nämndens kansli är för närvarande sysselsatt med att genomgå föreliggande anmälningar. Befinnes den anmälände ha förebragt den utredning, som erfordras för bedömande av hans rätt, blir anmälningen omedelbart föredragen inför nämnden; i annat fall får vederbörande underrättelse om vad som brister, varefter hans anspråk tas upp i nämnden, så snart utredningen inkommit.

Naturligtvis är det ej möjligt att fastställa, hur mycket de, som icke få fullt, skola få, förrän samtliga anspråk prövats. Men för att så snart som möjligt kunna hjälpa särskilt dem, vilkas fall äro ömmande, har nämnden beslutat att ge förskott, så snart ett anspråk prövats. Att förskottet beträffande tysklandssvenskarnas anspråk ej kunnat sättas högre än 10 % beror enligt nämnden dels därpå att man ännu icke har någon möjlighet att bedöma, huru stora anspråk som komma att ställas på de 6 miljonerna, dels därpå att det kan tänkas, att någons anspråk är så stort, att han upphör att vara behövande även efter en utdelning av mindre än 10 %.

De procentbelopp, som fastställts för förskotten, avse samtliga fall. Faststället lärt ej komma att hindra, att nämnden i särskilt ömmande fall medger högre förskott, såväl inom tvångs-clearingen, där det normala förskottet skall bli 15 %, som i vad avser tysklandssvenska anspråk.

Svar på interpellation ang. utbetalning av de s. k. tyskmedlen.

Frågan hur lång tid likvidationsnämndens arbete kommer att taga är mycket svår att på förhand bedöma. Antalet särskilda anspråk, som skola avgöras, har överslagsvis beräknats till cirka 20 000.

Skulle nämndens arbete blott avse att pröva dessa anspråk såsom de föreliggande kunde nämnden säkerligen, med nödig personal, bli färdig relativt snart. Men nu tillkommer, att särskilt de bevakningar, som närmast skola prövas, nämligen de som avse fordringar med förmansrätt eller gälla ömmande fall, i mycket stor utsträckning sakna utredning om anspråkens befogenhet; någonting som ger ledning vid bedömandet av gäldenärens soliditet, om denna ej är notorisk, finnes praktiskt sett icke alls i bevakningarna. Nämnden måste alltså begära in vad som saknas från de bevakande, i vissa fall även från andra håll. Nämnden anser sig möjligen kunna bli färdig någon gång under 1952.

Härpå anförde

Herr BRACONIER: Då interpellanten herr Håstad lider av heshet, har jag fått herr talmannens tillstånd att framföra interpellantens tack till hans excellens utrikesministern för det svar interpellanten erhållit på sin interpellation.

Den framställdes vid höstrikisdagens början, och dess allmänna syftemål var självklart: att fästa uppmärksamheten på och understryka det trängande i att de understöd från tyskmedlen, som ha mer eller mindre utpräglad social karaktär, så skyndsamt som möjligt kunna delas ut till de behövande i enlighet med syftemålen för dessa understöd; i första hand åsyftat interpellationen de tysklandssvenskar som tillskyndats förluster och som kunna komma i fråga vid hjälp från den fond på över 6 miljoner kronor, som möjliggjordes tack vare att staten till förmån för dessa tysklandssvenskar avstod från vissa fordringar, men givetvis hade interpel-

lationen även de s. k. ömmande fallen inom clearingen i åtanke.

Interpellanten förstår, att någon ändring av fristen för ingivande av ansökningarna endast två och en halv månad före fristens utgång den 16 februari nästa år nu av flera skäl ej kan tänkas. Det är också möjligt att svenskar i Tyskland behöva denna långa frist för att bli underkunniga om den svenska statens åtgärder. Emellertid vet var och en att det överväldigande flertalet av de hjälpsökande — såsom också framgick inte minst under ärendets riksdagsbehandling i våras — inte blott haft kännedom om den blivande utdelningen utan även med det spändaste intresse följt ärendets gång alltifrån kommittéutredningen till riksdagsbeslutet och Kungl. Maj:ts exekverande av detta. Man kan inte komma ifrån att utdelningen trots förskottssystemet måste fördröjas ju längre fristen satts, och därför frågar man sig, om det i synnerhet när det gäller utdelningen från sexmiljonersfonden verkligen varit nödvändigt att fixera ansökningstiden på sätt som skett. Alternativt hade man i fråga om denna fond kunnat tänka sig att fristen gjorts kortare, med möjlighet öppen för nämnden att taga upp till prövning ansökningar som inkommit efteråt, om giltiga skäl kunnat förebringas för orsaken till förseningen. Så förfors i den i många avseenden likartade nämnd, som för några år sedan hade att besluta om ersättningen till balterna för de båtar, som den svenska staten tagit i beslag för att de skulle utlämnas till Sovjetunionen. Trots att det därvid rörde sig om icke svenska medborgare, ännu så länge okunniga i svenska sattes fristen mycket kort, och interpellanten tror inte att någon blev lidande därpå; däremot skapades möjligheter till snabb utbetalning av ersättningen i behövande fall. Såsom en av ledamöterna av ifrågavarande baltbåtsnämnd känner interpellanten väl till det försarande som då

Svar på interpellation ang. utbetalning av de s. k. tyskmedlen.

praktiserades. Den skillnaden att sexmiljonersfonden är maximerad, medan baltbåtersättningarna togos från ett förslagsanslag, konstituerar ingen egentlig skillnad; slututdelningen till tysklandssvenskarna måste ju ändock dröja åtskillig tid efter utgången av fristen, och senare inkomna ansökningar kunna ju knappast tänkas röra något större sammanlagt belopp.

I de meddelanden, som likvidationsnämnden utsänt, har en procentuell förskottsutdelning om 10 procent utlovats till tysklandssvenskarna. Detta är i och för sig tacknämligt. Interpellanten vet dock inte, om härav den slutsatsen kan dragas att även slututdelningen från de 6 miljonerna skall bli procentuell, och vill i så fall endast uttala sina tvivel, om denna faktiska socialhjälp alltigenom kan lämnas efter dylika allmänna principer. Varken regeringen i sin proposition eller riksdagen i sitt beslut uppställde några mera detaljerade direktiv rörande principerna för denna utdelning utan överlät frågan med fullaste förtroende till den nämnd, som vid prövningen av den väntade jättefloden av ansökningar ensam kan bilda sig en säkrare uppfattning både om de lidna förlusternas eller skadornas karaktär och om det oundgängliga hjälpbehovets storlek. I ett hänseende synes emellertid uppfattningen i utskottet ha varit tämligen enstämmig: att dessa ömmande fall, vare sig de äro att hänföra till fordringsägarna i clearingen eller till andra hithörande hjälpbehövande, borde bli föremål för en så skyndsam hjälp som möjligt. Det rör sig ju härvid i många fall om hjälp till yrkesutbildning, till inköp för den nya bosättningen, till start av rörelse, till förstärkning av en knapp folkpension eller liknande. Och det gäller utarmade människor som redan väntat i mer än fem långa år. Interpellanten undrar, om inte skyndsamt hjälp i detta fall många gånger betyder dubbel hjälp.

Från denna synpunkt tillåter interpellanten sig också till sist i all vördsamhet undra, om inte praktiska skäl möjligen talat för att två olika nämnder, lämpligen med ett gemensamt kansli, borde ha fått handha utdelningen, den ena av clearingmedlen och den andra av de 6 miljonerna. Åtminstone flera av första lagutskottets ledamöter utgingo i våras ifrån att två nämnder skulle komma att tillsättas. Erfarenheten från baltbåtsnämnden visar hur lång tid det åtgår för plenarsammanträden, när bevisningssvårigheterna måste bli ytterst stora. Visserligen skall likvidationsnämnden vara förstärkt med två ledamöter, då ansökningar om utdelning från de 6 miljonerna skola behandlas, men denna utökning kan knappast leda till tidsbesparing, och därför är det fara värt att arbetet nu kommer att stocka sig i nämndens plenum, hur ambitiöst angelägen den än är att snabbt utföra och slutföra sin i avseende å ärendenas antal och svarbedömda art enorma uppgift.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Nyberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående befordrings- och löneförhållandena vid de militära musikkårerna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs var efter annat

utrikesutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskomst om varuutbytet mellan Sverige och Schweiz m. m.; och

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

statsutskottets utlåtande nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacering av viss eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

I enlighet med ett av Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 oktober 1950, i propositionen nr 250 framlagt förslag hemställdes utskottet, att riksdagen måtte till Svenska fältsjukhuset i Korea å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Vid en tidpunkt, då en stor del av våra de senaste åren beslutade sociala reformer ställas på nedrivning, då de blygsammaste anslag till viktiga svenska angelägenheter vägras av sparsamhetsskäl, gör sig riksdagen beredd att i en första omgång satsa icke mindre än 10 miljoner kronor för ett fältsjukhus till Amerikas krig i Korea. Det är dock inte själva utgiften, som i detta sammanhang är det väsentliga, utan den i hög grad politiska och vittsyftande motiveringen för denna utgift. Det framgår nämligen med all önskvärd tydlighet av regeringens proposition, att detta anslag sammanhänger med den politiska solidaritetsförklaring, som Sveriges regering den 3 juli i år gav den ameri-

kanska ståndpunkten, efteråt understödd av en majoritet i Förenta Nationerna, beträffande kriget i Korea. Regeringen säger sig i propositionen vara djupt oroad i anledning av det väpnade angrepp som ägt rum. Den säger sig vidare hoppas, att det inte skall leda till framgång. Den är icke i stånd att skicka några väpnade styrkor till hjälp, men den skall senare överväga om hjälp i annan form. Senare heter det också i propositionen, att man bistår krigförande makt och att sjukhuset står under amerikanskt överkommando. Regeringen har sammanbundit upprättandet av detta sjukhus med sin politiska solidaritet med de amerikanska synpunkterna, och vi ha alltså att granska själva motiveringen för att denna ambulans har sänts.

I remissdebatten yttrade hans excellens herr utrikesministern, att alla veta, att angreppet kom ifrån norr. Ungefär detsamma sade statsministern i radiodebatten före de senaste valen. Hur veta alla det? Hur veta statsministern och utrikesministern det? Jo, den amerikanska regeringen har sagt det, och en majoritet i Förenta Nationernas säkerhetsråd har instämt. Är det nog? Det är tydligen nog för våra excellenser, men för många är det inte nog. Skall man undersöka en sådan sak måste man gå till sakmaterialet och dokumenten. Statsministern och utrikesministern voro inte där när det skedde, och inte jag heller. Ingen i kammaren var där, och Förenta Nationernas egen kommission var inte där, men den amerikanska ambassadören har sagt att det var så.

Det må tillåtas mig att litet närmare granska detta svaga underlag för en så vittomfattande åtgärd. Vid utredningar i brottmål är det vanligt att polis och åklagare undersöka, om någon har ett motiv för den brottsliga handlingen, har intresse av den. I Korea har man skapat en konstlad uppdelning av landet, Nord- och Syd-Korea. Man har skapat två ockupationszoner i samma land.

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

Korea är *ett* land och vill vara *ett* land. Denna klyvning uppstod därigenom, att man skulle skapa en markering mellan den del av landet, som ockuperats av ryssarna sedan röda armén hade befriat landet, och den ockupationszon, som amerikanerna krävde att få. Avsikten var att denna ockupation av landet skulle upphöra senast efter fem år. Skillnaden i regim uppstod därigenom, att amerikanerna slogo vakt om det gamla godsägar- och terrorväldet, medan i norr en jordreform genomfördes, som var aktuell inte bara i Korea utan i ett flertal av Asiens länder. Där skapades ekonomisk och kulturell blomstring. Inga borgerliga eller socialdemokratiska tidningar i detta land ha vågat påstå, att Li Syng Mans eller, som amerikanerna kalla honom, Syngman Rhees regim är demokratisk. Tvärtom skulle jag jag här under en halv timmes tid ur borgerliga och socialdemokratiska tidningar kunna läsa upp mycket skarpa uttalanden, vari man klargör att den är lika korrumpierad som Chiang Kai-sheks regim i Kina, och det är inte litet. Tillåt mig citera ur herr Severins tidning, regeringsorganet Aftontidningen, för den 10 juni, där det heter om Nord-Korea: »De har — antingen man gillar eller ogillar detta faktum — en ideologi att slåss för. De har ett land att slåss för. De kan i varje fall i sina drömmar se konturerna av ett nytt Korea, där icke 90 procent av befolkningen är godsägarnas jordlösa slavar.» Om Syd-Korea heter det: »President Rhee och hans parti har inte byggt sitt välde på någon majoritet. Det räcker med att nämna att Rhee är en beundrare av Chiang Kai-shek och att Rhees styre är lika reaktionärt och korrumpierat som Chiangs.» I samma nummer heter det också: »Befolkningen i Sydkorea utgöres till 90 procent eller mer av en utfattig, jordlös lantbefolkning. Man kan knappast räkna med att den anser sig ha några demokratiska rättigheter att kämpa för...»

FN-kommissionen, som på grund av sin sammansättning — fyra av de där representerade staterna äro vasaller till Förenta staterna, och bland de tre andra äro Frankrike och Australien — gör allt för att bagatellisera regimens förbrytelser och använder alldes för låga siffror, erkänner dock i sin rapport, att enbart 1949 arresterades 118 621 personer i Syd-Korea och under de första månaderna av 1950 32 018 personer. FN:s egen kommission erkänner att dessa arresteringar voro förbundna med tortyr och misshandel och att orsaken till arresteringarna under valkampanjen i april och maj »föreföll vara ett vanligt konstitutionellt utnyttjande av rätten att kritisera förvaltningen». Valen genomfördes under en fruktansvärd terror, men trots detta fick Syngman Rhee över 70 procent av befolkningen emot sig, fastän många av vänsterns kandidater inte kunde ställa upp på grund av hotelser och tortyr. Ja, det är FN-kommissionens siffror, men i verkligheten var det bara 38 parlamentsledamöter av 210 som stödde Syngman Rhee. Det gäller alltså en regelrätt minoritetsdiktatur, rörande vilken en kommission från engelska LO, alltså engelska socialdemokrater, vilken besökte Syd-Korea 1947, redan då konstaterade: »Organiserad terror berövade koreanska folket mötes- och pressfrihet, frihet till politiskt ställningstagande och frihet till att organisera fackföreningar.» Samma socialdemokrater ha indignerat berättat, hur en av deras kolleger i de koreanska fackföreningarna mördades i deras åsyn.

Jag kan citera rader av engelska och amerikanska uttalanden före detta krig, som visa, vad för slags regim det var. Så säger New York Times — statsministerens huvudorgan enligt radiodebatten — före kriget, att den sydkoreanska regimen stödde sig på gamla japanska quislingar och att den följde samma domarregler som Franco i Spanien. Samma tidning skriver den 25 januari, att

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

undervisningsministern har tysk utbildning och uteslutande använder metoder som utformats efter tyskt nazimönster. En vecka senare heter det, att »tortyrerna och massavrättningarna drevo människorna över till kommunisterna». Och samma New York Times berättar, att »många amerikaner förskräckas av mördandet och tortyrerna och massavrättningarna av kommunister». Den berättar att »i nationalförsamlingen höjdes indignerade rop emot att så många prominenta människor höllo på att dö under polisens och arméns tortyr». Partisankriget började flamma upp, och det hjälpte inte att man i samråd med den amerikanske representanten Roberts och de amerikanska militära staberna brände ned hela byar i partisantrakterna. I söder sökte Syngman Rhee strypa partisanrörelsen genom terror och genom att bränna partisansdistriktens byar. Det hjälpte inte. Det var uppenbart, att det bara var en tidsfråga, när denna regim skulle bryta samman.

Därför måste till och med FN-kommissionen konstatera, att denna sydkoreanska regim redan för ett år sedan och mera hotade Nord-Korea med krig och att man ville ena landet genom våld med hjälp av de trupper, som japanerna hade hjälpt den att utrusta. Jag citerar ur kommissionens rapport till Förenta Nationerna, s. 41:

»Kommissionen märkte emellertid tid efter annan uttalanden av presidenten, utrikesministern och andra ledande och inflytelserika politiker, som förklarade att tiden höll på att rinna ut och att man som sista förtvivlad lösning måste tillgripa enande med våld. På första årsdagen av FN:s erkännande av Koreanska republikens regering» — den 12 december 1949 — »uttryckte sålunda utrikesministern hoppet att folket skall göra alla ansträngningar för att avlägsna 38:e breddgraden så att Koreas nationella enande fullbordas den 12 december nästa år. Med detta mål i sikte kräver vi att folket från och med nu

håller hårt samman och gör sig berett att gjuta sitt blod.» Och vid en presskonferens den 30 december 1949 förklarade Syngman Rhee, att »när en gång den oundvikliga tiden kommer kan vi troligen inte undvika blodutgjutelse och inbördeskrig. Om det går så olyckligt att vi inte når enhet i år blir vi tvungna att åstadkomma vårt områdes enhet själva».

Detta är alltså hämtat ur FN-kommissionens egen rapport. Bakom det hela ligger, att regimen var så ruttet, att den inte ansåg sig kunna sitta kvar utan att med ett krig som förevändning få dit de amerikanska ockupationstrupperna igen och få landet besatt med amerikanskt militärt stöd. Å andra sidan är det tydligt, att den nordkoreanska regimen icke hade några sådana motiv. Den hade delat ut en miljon hektar jord till 700 000 bönder och kunde visa upp en enastående industriell och kulturell uppbyggnadsverksamhet. Den var säkert förankrad hos sitt folk. Utan främmande inblandning var det bara en tidsfråga, när också Syd-Koreas quislingregim skulle ramla och även sydkoreanerna, utan att så mycket blod behövde spillas, skulle genomföra sin jordreform och alla andra reformer, som folket ropade efter.

Det var alltså Syd-Korea, som behövde kriget, men det var också flera som behövde ett krig. Jag har tidigare i kamaren citerat den engelske generalen Fullers för några år sedan präglade tes: »Kriget behöver industrien, javäl, men det nya är att industrien behöver kriget.» Amerikas dollarkungar, desperados ibland dem, voro upprörda över misslyckandet i Kina, där en insats av 5 miljarder dollars för att rädda Chiang Kai-sheks regim inte hjälpte. Men framför allt stod Amerika inför en lågkonjunktur. Industriproduktionen hade gått ned med 22 % exporten minskades, och arbetslöshetssiffran började på att röra sig omkring 5 till 6 miljoner. Ganska öppet antyddes under denna annalkan-

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

de kris, att man behövde något som stimulerade, en krigskonjunktur, och det blev rena glädjeropen när kriget i Korea kom. Så skrev t. ex. Wall Street Journal, att amerikanerna behöva bereda sig på »ett hundraårigt krig och en period som världens ledare i stil med romerska riket». Aftontidningens korrespondent i New York berättar, att för Trumanregimen kom kriget som en räddning i de inrikespolitiska konflikterna. Vidare skrev New York Times, som jag ofta citerat här, efter krigsutbrottet: »Detta krig känns mer och mer som ett budskap från ovan.» Telegrammen förmålde hur det amerikanska högkvarteret »med bister beslutsamhet genomförde tydligen länge förberedda åtgärder». Det blev också mycket snabba resultat. Priset på volfram gick upp med 65 procent, på tenn med 30 procent, på bly med 40 procent och på bomull med 20 procent. General Motors' förut mycket stora årsvinst har ökat med 90 procent jämfört med i fjol — en del av detta kommer på koreakriget — och General Electrics med 150 procent. Den industri, som gör flygande fästningar, har niodubblat sina profiler.

Pressen återspeglar belåtenheten. Jag citerar United States News and World Report: »Liksom på beställning har ett läge inträtt som upprätthåller den gynnsamma affärsgången. Händelserna i Korea ha fördrivit depressionens spöke, vilket förskräckt den amerikanska affärsvärlden sedan andra världskrigets slut. Det finns nu utsikt till en högkonjunktur av lång varaktighet. Kriget i Korea har inlett en ny högkonjunktur.» Business Week, finanshajarnas organ, säger: »Krisen i Korea ger oss en vissnet. Vi behöva nu inte oroa oss för möjligheten av allvarliga depressioner. Efterfrågan på krigsmateriel kommer väl att stiga några år ännu...»

Samtidigt ger pressen patetiska bilder av stympade barnahänder, som sticka upp ur de stinkande krevadgroparna. För varje by, för varje sjukhus

och varje bostadskvarter som bombas, för varje tusental kvinnor och barn som mördas genom amerikanska terrorbombardemang, stiger profiten för dödens köpmän i Förenta staterna. Priserna gå i höjden, och vi här i Sverige äro med och betala profiterna, vi äro med och betala de stegrade priserna, och riksdagen får fatta mycket brådstörtade beslut i anledning av de amerikanska profitörernas jättevinsten på kriget i Korea och den upprustning som de ha begärt av oss med tanke på nya engagemang, herr excellens Undén!

Nu gick det inte alldeles efter planerna i början. Jag kan, om ni vilja, citera borgerliga tidningar, t. ex. Neue Zürcher Zeitung och andra, som underströko, att man allmänt talade om att den armé på 100 000 man jämte 50 000 man polistrupper, som skapats i Syd-Korea för amerikanska pengar och som var utrustad med amerikanska förstklassiga vapen, var stark nog att ganska snabbt likvidera regimen i Nord-Korea; i varje fall skulle den hålla ut tills amerikanerna kommo till hjälp.

Vad ansvarighetsfrågan beträffar visade det sig, att allt som säkerhetsrådet byggde på var, att den amerikanske ambassadören hade sagt, att Nord-Korea angrep. Jag har redan sagt, att Förenta Nationernas egen kommission inte var där. Den var där fem dagar tidigare och kom dit en vecka efteråt. Dess uttalanden byggde på hörsägnen från Syngman Rhee och hans folk, och dess första rapport innehöll bara satsen, att bägge parterna förklarade sig vara angripna. Det var vad amerikanerna hade på hand när de beslöto att ingripa. Först dagen därpå kom en ny rapport från kommissionen, där den som argument för påståendet att Nord-Korea angrep endast anförde, att de militära operationerna tycktes tyda på det. Dessa hade varit framgångsrika för nordkoreanerna. Det enda argument, som Sveriges statsminister i valrörelsen anförde för att Nord-Korea var angripare

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

var likaledes att det gick så bra för nordkoreanerna i början. Statsministerns argument håller emellertid inte. När Syd-Korea ett helt år öppet inför all världen har talat om ett förestående angrepp, när Syngman Rhee hade förklarat att maj och juni bli de kritiska månaderna, när Amerikas vice president Barkley har sagt, att vi måste nog ockupera några länder till, är det klart, att nordkoreanerna voro beredda till försvar på sin sida av gränsen. Det får man förlåta dem.

Men det finns ytterligare en orsak till de nordkoreanska framgångarna i början. Trots alla utrensningar i den sydkoreanska armén voro stora delar av de trupper, som utrustats med amerikanska vapen, så fyllda av hat till den ruttna regimen i Syd-Korea, att de begagnade första tillfälle att vända sina vapen mot sin egen regering. Det var denna massövergång till den norra sidan som skapade de plötsliga och för amerikanerna så oväntade motgångarna i början. De hade varit där och inspekterat att allt var klart. Det var en fullkomlig utvandring, låt oss säga stabsvandring av Amerikas högsta befäl till detta område. Till Japan och till Korea kom Amerikas försvarsminister Louis Johnson, generalstabschefen general Bradley, och dit kom Achesons politiske rådgivare John Foster Dulles. Den sistnämnde var uppe ända vid 38:e breddgraden och inspekterade förberedelserna och förklarade sedan offentligt för sydkoreanerna: Ni stå inte ensamma, ni kunna vänta både militär och politisk hjälp. Dessa soldaternas massövergångar ledde givetvis till en svår situation för dem som kämpade i söder. Det är klart att en del av dem stannade kvar. Alla de japanska quislingarna voro kvar, och de kämpa ännu.

Jag skall för att belysa vad det är för trupper anförä ett citat ur en av herr Hjalmarsons partis mest ansedda tidningar, Sydsvenska Dagbladet. Denna tidning skrev i slutet av augusti i år:

»Folket kämpar som partisaner, och mot detta finns, enligt det amerikanska högkvarteret, två medel, antingen att fysiskt utrota befolkningen eller att bilda egna partisanförband. Folket kan inte utrotas, och ingen vill bli partisan för Amerika.»

Jag vill tillfoga att sydkoreanernas och amerikanernas motgångar i början inte skulle ha varit så stora, om de inte haft praktiskt taget hela folket emot sig. De i jämförelse med amerikanerna dåligt utrustade nordkoreanerna skulle inte ha haft sådana framgångar, om de inte haft folket med sig. Detta visar partisankriget, som alltjämt vållar amerikanerna så stora svårigheter.

Men hurudana äro de som stå trogna under Förenta Nationernas flagga? Sydsvenska Dagbladet skriver, att »många av de sydkoreanska officerarna tillhöra den ohyggliga typ som den kinesiska Koumintangregimen blivit symbol för, halvstuderade rövare, påsmorda en tunn fernissa av västerländsk civilisation, hänsynslösa korrumperade quislingar i sina landsmäns ögon». Det är den sortens trupper, ers excellens, som i dag kämpa för »västerländsk civilisation» under Förenta Nationernas flagga. Det var deras »effektiva» kamp som den svenska regeringen kände sig stå »uppmuntrad» av, när den skickade Förenta Nationerna gratulationer på årsdagen i oktober detta år.

Det gick till och med så dåligt för sydkoreanerna i början att de sprungit ifrån både sina egna och FN-kommisionens arkiv. Det är av den anledningen som parterna äro litet olika utrustade när det gäller att lösa ansvarsfrågan. I Förenta Nationernas valv finnas i dag hela bingar av dokument, där man steg för steg under loppet av ett år i diktatorn Syngman Rhees brev till sina amerikanska kanaler, till president Truman och hans förhandlingar med general Roberts och de andra amerikanska delegaterna kan följa hur angreppet förbereddes, hur sydkoreanerna

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

ideligen begärde att få börja, hur amerikanerna höllo igen, därför att det ännu inte var färdigt, hur det slutligen fram i maj—juni kom klarsignal och Dulles och Bradley gjorde de avslutande inspektionerna. Allt ligger klart för allas ögon. Den svenska pressen förtiger dessa fakta, men de finnas kvar inför samtiden och historien, för alla som vilja se dem. Materialet visar enligt min mening mycket tydligt att angreppet kom från söder och inte från norr.

Nu skola vi emellertid för en stund gå ifrån ansvarighetsfrågan och ställa en annan. När nu ett krig hade börjat mellan två grupper av samma folk och Förenta Nationerna hade att taga ställning till detta, kunde man följa två linjer. Man kunde, som en rad fredsälskande nationer föreslagit, följa Förenta Nationernas egen stadga. Dess egen kommission föreslog att man skulle medla. Man skulle försöka få slut på stridigheterna och sedan låta det koreanska folket självt avgöra sina inre angelägenheter.

Man kunde också följa en annan linje. Man kunde skyndsamt skicka dit så mycket trupper som möjligt, utvidga kriget och göra det till ett kolonialkrig. Man kunde — som det heter i ett av dokumenten i ett uttalande från den amerikanske representanten en vecka före krigsutbrottet — försöka finna en förevändning för att engagera Förenta Nationerna. Det är det man har funnit.

Om vi se efter i Förenta Nationernas stadgar, innehålla de icke en enda punkt om rätt till inblandning i en strid mellan två grupper av samma folk. Jag kommer nu till excellensen Undéns försök i Förenta Nationerna att komma ifrån detta faktum och med juridiska hårklyverier komma fram till en annan förklaring. I Förenta Nationernas stadgar talas endast om angrepp mellan stater. Sveriges utrikesminister höll den 26 september ett tal i Förenta Nationerna, där han försökte försvara Ameri-

kas och Förenta Nationernas inblandning med att Korea var uppdelat i två ockupationszoner och att »förhållandet de facto var mycket likt förhållandet mellan två olika stater». Sveriges utrikesminister bör väl ändå veta att denna ockupation hade upphört. De ryska trupperna lämnade Korea frivilligt redan under sista hälften av 1948. Amerikanerna sågo sig tvungna att följa exemplet första halvåret 1949. De kvarlämnade endast cirka 500 militära experter, som ordnat allt det som jag nu talat om. Excellensen Undén hade tydligen en känsla av att hans argument var svagt. Omedelbart därefter övergick han till att säga att »den legalistiska ståndpunkten inte är avgörande för staternas hållning till sådana situationer som den vi nu äro inne i». Den legalistiska ståndpunkten är inte avgörande! Förenta Nationernas stadgar förvandlas till papper utan värde. Det betyder att man blank struntar i dem när det passar Amerika.

Jag medger gärna att excellensen Undéns tal den 26 september bara var vad man i svenskt domstolsspråk kallar efterföljande delaktighet. Det stora brottet mot Förenta Nationernas stadgar skedde redan den 27 juni. Stadgarna föreskriva att beslut i säkerhetsrådet måste för att vara giltigt fattas med sju röster, och bland dem måste finnas de fem permanenta medlemmarna. Två av dessa medlemmar voro icke närvarande. Däremot gav man giltighet åt en röst från Formosa. Ingen vågar säga annat än att beslutet i säkerhetsrådet var stadgevidrigt. Jag har redan nämnt att man inte hade rätt att blanda sig i en inbördeskamp. Man åsidosatte vidare stadgans bestämmelse, att Förenta Nationerna skola medla, varvid båda parterna skola kallas. Excellensen Erlander försökte en gång påstå att det ligger en motsättning i att säga att det är ett inbördeskrig och att det börjat i söder. Det finns ingen motsättning i detta. Ett inbördeskrig är väl ett in-

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

bördeskrig alldeles oavsett om det börjar i söder eller norr, när det är fråga om en strid mellan två grupper av samma folk.

Dessutom fattades Förenta Nationernas beslut i efterhand. På middagen den 27 juni gav president Truman signalen till fyra kolonialkrig. Han meddelade att amerikanerna beslutat ingripa i Korea. Han tillkännagav vidare att han givit amerikanska flottan order att gå in i Formosasundet och att Formosa — en ö som enligt Kairokonferensen ostridigt tillhör Kina — skulle ockuperas. Han kungjorde vidare att Amerika tänkte öka sitt stöd åt Frankrike i dess krig mot Vietnams folk och stödet i kriget mot frihetsrörelsen på Filippinerna. Efteråt ha amerikanerna försökt säga att man har täckning för detta i Förenta Nationernas beslut. Nu är det att märka att Truman meddelade detta klockan 1 den 27 juni, innan Förenta Nationernas egen kommission var klar med sin utredning. Förenta Nationernas säkerhetsråds beslut fattades klockan halv elva på kvällen. Även det beslutet var efterföljande delaktighet. Den amerikanske representanten läste upp hur Amerika ville ha det och sedan godkändes detta.

Så skickades från Förenta Nationernas sekreterare Trygve Lie en begäran till de andra medlemsstaterna att de skulle stödja denna linje. När detta brev öppnades i Sverige, hörde TT sig för i utrikesdepartementet, och där gavs det inofficiella svaret att brevet var av sådan karaktär att det icke ansågs tarva något svar. Ögonblickligen slogs alarm i den amerikanska pressen. Excellensen Undén var mycket snabbt uppe och korrigerade den första uppfattningen. Den 3 juli var man framme vid det beslut som jag citerade i början och som ligger till grund för propositionen. Nordkorea stämplades där såsom angripare, och man gav det första tecknet på att man skulle hjälpa till »i annan form». Detta är ett av de många tillfällen då

vi fått veta vilka det är som visa stor känslighet för order och påtryckning från främmande stormakt. Det stod som sagt i beslutet att man senare skulle överväga hjälp i annan form. Jag tar som jämförelse det angrepp som Hitler på sin tid gjorde på våra broderländer Danmark och Norge. Då var det ingen tvist om vem som angrep. Den gången hörde vi inte Sveriges regering säga något om detta faktum eller uttrycka någon önskan om att angreppet icke skulle krönas med framgång. Det hördes den gången inte ens en susning i vassen från den svenska regeringen, men vid Amerikas angrepp mot Korea var man genast redo.

Snart stod det klart att hjälpen »i annan form» skulle bli en ambulans. Det är den som vi nu i första hand skola betala 10 miljoner kronor för. Hur mycket som det kommer att kosta i fortsättningen veta vi inte. Detta sker i en tid när statsrådet Skölds besparings-sakkunniga till och med vilja draga in hjälpen till resor för barn och mödrar, när man vill draga in den fattiga hjälp som staten ger till daghem och när man vill dra in bostadsbidragen. Det sker samtidigt med att man — som vi nyss sett — prutar på ett anslag av 35 000 kronor för eftervård åt skallskadade i Sverige. Man har inte råd med ett begärt laborantbiträde vid farmaceutiska laboratoriet. Det är massstrykningar i de svenska sjukhusens och läkarnas krav.

År 1946 beslöts den stora sjukvårds- och sjukförsäkringsreformen. Den har redan uppskjutits, och inom kort skall riksdagen uppskjuta den på nytt på obestämd tid. De sjuka och landstingen och kommunerna få betala i stället. Vi ha inte råd med den reformen, men vi ha fått ersättning. Vi ha fått Koreaambulansen i stället, hjälpen till Amerikas krig. Denna hjälp gives åt ett land, som är det rikaste i världen men som självt inte har någon nämnvärd offentlig sjukvård. Fråga vilken svensk-

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

amerikan som helst, så skola ni få veta att exempelvis en blindtarmsinflammation inte är något som en fattig amerikan kan kosta på sig. Han kan inte åstadkomma de 1 200 kronor det kostar att få bort den. Om inte pengarna läggas på bordet, blir det ingen operation. Detta rika land skola vi hjälpa i krig. Då knusslas det inte med miljonerna. Då ha vi råd med ett anslag som är sex eller sju gånger så stort som anslagen till mödrarnas resor och daghemmen. Vi veta att tusentals sjukhusplatser stått tomma, trots att det funnits många sjuka som behövde vård. Vid Karolinska sjukhuset ha under en kort tidrymd 1 404 vårdplatser inte kunnat användas. Vart jag for i landet i somras, stodo avdelningar tomma på sjukhusen, i Skellefteå fem och i Umeå, vill jag minnas, två. Det behövdes femton eller i nödfall fem sköterskor, men det gick inte att skaffa en enda. I Arvika stod kirurgiska avdelningen stängd, då man inte kunde få någon operationssköterska, varför blindtarmsfallen fingo köras till Karlstad.

I de flesta fallen var det naturligtvis fråga om personalbrist. Vi betala för dåligt. Ibland skylldes man på vädring, men när vädringen på sina håll varar åtta eller nio månader, måste man ju säga att det måste vara någon måtta också på något så nyttigt som frisk luft. Det är tydligt att det även här är fråga om personalbrist. Men i den situationen ha vi råd att skicka i väg tio, enligt andra uppgifter femton läkare, vidare röntgentekniker, operations-sköterskor och utbildade sköterskor och sjukvårdare till ett antal av 80 personer. Dem skicka vi i väg till Amerikas krig, vilket amerikanerna borde kunna bekosta själva.

Man säger att det är fråga om en humanitär åtgärd. Ja, vi voro med bland dem som med glädje hälsade beslutet att skicka en svensk ambulans till Abessinien. Den gången hjälpte vi de angripna. Då voro vi så pass raka i ryg-

gen att vi inte skickade någon ambulans till Benito Mussolini. Det skulle vi ha gjort om vi handlat i konsekvens med vad vi nu göra i Koreakriget.

Nå, säger man, det är ju en nordkorean som skickat ett tacktelegram till kungen. Trogen min vana i dag att citera huvudsakligen borgerliga och socialdemokratiska tidningar skall jag låta Stockholms-Tidningens korrespondent Rolf Lamborn reda ut hur det är med den saken. Bl. a. har han berättat att det sydkoreanska vaktmanskapet använde åtgärder, som voro mycket effektiva men mycket främmande för svenskar. Vi ha frågat om de sköto skarpt eller misshandlade dem som ville komma in, men vi ha inte fått något svar. Men samme Rolf Lamborn säger att när det kom in några sårade nordkoreaner, så fruktade man upplopp från det amerikanska vaktmanskapet, som ville att dessa nordkoreaner omedelbart skulle skjutas ned. De fingo inte vara i fred, förrän en amerikansk läkare ingripit och sagt att man dock befann sig på ett sjukhus och inte på ett slagfält. Men detta är begripligt, när man vet hur nordkoreaner massmördas efter de amerikanska och sydkoreanska truppernas frammarsch. Om man botar någon, så botas han bara för att sedan komma ut och bli torterad och arkebuserad.

Jag bestrider inte att många gått ut av humanitära skäl. Men det finns också de som sagt att de gått ut för att vinna krigserfarenhet, och andra för att de äro fiender till kommunisterna.

Nu kan man fråga vad vi mena att man i stället skulle ha gjort. Vi mena som vi sagt upprepade gånger — bl. a. i vår partilednings hänvändelse till statsministern, i vårt förslag till den svenska FN-delegationen — att Sverige borde ha stött den andra gruppen i Förenta Nationerna. Vi skulle ha stött den grupp som höll på Förenta Nationernas stadgar, som i olika förslag, utarbetade av det indiska folkets ledare

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

Nehru och av Malik i säkerhetsrådet krävde: Eld upphör i Korea, bortdragande av alla utländska trupper och att det koreanska folkets inre angelägenheter skulle avgöras genom en folkröstning under Förenta Nationernas kontroll. Detta är enligt vår mening ett rimligt och demokratiskt förslag. Varför har inte det genomförts?

Jag citerar åter den borgerliga pressen. Den 28 juli berättar Dagens Nyheter korrespondent om den session i Förenta Nationerna, då man väntade Sovjets förslag i denna riktning. Han förklarar, att västmakterna måste använda hela sin diplomatiska fintlighet för att möta detta förslag. Dagens Nyheter skriver:

»Om planen bedöms strängt realistiskt, skulle den ge kommunisterna i Korea åtskilliga fördelar... Först och främst har kommunisterna allteftersom de ryckt fram beslagtagit större jordegendomar och delat upp dem på fattiga bönder, en politik som nu genomförs i 90 procent av landet. Vidare har kommunisterna haft tid för propaganda mot inkräktarna i Sydkorea, och slutligen framför de alla koreaners gemensamma krav att deras land icke skall vara styckat utan enat.»

Härav dra »Korea-experterna» i Lake Success enligt Dagens Nyheter följande slutsats:

»Ett sådant program skulle ha stora utsikter att segra i ett fritt val som hålls strax efter det att fientligheterna upphört.»

Herr Hagberg i Luleå läste redan under remissdebatten i höstas upp ett citat med precis samma innehåll. Det var tillkommet sedan det en tid hade gått bra för amerikanerna, när de hade erövrat större delen av landet.

Aftonbladet skrev den 4 oktober:

»Men bland Vysjinskijs punkter finns en som är fullkomligt omöjlig för amerikanerna. Den går ut på att de främmande trupperna skola utrymma Korea och fara hem igen... Poängen är den,

att även om valfrihet och röstfrihet hundraprocentigt garanterades, så skulle med all sannolikhet resultatet bli en kommunistseger. Kommunismen betyder för asiaterna befrielse från västerländsk exploatering. Det är därför som kravet på de amerikanska styrkornas hemfärd är oantagbart.»

Blommar inte den västerländska demokratin skönt i detta citat? Ett fritt val skulle utan tvivel, både vid krigets början och nu, trots allt ge till resultat en stor kommunistisk seger. Därför vågar man inte tillåta några fria val. Därför måste kriget föras vidare. Därför skola alla fabriker, byggnader och sjukhus bombas. Därför har man också sedan en längre tid flygbombarderat norra Kina. Detta kallar man västerländsk demokrati. Det kallar man trohet mot Förenta Nationernas principer. Dessutom har Sverige medverkat till en plan, där säkerhetsrådet skall sättas ur spel och församlingen träda i stället — för att det amerikanska kriget i Korea skall göras till modell för alla liknande situationer i framtiden.

Dollarimperialismen vill inte tillåta något land i Asien att slå ned det gamla systemet, det feodala slaveriet, godsägarväldet, den imperialistiska utplundringen. Den vill bromsa den mäktiga rörelse, som bryter sönder detta slaveri. Det är detta och ingenting annat striden gäller. Man vill förhindra Asiens folk att bygga upp sin egen industri och att själva utnyttja sina naturrikedomar. Det är i det syftet som amerikansk imperialism i dag söker sätta sig i besittning av den japanska imperialismens gamla infallsportar för invasion i Mansjuriet, Kina och Sovjetunionen. Det är därför den bombar sönder de koreanska och kinesiska byarna, industrierna, skolorna och universiteten.

Jag kommer nu till det citat ur tidningen Östgöten, som jag tidigare tänkte anföra. Denna socialdemokratiska tidning skriver, att man inte förstår nå-

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

gonting av koreakriget, om man inte inser att det är en del i de asiatiska folkens frihetsrörelse mot imperialismen, en imperialism, som ställts på avskrivning.

»Östgöten» har rätt, och regeringen har fel. Det torde inte skada om riksdagens ledamöter gjorde sig litet bättre förtrogna med vad som sker i Asien i dag, t. ex. genom att läsa Artur Lundkvists bok, Indiabrand, där han skildrar hur Indien ter sig efter alla dessa år av engelskt kolonialvälde.

Vi ha också en borgerlig resenär, dr Olle Strandberg, som har skrivit om dessa saker i tidningen Vecko-Journalen. Till och med där kan man alltså finna något klokt ord bland all den monarkistiska propagandan. Han har varit i Vietnam och Kina, och han berättar hur det står till där. Han har följt det krig, som fransmännen för mot Vietnam med amerikanernas hjälp, och han säger, att stämningen mot de vita är sådan, att när de äta lunch på någon restaurang, så måste de sitta i en armerad bur för att inte bli skjutna. Så »älskade» äro de där. Han berättar också om en rensningsoperation, som igångsatts av fransmännen. Soldaterna marschera upp, och han hör en gammal välbekant sång:

»Die Strasse frei der braunen Bataljonen,
SA marschieret mit ruhig festem
Schrift...»

Det är en del av de 40 000 gamla SS-männen, som kämpa för Amerikas och Frankrikes speciella demokrati efter löftesbrottet mot Vietnam.

Dr Strandberg fortsätter:

»Mitt inne i Indokinas djungler mötte vi en spöklik rest av Hitlers stötbrigader — demokratiens sällsamma vapendragare, långt bort från ära och redlighet...»

Det tragiska och absurda i den vite mannens kamp i Asien är, att han uppger sig försvara ting som han aldrig har

givit prov på: kristen kultur, politisk demokrati, fredssträvan och ekonomisk jämlikhet. Asien har exploaterats på ett hänsynslöst sätt, och då exploatörerna ser sina ställningar hotade, tillgriper de det mest riskabla av alla medel — de vinner en galgenfrist genom att upprätta och stödjda regeringar sammansatta av marionetter, quislingar och fördettingar — av Syngman Rhee, Bao Dai och Chiang Kai-shek.»

Det är i dessa imperialistiska krig, dessa kolonialkrig, som Sverige deltar med sin ambulans och sina sympatier. Vårt svenska folk har annars en mycket stolt tradition. Vi ha aldrig levat på kolonial utplundring. Det relativa välstånd man talar om ha vi nått utan sådana hjälpmedel. Det lilla experimentet med New Sweden var mycket kortvarigt. Det var inte svenska fartyg, som förde negerslavarna i stinkande lastrum över Atlanten, när man skapade Amerikas negerfråga. Sverige har inte varit med, när man drev plantager med piskade slavar, som betalades med svältlön och ofta torterades ihjäl. Sverige har ingen del i den politik, som tog sig uttryck i anslagen i Shanghais parker: »Hundar och kineser äga icke tillträde.» Sverige har ingen del i kolonialtruppernas massvåldtakter mot de färgade folkens kvinnor, vilka sedan lämnats att ruttna i bordellkvarteren.

Men nu hålla vi på att engagera oss i Asien. När Sveriges statsminister i radio tillfrågades om han ville ta avstånd från kriget mot Malacka, Indonesien och Vietnam, vek han undan. När han tillfrågades om han ville instämma i Nehrus fördömande av terrorbombardemangen mot den fredliga civilbefolkningen i Korea svarade han: »När man börjar ett krig händer det saker.»

Jag har sällan hört något så brutalt i svensk radio. Statsministern har också en annan gång sagt, att utgången bör bli sådan, att det blir klart att angrepp inte lönar sig. I det fallet kan jag instämma med herr statsministern men

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

i rakt motsatt mening, ty vi äro ju inte överens om vem som är angripare. Jag är för min del övertygad om att de, som ha satt i gång koreakriget, skola få er fara att angrepp inte lönar sig.

Sverige, som har engagerat sig politiskt och med sin ambulans, borde börja tänka på var vi skola stanna, nu när amerikanerna inte bara ha överskridit 38:e breddgraden utan också gå vidare. Det kommer kanske att hända saker också i fortsättningen, herr statsminister Erlander, som kunna ge anledning till omprövning! Statsministerns och utrikesministerns engelska partivänner ha redan börjat ompröva sin hållning. De voro rädda redan strax före Formosa, och de tala i dag i mycket skarpa ordalag om Mac Arthur. Engelska borgerliga tidningar skriva, att överskridandet av 38:e breddgraden var »ett fruktansvärt misstag». Man vet var sådant börjar men inte var det slutar.

Damerna och herrarna i denna kammarbordet borde gå ut i korridoren och se på de kartor, som hänga där. Många trösta sig med att Amerika har ett starkt atomvapen, men se på kartorna över Asien! Det är bra stora gärderna att gödsla med atombomber! Man kommer snart till en punkt, där övervikten i moderna vapen inte betyder så mycket mot befriade folks oryggliga beslutsamhet att intill döden kämpa för den frihet de vunnit. Jag anser, att vår regering bör ompröva sitt ställningstagande. Hur långt in i Asien tänka ni er med edra sympatier, edra förhoppningar och er ambulans? Amerikas väg går vidare. Var tänka ni stanna?

Glöm aldrig, att de nationer som äro i minoritet i Förenta Nationerna och som äro emot den imperialistiska linjen innesluta hälften av jordens befolkning, om Kina medräknas. Det är också sant att hälften av jordens befolkning lever i Asien. Man kan tvista om mycket där, exempelvis mellan Indien och Pakistan o. s. v., men man är enig mot de vita rövarna och »främmande djäv-

larna», som man säger i Kina. Vid lucknowkonferensen funno amerikanerna själva att de voro »var mans niding i hela Asien».

Någon kan tycka att det är ett stort resultat när en ny koreansk stad har jämnats med marken och när deras — som tidningen New York Times skildrat dem — vackra bostadskvarter med rinnande vatten och alla moderniteter i husen samt universitet och sjukhus läggas i ruiner. Men ur den sådden skall växa en skörd — skriv upp det! — som en gång skall bärgas. Om detta angrepp på Korea fortsätter, tror jag inte att det kommer att sluta väl för kapitalismen. Amerika trodde, att det skulle bli ett blixtkrig. Det trodde Hitler också på sin tid. Det tror inte jag. Asiens folk är berett att kämpa för sin frihet, och i dag stiger ett flammande hat mot angriparna från hela Asien. Än en gång: Betänk vad ni vilja: stanna eller köra vidare!

Vi upprepa vad vi sade, när vi hänvände oss till regeringen i början av september i vårt brev till FN-delegationen. Sverige bör sluta med sitt engagemang och förena sig med dem, som kräva respekt för FN:s stadga, som kräva slut på den främmande invasionen i hela Asien och slut på inblandningen i de asiatiska folkens inre angelägenheter.

Korea och Kina ha icke angripit Amerika och England. De ha aldrig haft en soldat på dessa länders jord. Det skulle vara fred i Asien, om inte amerikanerna hade skickat sina trupper dit och skapat den nuvarande situationen. Amerika är stort. Det sträcker sig från San Diego till Maine, från Florida till pälsdistrikten i nordväst. Det bör kunna ge rum för 150 miljoner amerikanare. De böra kunna stanna hemma. Det är inte angeläget för oss att stödja deras krig. Sverige bör återvända till sin tradition att hålla sig borta från stormakternas engagemang och kolonialkrig. Ty kriget i Korea är

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

— även om utrikesministern sökte bestrida det vid remissdebatten — ett smutsigt kolonialkrig från Amerikas sida och ingenting annat.

Sverige bör följa den linje, som leder till avspänning och avbrytande av fientligheterna och till hemtransport av invasionstrupperna. Vi ha föreslagit den linjen hela tiden, och i konsekvens härmed — då den svenska ambulansen är en del av ett stort politiskt sammanhang — yrkar jag, herr talman, avslag på utskottets förslag och därmed på regeringens proposition.

Herr WARD: Herr talman! Eftersom det nyss hållna anförandet hade så föga med den kungl. propositionen och med utskottets utlåtande att skaffa, kan jag inskränka mig till att kort och gott yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEÉN: Herr talman! Herr Gustav Johansson har berättat historier för kammaren, och han har till slut eldat upp sig till sådana exalterade tonfall, att man nästan för ett ögonblick skulle kunna tro, att han själv trodde på vad han sade. Men jag vill knappast göra honom den intellektuella orätten att antaga, att han inbillar sig, att det var riktiga fakta han förelade kammaren. Han bygger upp sitt tal, vilket är så vanligt inom det kommunistiska lägret, på en massa lösa tidningscitat. Än är det en korrespondent, än är det en ledarskribent, än ett telegram, än någon kåsör. Vad som helst duger. Man plockar ihop från olika tidpunkter och olika slags tidningar och rör ihop det till en enda soppa, och sedan serverar man det och säger, att man här har bevis för hela sin tes.

Herr Johansson hade djärvheten att här på nytt göra det hopplösa försöket att få kammaren att tro, att det var Sydkorea, som angrep Nordkorea. Jag tror inte att jag skall ta upp den saken

mera utförligt i dag. Det blir väl tillfälle till det i andra sammanhang, och jag har redan tagit upp frågan i remissdebatten. Jag skulle vilja, att man i stället koncentrerade sig på några enkla fakta i koreahistorien.

Dessa fakta äro till en början, att det fanns ett avtal mellan Amerika, Sovjetunionen och England om att Korea skulle vara avskilt från Japan och bilda en självständig stat med en demokratisk regim. Ryssland och Amerika skulle tills vidare ockupera var sin del av Korea i syfte att avvärja de där befintliga japanska trupperna, och sedan skulle man, som man trodde, lätt nog komma överens om att sälta i gång val i landet och stiftandet av en ny konstitution, varigenom landet skulle som ett enat självständigt land inträda bland de fria staterna.

I två år diskuterades mellan Amerika och Ryssland i den kommission, som man hade i Korea, modaliteterna i denna procedur, som man hade kommit överens om. Det visade sig emellertid inte vara möjligt att komma till något resultat. Det var inte möjligt av det skälet, som vi numera väl förstå, att det var så olika meningar om vad demokrati är. Demokrati användes på rysk sida i en helt annan betydelse än i den allmänna västerländska terminologien. Amerika såg sig då ingen annan råd än att föra frågan inför Förenta Nationerna, och Förenta Nationerna behandlade koreafrågan på precis samma sätt som man i en internationell organisation brukar behandla en internationell konflikt. Man försökte uppställa vissa riktlinjer för utvecklingen genom att följa det avtal, som var fastställt. Det skulle alltså bildas en självständig stat, ett enat Korea med en demokratisk regim. För att fullfölja detta beslut skickade man en kommitté till Korea, en kommitté, som var allsidigt sammansatt. När denna kommitté kom dit, meddelade den, att den inte kunde fullgöra uppdraget att få till stånd för-

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

arbeten till en konstitution för hela Korea och fria val i hela Korea. Kommittén fick nämligen inte resa in över 38:e breddgraden till Nordkorea. Kommittén frågade, hur den skulle förfara, när den inte kunde fullfölja sitt ursprungliga uppdrag. Den fick då direktiv från Förenta Nationerna att fortsätta inom det område där den kunde verka. Den stannade därför i Sydkorea, och i överensstämmelse med de givna direktiven utarbetades en konstitution och ordnades fria val.

Nu har herr Johansson i Stockholm påstått, att under dessa val, som skedde i Sydkorea, förekom det terror och minoritetsdiktatur och övergrepp mot röstfriheten o. s. v. Han skildrade det så värtaligt, att man för ett ögonblick kunde tro, att han skildrade ett val av den typ, han annars brukar försvara här i kammaren. Emellertid har ju kommittén rapporterat, att valet på det hela taget skedde på ett anständigt sätt. Det är klart att det förekom övergrepp. Man skall komma ihåg, att det är fråga om ett folk, som inte förut haft demokrati, och att det därför kan ske åtskilligt, som inte överensstämmer med våra vanor. Men på det hela taget gick valet till på sådant sätt, att kommittén kunde vitsorda, att det utgjorde ett uttryck för den breda uppfattningen inom folket. Och just den omständigheten, att regeringschefen i det senaste valet, det andra valet, förlorade en stor del av sitt underlag, visar ju, att valen voro fria, eftersom det i valet kunde komma till uttryck en opposition mot den härskande regimen. Som bekant brukar det inte komma fram någon opposition i de länder, där herr Johanssons demokrati är rådande.

Vad konflikten beträffar så kom det en rapport från FN-kommissionen, att det var fråga om ett anfall från Nordkorea. Kommissionen, vilken var i Söul, som ligger ganska långt norrut i Sydkorea, kunde själv bevittna huvudstadens panikstämning. De välrustade

och mobiliserade nordkoreanska styrkorna hade trängt in över gränsen på alla punkter. Det var alltså inte en rapport från den amerikanske ambassadören utan det var Förenta Nationernas egen kommission, som i en rapport gjorde uttalandet att Nordkorea var angriparen. Och när rådet sedan gjorde sin första resolution, vad yrkade det? Jo, rådet yrkade, att striderna skulle inställas och att de nordkoreanska trupperna skulle dragas tillbaka bakom 38:e breddgraden. Men det blev ingalunda någon accept av det förslaget från den nordkoreanska ledningens sida. De sågo en chans att komma vidare mycket snabbt, och följaktligen svarade de aldrig på uppmaningen att draga sig tillbaka bakom 38:e breddgraden. Herr Johansson talade här om ett förslag från en senare tidpunkt under striden om att fientligheterna skulle upphöra. Man skulle alltså i det ögonblick det började gå illa för angriparna stoppa och se till att fientligheterna upphörde. Men då var ju situationen helt annorlunda, och då måste man ju föra aktionen till en avslutning, som kunde bli underlag för en varaktig fred.

Vad beträffar Sveriges hållning i denna sak så tror jag inte jag behöver gå in på den mer än på en liten punkt. Herr Johansson upprepade vad herr Hagberg i Luleå sade i remissdebatten, nämligen att den svenska regeringen skulle fallit undan för påtryckning från Amerika, och återopade ett meddelande, som kommit ut i pressen genom att en tjänsteman i UD sagt, att det inte var säkert, att man behövde svara på ett av telegrammen från generalsekretären. Förhållandet var det, att en tjänsteman utan någon som helst kontakt med mig sagt, att det kan hända, att det inte begärdes något svar och att det kanske inte blir något svar. Det var ett missöde, att det skulle gå ut som ett meddelande till pressen som något slags uttryck för utrikesminis-

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

terns mening. Tjänstemannen i fråga hade som sagt inte varit i någon kontakt med mig, och så fort jag fick se uppgiften dementerade jag den. Jag hoppas därför att den historien inte kommer tillbaka i kammarens debatt, att regeringen först tagit en annan ståndpunkt och sedan retirerat.

Jag skall, som sagt, inte gå in på själva konflikten närmare. Med anledning av att herr Johansson breder ut sina betraktelser till att omfatta hela Asien — han har ju talat om Indokina bl. a. — kan jag inte underlåta att säga, att Sverige ju inte har något som helst att göra med detta. Jag skulle emellertid vilja fråga herr Gustav Johansson, om han inte anser, att det är ganska rimligt, att Frankrike för sin del inte utan vidare kan acceptera, att frihetsrörelsen i Indokina sprider sig. Frankrike har ju försökt gå den vägen att göra en union med relativt självständiga riken. För min del förmodar jag, utan att alls vilja ta någon personlig ståndpunkt till denna svåra fråga, att Frankrike ser på rörelsen i Indokina ungefär på samma sätt som låt oss säga Sovjetunionen skulle se på frihetsrörelser i Litauen, Lettland eller Estland. Sovjetunionen skulle nog inte utan vidare acceptera sådana frihetsrörelser utan skulle förmodligen vidta kraftåtgärder för att hålla dessa länder kvar inom den gemensamma unionen. Åtminstone gissar jag, att Sovjetunionen skulle göra så. Jag undrar vad herr Johansson skulle säga, om en sådan fråga framdeles skulle komma upp och han hade att ta ståndpunkt till den här i kammaren.

Vad själva den proposition beträffar, som det här är fråga om, föreslås ju där anslag till ett svenskt sjukhus i Korea. Jag var verkligen litet nyfiken på om kommunisterna skulle ha modet att yrka avslag på anslaget till sjukhuset, ett sjukhus, som opartiskt vårdar sårade från Sydkorea och Nordkorea, från Amerika och England och från vilket

land det än må vara fråga om, och där för närvarande, om de senaste tidningsuppgifterna äro riktiga, majoriteten av patienterna äro nordkoreaner. Nordkorea har ju gått i krig utan att självt ha någon som helst sjukvård. De nordkoreanska unga pojkar, som plockas upp och vårdas i sjukhuset, ha aldrig förr upplevat någon sådan human sjukvård. Jag tycker i alla fall, att herr Johansson från sin utgångspunkt, att det är Nordkorea, som är offret, ändå skulle kunna visa viss tacksamhet för att ett svenskt sjukhus så opartiskt vårdar personer från det landet.

Jag tror att kammaren helt kan negligera alla de uttalanden, som herr Johansson gjort om detta orättfärdiga krig, och med gott samvete ansluta sig till den opinion, som verkligen är mycket överväldigande i de länder som stå oss nära och som anser, att det här är ett mycket flagrant fall av angrepp och att det var en ytterst välmotiverad ståndpunkt Sverige intog till Förenta Nationernas aktion.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! För att inte hans excellens utrikesministern skall behöva upprepa det flera gånger vill jag slå fast, att jag inte går upp i talarstolen utan att vara övertygad om riktigheten av vad jag säger, och det är också påtagligt — ja, ett flatskratt har aldrig varit något argument, mina herrar! — att de nötter, som jag levererade, voro så pass hårda, att Sveriges utrikesminister inte försökte knäcka dem.

Han säger, att jag hämtat material ur de mest skilda källor. Ja, det gjorde jag. Jag har hämtat material ur stats- och utrikesministrarnas tal, ur vad FN-kommissionen skrivit, ur regeringens egna beslut och dessutom ur en serie borgerliga och socialdemokratiska tidningar för att det inte skall kunna sägas, att det är fråga om kommunistisk propaganda.

Täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea.

I stort sett har utrikesministern gått förbi alltihop. Han har bara gjort en liten utredning om hur situationen kom till, alltså om läget före kriget, om den ockupation, som skulle äga bestånd i fem år. Jag skulle gärna här gå in på en detaljredogörelse för tvisten mellan Amerika och Sovjet, men den kunna vi lämna därhän, eftersom ockupationen bara skulle vara i fem år. Den tiden är förbi.

Om amerikanerna anse, att det är demokrati, att 90 procent av jorden äges av godsägare och att bönderna leva i slaveri, att en från Amerika importerad diktatur skall bestämma t. o. m. mot landets egna parlament, och om Sovjet anser det vara bättre demokrati, att man stycker jorden och lämnar den till bönderna och låter folket bestämma, så har varken Amerika eller Sovjet med det att göra, ty det skola koreanerna bestämma själva. Varför vilja ni inte låta dem själva bestämma vad de tycka vara demokrati i Korea? Om de det finge — det kan excellensen Undén skriva upp — skulle det bli en verklig demokrati där.

Hela det sakmaterial, som finns i FN:s dossier, är ju ett bevis för de fakta som jag fört fram. Vad hade excellensen Undén att säga? Jo, sade han, FN-kommissionen byggde sin rapport inte bara på ett påstående, utan den såg, när de flyende trupperna kommo marscherande ner mot Söul. Ja, det var flera dagar efteråt. Det är väl inte något avgörande bevis för vem som börjat ett krig, att man har framgångar i början. Jag kan inte godkänna det som ett kriterium, att den part, som segrar i början av ett krig, också skulle ha börjat kriget. Man får väl se litet djupare på sådant. Jag har klargjort varför det gick så illa för dem, att de t. o. m. sprungo ifrån sitt arkiv och att vi därför ha detta goda material. Kvar står det som jag sade, nämligen att kommissionen var där inte flera dagar före och flera dagar efter, utan FN:s beslut

kom efter Amerikas beslut att angripa, på kvällen samma dag som Amerika fattat sitt beslut. Då förelåg intet annat än att FN-kommissionen sade, att de militära operationerna tydde på att Nordkorea angripit. På sådana lösa grunder har man satt i gång detta krig.

Sedan talade utrikesministern om min värtaliga beskrivning av hur valen ägt rum. Jag citerade mycket noggrant kommissionens egen rapport, och jag sade också ifrån, att trots denna terror blev det majoritet mot Syngman Rhee. Jag skulle också vilja göra en jämförelse mellan brådskan att ingripa i Korea, där amerikanerna voro beredda att skicka trupper med två dagars varsel, och den oerhört långsamma proceduren i låt mig säga Israel, där de t. o. m. trotsade FN:s beslut och drogo ut i det oändliga och voro mycket försiktiga i fråga om att ingripa. Men där hade amerikanerna inte detta ögonblickliga intresse av att rädda en viss regim och att skaffa sig en invasionsport för företag längre in i Asien.

I fråga om fallet Vietnam säger utrikesministern, att det är förklarligt, att fransmännen vilja behålla vad de ha. Det är en bekännelse till kolonial imperialism: för att imperialistiska rövarmakter en gång satt sig i besittning av ett land, skola de ha det i all framtid. Vi fråga: Vad ha de i Asien att göra? Därtill kommer att Vietnams folk skapat sin egen regim i kamp mot japanerna och att Frankrike med Vietnam slutit ett avtal om vänskapligt samarbete. Detta avtal har Frankrike brutit och bombarderar nu med amerikansk hjälp landet liksom man bombarderar Korea. Vad blir resultatet? Jag skall ta ett vittne, som jag inte ser närvarande i kammaren, prosten Hallén, som jag annars inte brukar använda som sanningsvittne, ty man bör vara försiktig när det gäller präster. Emellertid har han skrivit i Värmlands Folkblad, att resultatet blir, att Amerika övertar hela det franska imperiet

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

i Asien, och dessutom blir det upplösning av Frankrikes väld i Marocko och Nordafrika i övrigt. Det blir det sköna resultatet.

Till slut säger excellensen Undén utan att ha bemött annat än ett par punkter av vad jag sagt, att det kan bagatelliseras och att riksdagen med gott samvete kan besluta i denna fråga. Ers Excellens, så mycket blod som flyter i Asien och så vittsvävande som amerikanernas planer äro skulle jag inte ha gott samvete, om jag vore ansvarig för sådana arrangemang.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag såväl därå som å Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansieringen av riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköps- och lagringsverksamhet;

nr 208, i anledning av väckt motion angående försvarets högsta ledning;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; samt

bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående tillfälliga tillägg å löner och pensioner för vissa

befattningshavare och pensionstagare vid riksdagens verk.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 90, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling;

2) lag om ändrad lydelse av 76 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft åtta i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 395 av herr *Johannesson*,

nr 396 av herr *Cassel m. fl.*,

nr 397 av herrar *Norling* och *Persson, Helmer*, samt

nr 402 av herr *Sunne m. fl.*, ävensom

inom andra kammaren

nr 481 av herrar *Braconier* och *Nilsson* i Svalöv,

nr 493 av fru *Gärde Widemar m. fl.*,

nr 494 av herr *Persson* i Landafors, samt

nr 495 av herrar *Wiklund* i Stockholm och *Johnsson* i Stockholm.

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

I motionen II: 493 hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 90 samt att riksdagen för sin del ville besluta, att lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling skall upphävas».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring erforderlig i de genom propositionen framlagda förslagen till dels lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, dels ock lag om ändrad lydelse av 76 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården — måtte för sin del antaga nämnda båda lagförslag med viss ändring beträffande ikraftträdandet;

B. att motionerna I: 395, I: 397 och I: 402 samt II: 493, II: 494 och II: 495, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionerna I: 396 och II: 481 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Fru GÄRDE WIDEMAR: Herr talman! Om man inte förut var övertygad om bristerna i vår nuvarande lösdriverilagsstiftning, blev man det, då man läste igenom andra lagutskottets utlåtande i denna fråga. I utskottets motivering påvisas nämligen på ett mycket övertygande sätt bristerna i lösdriverlagen. Utskottet uttalar bl. a., att det måste anses som anmärkningsvärt, att man i vårt nuvarande samhälle alltjämt har en dylik lag, som medgiver tvångsåtgärder allenast mot medellösa personer. Lagen är i sitt slag fullständigt enastående i det avseendet, att den är den enda verkliga klasslag, som vi alltjämt ha kvar här i landet. Den är nämligen tillämplig endast på medborgare, som sakna medel till sitt uppehälle. Har man

bara pengar på fickan, kan man leva hur asocialt som helst utan att samhället har någon möjlighet att ingripa enligt lösdriverlagen.

Lagen tillkom 1885 bland annat för att man skulle få ett medel att tvinga arbetsovilliga arbetare till arbete. Det var också anledningen till att det tidigare var mycket angeläget både för liberaler och socialdemokrater att få lagen upphävd. Under mer än femtio år har man arbetat för att få bort denna lagstiftning. Den är en verklig skamfläck i ett demokratiskt samhälle. Jag tror att inte mindre än åtta olika utredningar hittills kommit med förslag om lagens upphävande och frågans lösning. Så gott som alla hörda instanser ha varit ense om att lagen bör avskaffas. Nu har senast 1948 års lösdriveriutredning föreslagit, att lagen skall upphävas. Ingenting har emellertid hänt. Lagen lever alltjämt kvar, och den användes av polisen som ett ständigt hot mot alla de personer i samhället, som av en eller annan anledning inte kunnat inordna sig under de levnadsformer, som göra, att de kunna rubriceras som samhällsnyttiga medborgare.

Nu har frågan på nytt förelagts riksdagen, men inte heller denna gång händer något. Sedan andra lagutskottet konstaterat, att lagen är otidsenlig och att de samhälleliga åtgärder, som kunna vidtagas enligt lagen, synas vara mer eller mindre olämpliga, tillstyrker man propositionen, d. v. s. man tillstyrker, att lagen förses med vissa ändringar av tämligen liten betydelse, men som dock i och för sig kunna vara ägnade att konservera lagen. I varje fall är den omständigheten, att man ger sig på att ändra lagen vid en tidpunkt, då den redan är utdömd, knappast ägnad att påskynda dess avskaffande.

De nu föreslagna ändringarna avse bl. a. möjlighet för tvångsarbetare att få permission för att besöka närstående, som är svårt sjuk, eller att bevista närståendes begravning, såframt fara för

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

missbruk av permissionen inte kan anses föreligga. Utskottet bedömer betydelsen av bestämmelsen på det sättet, att det säger, att antagligen kommer det att visa sig, att fara för missbruk kommer att föreligga i de flesta fall, eftersom de, som ådömas tvångsarbete, i regel utgöras av grovt asociala individer.

För min del kan jag inte förstå, hur riksdagen, som redan 1945 uttalade, att lösdrivarlagen snarast borde upphävas och att starka skäl talade för att något behov av särskild lösdriverilagstiftning inte föreläge, kan acceptera propositionen som den enda åtgärd, som med anledning av riksdagens hemställan vidtagits från Kungl. Maj:ts sida under de fem år som ha gått. Hela lagen kvarstår med alla de olägenheter, som vidlåder den. § 1 i lagen, vilken stämplar medellöshet och sysslolöshet som grund för lagens tillämpning, kvarstår oförändrad. Samtidigt vet man genom de klientelundersökningar, som gjorts, att de stackars människor, som drabbas av lagen, så gott som undantagslöst äro fysiskt eller psykiskt sjuka personer och att det är detta som är anledningen till att de inte lyckats anpassa sig i samhället.

Utskottet konstaterar också att dessa människor äro i behov av social omvårdnad och att de tvångsätgärder, som enligt lösdrivarlagen vidtagas, inte innefatta några som helst hjälpätgärder. Vidare konstateras att själva tvångsarbetet, som i realiteten närmast har karaktären av straff, är utformat på ett sätt, som avsevärt skiljer sig från de principer, som tillämpas inom modern kriminalvård. Klientelundersökningar visa också, att de flesta av dem som ådömas tvångsarbete äro oemottagliga för korrektionsätgärder.

Visserligen säger departementschefen, att lagen inte är avsedd att tillämpas i annat fall än då samhällets ingripande mot lösdrivaren inte kan ske i andra former. Men, varför skall

man alls ingripa i sådana fall då vederbörandes asocialitet inte tar sig sådana uttryck, att det finns möjlighet att omhänderta honom som sinnessjuk, alkoholist o. d., och om han inte heller kolliderar med strafflagens bestämmelser om t. ex. förargelseväckande beteende. Det synes orimligt att man genom kriminalisering av en persons livsföring får till stånd ett omhändertagande från samhällets sida, som inte syftar till bättring av vederbörande. Det är stötande för rättskänslan, särskilt om man betänker, att det finns många fredliga och hyggliga lösdrivare, som aldrig gjort någon människa något förnär och aldrig begått någon brottslig handling. Trots detta ha de, på grund av att de inte orkat arbeta för sin försörjning, nödgats tillbringa många år av sitt liv — kanske 10 eller 20 år — på en anstalt med tvångsarbete. Om det nu inte finns några vårdplatser för dessa människor, så finns det för den skull ingen anledning att straffa dem. Det är ett problem, som samhället bör lösa på annat sätt.

Enligt vår nuvarande lösdrivarlag bli bland annat de prostituerade föremål för samhällets ingripande. Nu ha ändå både lösdriverisakkunniga, inrikesministern och utskottet samstämmigt förklarat, att prostitution inte i och för sig bör föranleda tvångsätgärder från samhällets sida, åtminstone inte när det gäller vuxna prostituerade. Det klientel kvinnliga s. k. lösdrivare, som träffas av lagen, utgöres ju så gott som helt av sådana prostituerade, och de komma således även i fortsättningen att bli behandlade på samma sätt som nu, trots att systemet helt utdömts av alla instanser.

Utskottet har uttalat en önskan, att samhället i största möjliga utsträckning medelst hjälpätgärder skall försöka för- må envar prostituerad att övergå till ett ordentligt och samhällsnyttigt liv. Det är ju en nästan rörande önskan. Närmast tyder den dock på att utskot-

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

tet inte gått in på de djupare orsakerna till prostitutionen och inte heller satt sig in i detta klientels art. Prostitutionen är givevis ett samhällsont av utomordentligt allvarlig beskaffenhet, men lika litet som man kan avskaffa företeelsen genom att beröva de prostituerade — eller vissa av dem — friheten, lika litet tror jag man kan komma åt detta onda genom hjälpåtgärder för de prostituerade. Den primära orsaken till denna företeelse är dock efterfrågan på de prostituerade, och så länge inte samhället genom upplysning försöker komma åt kundkretsen, så är det fara värt att varje åtgärd gentemot kvinnorna kommer att bli verkningslös.

Ett av departementschefens huvudsakliga skäl för bibehållandet av lösdrivarlagen är, att vi för närvarande inte ha någon tillfredsställande psykopatvård och att en stor del av lösdrivarerna är psykopater. Två av ledamöterna i 1948 års lösdriveriutredning voro också av den uppfattningen, men den tredje ledamöten, förste byråsekreterare Lindberg i fångvårdsstyrelsen, ansåg, att även om de nuvarande vårdmöjligheterna för psykopater äro mindre tillfredsställande, så måste de dock betraktas som bättre än den behandling, som lösdrivarlagen erbjuder. Upphävandet av lagen bör därför inte uppskjutas i avvaktan på den organisatoriska förbättringen av psykopatvården. Byråsekreterare Lindberg uttalade vidare, att enligt hans mening fanns det tillräckliga möjligheter för tvångsingripanden mot psykopater i de gällande bestämmelserna inom strafflagen, sinnessjuklagen och alkoholistlagen.

Utskottet har i denna del uttalat följande: »... med hänsyn till den förhållandevis lilla grupp av psykopatklientelet, varom här är fråga, anser utskottet, att det bör allvarligen övervägas, huruvida icke frågan om upphävande av lösdrivarlagen kan bringas till en lösning utan avbidan på den tillämnade psykopatvårdsorganisationens ut-

byggnad». Utskottet säger vidare: »Det måste anses mindre tillfredsställande att låta med lösdrivarlagens upphävande anstå enbart i avbidan på de planerade anstalternas färdigställande och organisationens utbyggnad i övrigt.»

På den punkten delar alltså utskottet inte Kungl. Maj:ts ståndpunkt. Jag skulle vilja rikta den frågan till inrikesministern om han, med anledning av utskottets uttalande, är beredd att frångå sin tidigare inställning till problemet och om han anser det möjligt att upphäva lösdrivarlagen, oavsett om vårdmöjligheterna för psykopaterna utbyggas enligt det väntade förslaget.

Inrikesministerns tidigare uttalanden inge vissa farhågor, att han inte endast syftar till ett omhändertagande av psykopaterna bland lösdrivarerna utan att han önskar bibehålla lagen, därför att han anser, att den fyller en legitim uppgift. Han har sålunda uttalat, att det med hänsyn till samhällets skyddsbehov är av betydelse, att lösdrivarlagen ger polismyndigheterna möjlighet att anhålla asociala element och åtminstone ytligt undersöka deras ställning, under förutsättning allenast att vissa sociala rekvisit föreligga. Det förefaller som om han syftade till en ny lagstiftning, där man bibehåller denna möjlighet för polisen. Det skulle betyda att man i en ny lag konserverade just den idé i lösdrivarlagen, som man anser otidsenlig och kunna leda till rättskränkningar av enskilda. Eller hur skall man eljest förstå uttalandet, att polisen skall kunna ingripa enbart på sociala rekvisit?

Mot denna uppfattning står ett uttalande av socialläkaren i Stockholm, doktor Gunnar Inghe, som i dagens nummer av Morgon-Tidningen uttalar: »Det mest anmärkningsvärda i den senaste utvecklingen av lösdrivarfrågan är onekligen, att dess slopande sammankopplats med frågan om psykopatvårdslagen. Det vore högst olyckligt för den blivande psykopatvården — som i

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

och för sig är ett svårt problem att lösa — om den kom att framstå som ett slags arvtagare till 'lösdrivarvården'. Lösdrivarlagens börda av klassorättvisa, ovilja, misstro, övergrepp, godtycke och slentrian är sannerligen ingenting att överlämna som morgongåva till en ny lag. Omhändertagande och behandling av psykopater är också företrädesvis en medicinsk och pedagogisk fråga, som inte har någon speciell anknytning till polisens uppgifter.»

För min del anser jag, att ett bevarande av polisens nuvarande möjligheter till godtyckligt ingripande under åberopande av lösdrivarlagen är lika felaktigt som motbjudande. I ett rättsamhälle är det inte försvarligt, att polisen skall kunna anhålla folk och att människor skola kunna straffas utan att de gjort sig skyldiga till något brottsligt förfarande och utan att det ens föreligger misstanke om att de begått något brott. Kriminaliteten i samhället regleras genom strafflagen, och i den mån en lösdrivare gör sig skyldig till kriminalitet, blir han också behandlad som alla andra brottslingar. Men man får inte ingripa mot människor bara därför att man misstänker, att de någon gång i framtiden skola begå ett brott. Lösdrivarna påstås utgöra en samhällsfara. Jag tror dock att den fara samhället utsättes för genom att vissa personer, som äro fattiga och utan arbete, få gå fria, är väsentligt mindre än den fara som enskilda medborgare löpa att utsättas för rättskränkningar på grund av en sådan här otidsenlig lag.

Dessutom skulle jag vilja påpeka, att verkningarna av ett upphävande av lösdrivarlagen inte kunna bli så katastrofala. För närvarande finns det elva lösdrivare omhändertagna för tvångsarbete. Jag är övertygad om att i den mån några av dem skulle befinnas vara i behov av anstaltsvård, så skulle det kunna ordnas inom ramen för våra redan befintliga vårdformer. Flera tusen människor äro i strängt behov av ett

omhändertagande enligt sinnessjuklagen, och det tycker man inte är en så allvarlig fara. Men möjligheten att någon eller några lösdrivare skulle gå omkring fria anser man utgöra tillräcklig anledning att tills vidare bibehålla denna lag med alla dess olyckliga verkningar. Jag tror att man utan risk kan upphäva lösdrivarlagen utan att ersätta den med någon annan lag med samma syfte. Här skulle jag vilja åberopa socialvårdskommittén, som anser att det till och med skulle vara nyttigt för utvecklingen av denna fråga, om det finge gå någon tid utan att man hade vare sig lösdrivarlag eller psykopatvårdslagstiftning. Man fick då se, hur förhållandena utvecklade sig, och skulle få större möjligheter att överblicka vilket innehåll en blivande psykopatlagstiftning skulle ha.

Herr talman, jag skall sluta mitt anförande med att dels yrka avslag på utskottets hemställan och dels hemställa att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag om upphävande av lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Jag kan i väsentliga delar instämma med den ärade motionären, som nyss talade från denna plats. Vi äro ju ändå eniga på denna punkt. Frågan är bara, om man utan sociala och andra risker kan upphäva denna lag innan man fått någon möjlighet att hjälpa till rätta och omhändertaga vissa människor, som föra ett asocialt liv.

Det är ju riktigt, som här sagts, att denna fråga om lösdrivarlagstiftningen kom upp redan år 1898, och ett flertal utredningar ha arbetat, vilka sorgligt nog inte lett till något positivt resultat.

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

1945 års riksdag skrev till Kungl. Maj:t och begärde åtgärder för lösdrivarlagstiftningens avskaffande. Detta resulterade i 1948 års lösdriveriutredning, och denna utredning föreslår, att denna lag skall avskaffas och att man skall göra vissa ändringar i andra lagar. Man skulle bland annat kriminalisera bettleriet samt göra det möjligt att taga in ålderstigna lösdrivare på vårdanstalt. Man skulle försöka beskära de parasiterande människornas möjligheter att utnyttja understöd o. d. genom bestämmelser om utbetalning av folkpension och andra bidrag på sådant sätt, att man kunne garantier emot att andra människor än de, som voro berättigade till dessa understöd, kunde utnyttja dem. Vidare ville man ha ett tillägg till 18 kap. 13 § strafflagen med vissa bestämmelser för de s. k. soudenörerna. Utredningen föreslår också en förändring av 22 § barnavårdslagen. Där skulle upptagas en bestämmelse om att barnavårdsnämnd ägde vidtaga åtgärder beträffande person i åldern mellan 21 och 23 år, som vanemässigt och mot ersättning inlåter sig i tillfälliga sexuella förbindelser och beträffande vilken särskilda åtgärder uppenbarligen krävas för hans anpassning i samhället.

Som motionären här antytt var ju denna utredning inte enig. Två ledamöter stå för utlåtandet och en ledamot har den uppfattningen, att man utan vidare kan upphäva lösdrivarlagen. Bland remissinstanserna har ingen myndighet ansett, att man bör bibehålla lagstiftningen i dess nuvarande form. Det övervägande antalet remissinstanser har delat majoritetens uppfattning; det finns endast ett mindre antal som delat reservantens uppfattning.

Departementschefen har nu föreslagit vissa ändringar. Dels skulle det finnas möjligheter att ge permission ifrån tvångsarbete, dels skulle man kunna förkorta strafftiden. Beträffande dessa ändringsförslag har jag den uppfattningen, att de komma att få ganska

liten betydelse. Jag har dock inte velat motsätta mig dem med hänsyn till att de i någon mån skulle korrespondera med den allmänna humanisering av vår fångvård, som börjat genomföras. — Kungl. Maj:t skulle vidare få rätt att utfärda vissa tillämpningsföreskrifter.

Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. I sin motivering framhåller utskottet emellertid, att man lång tid varit övertygad om att denna lagstiftning är både omodern och i visst avseende inhuman; framför allt överensstämmer inte denna lagstiftning med de principer, som böra vara gällande i ett modernt rättssambälle. Utskottet uttalar vidare, att man som resultat av 1945 års skrivelse förväntat ett förslag från Kungl. Maj:t, innehållande en slutlig lösning av dessa frågor. Sedan förklarar utskottet att det för sin del inte kan godtaga vissa av de åtgärder, som 1948 års lösdriveriutredning föreslagit, bland annat kriminalisering av bettleriet samt förändringarna i barnavårdslagen.

Med ledning av erfarenheterna i det sociala arbetet kan man konstatera, att barnavårdsnämnderna många gånger ha ganska svårt att effektivt fullgöra sin skyldighet enligt de nuvarande bestämmelserna i 22 § barnavårdslagen, då det gäller att försöka tillrättaföra ungdomar mellan 18 och 21 år. Att dessutom taga hand om årsklasserna över myndighetsåldern skulle, enligt utskottets förmenande, innebära ett arbete, som översteg organisationens möjligheter. Utskottet betonar mycket starkt, att ett ytterligare uppskov med lagens avskaffande inte bör förekomma. Att avvakta en fullständig utbyggnad av psykopatvården i dess helhet bör ej få ifrågakomma. Så snart psykopatvårdsutredningen avlämnat sitt betänkande — detta lär, enligt vad som inhämtats, kunna ske inom en inte alltför avlägsen framtid — bör förslag om lämplig behandling av det klientel, som inte kan betecknas som psykopater, kunna

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

framkomma och föreläggas riksdagen. Antalet psykopater man räknar med i detta fall bör inte heller vara så stort, att man inte skulle kunna bereda dem plats vid de nuvarande anstalterna för sinnessjuka.

Mot rätt för Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om hur lagen skall tillämpas kan man ur principiella synpunkter ha åtskilliga betänkligheter. Härvidlag borde man inte giva några föreskrifter till de dömande myndigheterna utan till de myndigheter, som skulle omhändertaga just dessa klienter.

Man måste, herr talman, uppfatta det som ett klart underbetyg åt de lagstiftande makterna i detta land — Kungl. Maj:t och riksdagen — om man inte inom snart framtid kan avskaffa lösdrivarlagen och ersätta den med andra åtgärder, som äro lämpligare för ifrågavarande klientel. Alla äro vi eniga om att lösdrivarlagen är olämplig och icke bör finnas i en modern rättsstat. I detta fall äro utskott och motionärer eniga. Utskottet önskar, att lagen avvecklas snarast möjligt, men utskottet har inte kunnat tillägna sig den uppfattningen, att detta skall ske utan att åtgärder vidtagas för att omhändertaga och med hjälpåtgärder tillrättaföra de människor vilkas asociala livsföring vållar både dem själva och andra medborgare skada. Om riksdagen bifaller utskottets förslag måste det anses som en riksdagens opinionsyttring för att det 50-åriga utredningsarbetet nu måste få ett sådant resultat, att lösdrivarlagen avskaffas och ersättes med moderna och lämpliga åtgärder för omhändertagande och tillrättaförande av dessa våra medmänniskor, som kommit på sned i samhället.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till andra lagutskottets förslag.

Herr PERSSON i Landafors: Herr talman! Lösdrivarlagen är 65 år gammal

och har under denna tid icke genomgått några nämnvärda förändringar. Enligt § 1 må såsom lösdrivare behandlas den, som eljest utan att äga medel till sitt uppehälle underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet.

Hela lösdrivarlagen är en fullmaktslag, en sidolag, som kan tillgripas då man i brist på bevis för andra brott icke kan lagföra personer, som man önskar beröva friheten. Därtill är det en utmanande klasslag, som endast medellösa och fattiga kunna drabbas av. De rika skyddas av att kravet på att den omhändertagne skall vara medellös, sakna medel till sin försörjning, är klart utskrivet i lösdrivarlagen.

I motionen I: 397 av herrar Norling och Helmer Persson samt II: 494 av undertecknad har ställts det yrkandet, »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag i syfte att lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling skall upphöra att gälla». Vi anse, att denna lag har åstadkommit mycken skada och tragedier, enär det icke varit fråga om hjälp och vård till människor, som varit defekta och sjuka, utan om straff mot dessa människor, som råkat komma i vägen för polismakt och dömande myndigheter, då lösdrivarlagen mer eller mindre godtyckligt kunnat tillgripas. Att lagen varit utmanande och orättfärdig framgår av att det sedan år 1898 praktiskt taget varit en sammanhängande kedja av utredningar och försök att få fram en ändrad lagstiftning angående lösdrivares behandling. Nu senast har 1948 års lösdriveriutredning avgivit sitt betänkande, på vilket den föreliggande propositionen, nr 90, bygger. Det är således 52 år sedan reformeringen av denna lag började, och man kunde åtminstone nu ha väntat, att regeringen kommit med ett direkt förslag om att undanröja denna gamla,

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

utmanande klasslag. Men nej! Man anser att tillräckliga garantier icke finnas med redan befintlig lagstiftning för att kunna ta bort lösdrivarlagen. Departementschefen anser sig icke kunna förordna lösdrivarlagens slopande förrän psykopatvårdsutredningen avgivit sitt betänkande och samhället är utrustat med tillräckliga medel för att vid lagens upphävande erforderliga ingripanden skola kunna ske.

Flertalet remissinstanser ha godtagit den linje, som hävdats av lösdriveriutredningen och departementschefen. Psykopatvårdsutredningen framhåller, att »det torde komma att dröja åtskilliga år innan den planerade vårdorganisationen blivit så utbyggd, att den kan omhändertaga de stora grupper av psykopater, för vilka adekvata vårdmöjligheter nu saknas».

Av lösdriveriutredningens tre ledamöter har en, nämligen förste byråsekreteraren Lindberg, i särskilt yttrande anfört: »Upphävandet av sistnämnda lagstiftning — lösdrivarlagen — bör därför icke uppskjutas i avvaktan på organisatoriska förbättringar av psykopatvården. Enligt min mening föreligger enligt gällande bestämmelser i strafflagstiftningen, sinnessjuklagen och alkoholistlagen tillräckliga indikationer för tvångsngripande mot de s. k. psykopaterna.»

Till Lindbergs uppfattning i frågan har under betänkandets remissbehandling anslutit sig bland andra fångvårdsstyrelsen, strafflagberedningen, socialvårdskommittén, Svenska fångvårds-sällskapet, Svenska läkaresällskapet m. fl., vilka anse, att lösdriverilagstiftningens upphävande icke bör göras beroende av psykopatvårdsproblemets lösning.

Då denna fråga sannolikt torde komma tillbaka inom den allra närmaste tiden — jag väntar i varje fall att den skall göra det — så ber jag att få hänvisa till de båda stora artiklar i denna fråga, som socialläkaren doktor Gun-

nar Inghe skrivit i Morgon-Tidningen, i måndagsnumret och i dagens nummer. Dessa artiklar äro värda allt beaktande, och det torde kanske vara till nytta för frågans lösning, att man allmänt tar del av dem.

Andra lagutskottet säger nu i sitt utlåtande, att enighet råder sedan lång tid tillbaka att den gällande lösdrivarlagen är i högsta grad otillfredsställande, och fortsätter: »Utskottet hade därför närmast förväntat ett förslag av Kungl. Maj:t innebärande en slutgiltig lösning i denna fråga.» Utskottet fäster uppmärksamheten vid lagens 1 § och däri angivna förutsättningar för lagens tillämpning, medellöshet och sysslolöshet. Kommer en tvångsarbetare i förändrade ekonomiska villkor, kan han enligt 13 § frigivas. Utskottet anser det också vara anmärkningsvärt, att vi i vårt nuvarande samhälle alltjämt ha en lag, som medger tvångsätgärder allenast mot medellösa personer. Därefter resonerar sig utskottet fram till samma ståndpunkt i frågan som departementschefen och säger: »Utskottet kan således icke tillstyrka, att riksdagen nu skall besluta om lagens upphävande.»

Utskottet är av den bestämda mening, att lösdrivarlagen bör upphävas snarast möjligt. Psykopatvårdsutredningen beräknas kunna slutföra sitt arbete någon av de första månaderna år 1951, och därvid torde förslag komma att framläggas till lagstiftning angående rätt till ingripande, säger utskottet.

Inför utsikten, att lösdrivarlagens upphävande måste uppskjutas till dess en tillfredsställande psykopatvård tillskapats — vilket skulle komma att taga ganska lång tid i anspråk — har utskottet ifrågasatt, huruvida icke frågan kan bringas till en lösning utan avbidan på den tillämnade psykopatvårdsorganisationens utbyggnad. Utskottet skriver: »Utskottet förväntar således, att Kungl. Maj:t, sedan psykopat-

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

vårdsutredningens förslag avgivits, tager frågan under omedelbar omprövning och, därest så skulle befinnas möjligt, förelägger riksdagen förslag till lagens upphävande.»

Det synes således inte råda några delade meningar om att lagen bör bort och att detta bör ske så fort som möjligt. Beträffande tidpunkten för lagens slopande äro meningarna dock delade. Då psykopatvårdsutredningen väntas lägga fram sitt betänkande i början av år 1951 och det icke kan anses nödvändigt att binda lösdrivarlagens slopande vid frågan om psykopatvårdsorganisationens utbyggnad, bör riksdagen redan nu kunna bifalla vår motion med yrkande, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag i syfte att lagen den 12 juni 1885, angående lösdrivares behandling, skall upphöra att gälla.

Då yrkandet i vår motion II:494 sammanfaller med det yrkande, som ställts av fru Gärde Widemar, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till detta yrkande.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Det är inte lyckligt att lösdriveriproblemet toges upp endast genom att det föreslås ett par förbättringar för dem, som äro intagna på anstalt. Det hade varit bättre att taga upp problemet i hela dess vidd och inte bara via dessa motioner. Dessa föreslagna förbättringar för anstaltsklientelet ha emellertid väckt en björn som sover, och jag skulle tro att det är välbetänkt, att man nu diskuterar mer än de olika bestämmelser som här föreslagits.

Alla anse att lagen är otidsenlig. Det är ju rent märkligt, att en tillämpning efter ekonomisk ställning finns kvar, och det skulle vara mycket upprörande, om lagen tillämpades i någon större omfattning. Vi tolerera lagen därför att den inte tillämpas i någon större utsträckning, och därtill endast på ett

par platser, i Stockholm och Göteborg. Men av samma skäl får den väl också anses värdelös, Det klientel jag närmast tänker på är de prostituerade kvinnorna, som falla under denna lags bestämmelser. De som nås av lagen är ett erfaret klientel. Dessa människor äro icke okända för polisen och de socialvårdande organen. Men det finns även av polisen mycket känt folk bland de prostituerade, som inte fångas av denna lag. Ett sådant exempel blottades nyligen vid ett mord på en prostituerad här i Stockholm. Polisen kände väl till hennes miljö utan att dock kunna ingripa enligt denna lag. Hon hade nämligen ett skenarbete. I dessa tider, när det är gott om arbete, är det lätt att få ett arbete, där man visserligen ofta är frånvarande och inte heller sköter sig så bra men ändå ger sken av att arbeta. Under arbetslöshetstider är detta betydligt svårare, och därför har lösdrivarlagen sin guldålder under sådana tider.

Förr fruktade man ju de prostituerade kvinnorna därför att de utbredde könssjukdomar, men nu är inte detta det avgörande emot dem, ty det har visat sig, att de unga kvinnorna i lika hög grad som de unga männen ha könssjukdomar. Det är således inte de prostituerades lilla klientel, som är den enda eller ens den huvudsakliga smittokällan. Nu ser man i stället den asocialitet, som frodas i de prostituerades miljö, som det farliga, den krets av människor som lever på och bland de prostituerade utgör en drägg i samhället, som man vill komma åt.

Man frågar sig då, om man kan nå dessa människor med lösdrivarlagen. Vilken roll spelar lösdrivarlagen när det gäller att få fatt i dessa lösdrivare? Ja, några tas med lagens hjälp in på anstalt en tid där de »vila upp sig» och komma ut igen styrkta till sitt gamla liv. Man varnar somliga — det är flera som få varning än som komma in på anstalt — och man hotar därvid med

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

ett hårdare straff, en anstaltsdom, om de fler gånger skulle råka ut för polisen. Detta är allt! Någon vårdande uppgift har alltså inte lösdrivarlagen. Varningen är ett naket hot, och anstaltsvistelsen bidrager inte till att ändra människornas inställning och göra det annorlunda för dem, som tagits in där. Trots att repressalierna verka milda och inte tyckas göra någon nytta kan det dock hända, att de ha en viss inverkan. Ingen vill nämligen av fri vilja komma in på anstalt. Ingen är glad åt att bli synad av polisen. Har man fått varning en gång håller man sig gärna undan, man byter miljö och ger sig kanske i väg till en annan stad. Genom att man flyttar på sig kanske man rent av kommer ifrån det, som höll en fast i den asociala miljön. Trots att det således inte finns några direkta förbättringsmöjligheter i lösdrivarlagen, driver den kanske somliga ifrån det asociala livet bara genom sin existens. I skräcken för polisen ligger alltså lagens enda värde.

Polisen skall handha de lagar, som andra stifta, polisen skall företa repressalierna. Polisen blir den institution, som vi alla med förtroende hoppas på, men samtidigt även busen, som vi rikta skallet emot. Vi kräva att polisen skall vara både aktiv och inaktiv, och detta är beroende på hur pass lieerade vi äro med de företeelser, som polisen vänder sig emot. För polisens egen skull hade det varit nyttigt — både för dess anseende och arbetsro — om man hade byggt ut en del av denna institution till ett socialvårdande organ, en socialpolis.

Lösdriveriproblemet har blivit något helt annat än de idyller, som tidigare beskrevos. Man hade då färgrika skildringar om lösdrivarnas beteende och liv och om de olika former, under vilka de bedrevo sin »hantering». Det finns intressanta skildringar från gången tid men jag skulle tro, att lösdrivarnas liv i nuvarande tid har ett annat utseende.

Svårigheterna ligga nu på andra punkter. Tidigare hade man sin inställning klar till om man ville avskaffa eller bibehålla lösdrivarlagen, beroende på om man var radikal eller reaktionär, feminist eller antifeminist. Det är inte riktigt så nu. Man kan vara radikal eller reaktionär och tycka både det ena och det andra om lösdrivarlagens kvarhållande eller avskaffande just i dag. Man kan vara feminist eller antifeminist och ändå hamna på vilken sida som helst. Det är alltså inte så klart, vilket ställningstagande man skall göra.

Om det finns en liten grupp människor, som inte ha kontakt med vanligt arbetsliv och som alltmer dras in i en asocial miljö, då uppstår ovillkorligen frågan vad man skall göra med dem. Frågan är, om tillfälle skall givas polisen att nå dem på ett effektivare sätt än nu, eller om andra organ skola kunna nå dem och göra dem till bättre människor. Vi stå ganska frågande inför vad man skall göra här. Dessa människor nås inte med den nuvarande lagstiftningen. Men man skrämmer dem med den nuvarande lagen. Jag undrar om det är något värde med att ha kvar en lag, om vilken man kan säga att det enda positiva är, att den skrämmer?

En gång i tiden talade man alltid om Landskronaanstalten i sammanhang med lösdrivarlagen, och man spottade på denna anstalt. Hur bra utrustad den än blev, så kunde man aldrig få något förtroende för den. När sedan klientelet flyttades över till en sämre anstalt, så blev det tyst med kritiken. Det kan hända att det är lika omöjligt att få förtroende för denna lag, även om man bättrar på den. Den kan inte byggas ut, så att folk med förtroende väntar resultat i kampen med ett så stort socialt problem som lösdriveriet.

Det enda avgörande hindret för att avskaffa lösdrivarlagen är alltså, att de flesta tro att det därmed blir så mycket sämre. Man tror, att en stor del av klientelet, som nu aldrig kommer in-

**Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdri-
vares behandling, m. m.**

nanför lagen, håller sig lugnt, just därför att lagen finns. Samma ovisshet och tveksamhet gör sig även gällande, när man vill stifta en ny lag på detta område. Man vet inte, vilken betydelse den nuvarande lagen har.

Efter mycket långt övervägande har jag kommit till den uppfattningen, att om man skall kunna skaffa sig säkra hållpunkter för att bedöma vad lösdri-
varlagen betyder och vilka hänsyn som böra tagas vid ett fortsatt lagstiftnings-
arbete på området, så bör man faktiskt gripa den chans att avskaffa lagen, som nu finns. Därigenom kunna vi konstatera, om lagen verkligen betyder så mycket för det klientel, som vi aldrig se — den betyder ju ingenting för det klientel, som drabbas därav. Jag anser att vi skulle ha friare händer och bättre förutsättningar att lagstifta beträffande dessa problem, om vi även hade att bygga på de erfarenheter, som vunnits under en tid utan någon lösdri-
varlag.

Med denna motivering ansluter jag mig till det yrkande som gjorts av fru Ingrid Gärde Widemar.

Fröken WETTERSTRÖM: Herr talman! Det är givetvis beklagligt att vi här i landet alltjämt skola äga en sådan lag som lösdri-
varlagen. Dess utformning är sådan att den inte står i överensstämmelse med nutida rättsuppfattning. Enbart detta att i lagens rekvisit ingå bl. a. medellöshet och sysslöshet vittnar om en föråldrad uppfattning som är främmande för vår tid och som man starkt reagerar mot. Genom att dessutom medgiva endast rätt för polismyndighet att ingripa, men inte föreskriva *skyldighet*, har lagen i sin tillämpning blivit ytterst godtycklig. Numera kan den sägas ha praktisk betydelse endast i storstäderna, och även där saknar den, enligt vad statistiken visar, på sina håll reell betydelse.

Med skärpa har det från vissa håll

— och det med all rätt — framhållits att lagen i väsentlig omfattning kommit att tillämpas då det gäller kvinnliga prostituerade, medan däremot den manliga parten ofta kommit lätt nog undan. Det finns väl inte heller vid det här laget någon enda människa, som inte anser att lagen snarast möjligt bör upphävas.

När jag, herr talman, varit med om att i utskottet förorda att riksdagen måtte antaga den nu framlagda propositionen, vilken med sina visserligen ganska oväsentliga ändringar av lagen ändock innebär en viss humanisering därav, så har jag gjort det i förlitande på att detta inte skall betyda att lagen i sin helhet konserveras på ett obestämt antal år. En garanti för att en sådan risk inte torde finnas har jag ansett ligga i uttalandet, att psykopatvårdsutredningen, vars utlåtande man vill invänta, beräknas slutföra sitt arbete någon av de första månaderna av nästkommande år, och vidare i att utskottet som sin bestämda uppfattning hävdar, att Kungl. Maj:t bör, så snart utredningens förslag föreligger, taga upp frågan om lösdri-
varlagen till omedelbar omprövning.

I likhet med vad socialvårdskommittén i sitt yttrande framhållit anser jag personligen, att det kanske inte hade varit så nödvändigt att invänta psykopatvårdsutredningens utlåtande, men ett skäl synes mig dock tala härför, och det är att ett förslag till lagstiftning beträffande rätten till ingripande också är att förvänta från psykopatvårdsutredningen. I och med att ett antagbart förslag till lag på detta område framkommer finns det enligt mitt förmenande inte längre några skäl för att behålla lösdri-
varlagen. Att lagens upphävande skulle göras beroende av den tidpunkt, då en tillfredsställande psykopatvård anses vara för handen — något som ju både departementschefen och lösdriveriutredningens majoritet förordat — har utskottet inte velat vara

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

med om. Olika faktorer, såsom vårt nuvarande ekonomiska läge, bristen på anstalter och sjukvårdspersonal, medföra att om ändrade förhållanden i det avseendet först skulle inväntas, så skulle frågan om lösdrivarlagens upphävande återigen ställas på en antagligen mycket avlägsen framtid.

Då jag, herr talman, nu yrkar bifall till utskottets förslag, är det således av de skäl, som jag här anfört för mitt ställningstagande, och med den förhoppningen att Kungl. Maj:t så snart psykopatvårdsutredningens förslag avgivits måtte taga frågan om lösdrivarlagen under omedelbar omprövning.

Fru EWERLÖF: Herr talman! Det tycks här råda en lika sällsynt som rörande enighet om att lösdrivarlagen snarast möjligt bör avskaffas. Utskottet har tillstyrkt propositionen med de ändringar av lagen, som där föreslås, men det har samtidigt givit det mest överflödande rika material för att lagen bör avskaffas som en opponent rimligtvis kan önska sig.

Här har redan av såväl fru Gärde Widemar som fru Eriksson och fröken Wetterström framhållits alla de skäl, som göra att man helst skulle vilja ha lagen omedelbart avskaffad, och det skulle därför bli en upprepning, om jag nu toge upp det ena motivet efter det andra som talar därför. Men jag vill gärna erkänna, att för mig personligen är något av det mest stötande med lagen att det i vårt nuvarande samhälle skall finnas en lag som tillåter tvångsåtgärder mot medellösa personer. Det kan visserligen sägas att lagen numera tillämpas restriktivt och att ifrågavarande paragraf har skjutits i bakgrunden, men den finns där dock fortfarande som en realitet.

Jag skall inte, herr talman, upptaga tiden ytterligare, utan jag vill nu endast säga att jag förenar mig med fru Gärde Widemar i hennes förslag om av-

slag på utskottets utlåtande, men att jag vill komplettera detta med ett yrkande om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t sedan psykopatvårdsutredningens förslag avgivits måtte taga frågan om lösdrivarlagen under omedelbar omprövning och i samband därmed förelägga riksdagen förslag till lagens upphävande.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Från de utgångspunkter, som jag företräder, har jag självfallet inte någon erinran att framställa mot innehållet i det utskottsutlåtande som vi nu behandla. Andra lagutskottet går i detta utlåtande in på en mycket närgående kritik av den gamla lösdriverilagstiftningen, och jag har också, när jag har lyssnat till debatten, kunnat konstatera, att alla talare i mer eller mindre starka ordalag kritiserat innehållet i denna lag. Jag har inte någon erinran att framställa mot vad som sålunda anförts av utskottet och av de ärade kammarledamöter som yttrat sig i debatten. Vi äro alla ense om att den nuvarande lösdriverilagstiftningen är en till sin utformning djupt otillfredsställande lagstiftning. Lagen är skriven för ett samhälle med helt andra sociala förhållanden än dem, varunder vi för närvarande leva. De förutsättningar för ingripande mot enskild person, som stadgas i lagen, äro oklara och diffusa, och såsom vi hört under debatten, innehåller 1 § i lagen en förutsättning för ingripande, som för modern uppfattning ter sig direkt stötande.

Jag försvarar alltså inte lösdrivarlagen. Jag vill genast från början säga, att för egen del vill jag ha bort denna lagstiftning så fort som någonsin är möjligt. Men vi få inte glömma att tillämpningen av lösdriverilagstiftningen under tidernas lopp har mycket radikalt förskjutits. När lagstiftningen kom

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

till hade man närmast i sikte luffarproblemet, alltså dessa kringstrykande vagabonderande personer som framför allt utgjorde ett problem för landsbygden. Ur denna synpunkt har inte lagstiftningen numera någon betydelse. Det moderna lösdrivarproblemet är ett storstadsproblem, som gäller det ofta mycket djupt asociala bottenklientel som finns i våra största städer. Det är detta som är förklaringen till att lösdriverilagstiftningen egentligen bara tillämpas i våra allra största städer. Jag säger inte detta därför att jag menar, att genom denna förskjutning av tillämpningen olägenheterna av lagstiftningen skulle ha blivit mindre. Jag har bara velat framhålla, att problemet under tidens lopp i mycket väsentlig omfattning blivit ett annat.

Utskottets talesman i debatten, herr Jacobsson i Ingelsbo, framhöll att utskottets utlåtande är skrivet på sådant sätt, att det skall kunna tjäna som en opinionsyttring för lagens borttagande. Om inte herr talmannen mistycker, skall jag be att i denna kammare få avge samma förklaring som jag tidigare gjort i första kammaren, nämligen att jag för egen del vill ansluta mig till denna opinionsyttring. Jag vill nämna för kammarens ledamöter, att ända sedan jag blev medlem av regeringen har frågan om lösdriverilagstiftningen intresserat mig och sysselsatt mina tankar. En av de första arbetsuppgifter, som jag tog itu med, var att få i gång en undersökning av lösdrivarproblemet i syfte att få bort lagen, och jag tillsatte också 1948 års lösdriveriutredning. Jag sökte ge denna utredning en så kvalificerad sammansättning som möjligt genom att göra en så betrodd man som landshövding Bergquist till ordförande och till ledamöter utse fru Sigrid Ekendahl och byråchefen Torgny Lindberg, vilken sysslat mycket med lösdrivarproblemet. Och jag tillsatte denna utredning i förhoppning om att den skulle komma att avlämna

ett förslag, som skulle kunna leda till att vi gjorde rent hus med lösdriverilagstiftningen. Jag blev därför personligen ganska ledsen, när jag vid mitt studium av utredningens förslag och däröver avgivna remissyttranden fann, att det inte för mig var möjligt att för riksdagen omedelbart lägga fram ett förslag av det innehåll som jag för egen del skulle önska. Vi få nämligen inte förbise, att utredningen till sitt förslag att lösdriverilagstiftningen skulle upphävas fogade åtskilliga mycket väsentliga villkor som först skulle uppfyllas. Det var utredningens majoritet, ledamöterna Bergquist och Ekendahl, som omfattade denna mening. Som ett första villkor framhöll man, att eftersom en mycket stor del av lösdrivarklientelet var psykiskt sjukt eller missanpassat, så kunde inte frågan om lösdrivarlagen lösas förrän psykopatvården erhölet en bättre utformning än för närvarande. För det andra sade man, att om lösdrivarlagen skulle kunna upphävas, måste det införas en kriminalisering av det vanemässiga bettleriet. Man framhöll vidare att det måste införas en kriminalisering av vissa grova former av prostitution och att barnavårdslagen måste utvidgas på ett sådant sätt, att även unga kvinnor i åldern 21—23 år, som äro prostituerade, skulle kunna omhändertagas enligt barnavårdslagens former.

På alla dessa tre punkter, som alltså äro mycket väsentliga för kommitténs uppläggning av problemet, mötte förslaget mycket kraftig kritik både från de rättsvårdande och de socialvårdande myndigheternas sida. Jag har, när jag tagit del av denna kritik, för egen del blivit bestämt övertygad om att lösdrivarproblemet icke borde lösas genom att vi utvidgade strafflagens tillämpningsområde och kriminaliserade vissa former av handlingar för att via vägen »brott och straff» komma åt lösdrivarklientelet. Jag har också blivit övertygad om att den ifrågasatta utvidg-

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

ningen av barnvårdslagen skulle vara mycket olämplig. Det skulle ställa barnvårdsnämnderna, med de vårdresurser som dessa nämnder nu ha till sitt förfogande, inför hart när olösliga problem, om så pass gamla och missanpassade människor, som det här gäller, skulle omhändertagas enligt barnavårdslagens former.

Det förhåller sig alltså inte så som en läsare av fru Gärde Widemars motion skulle kunna tro, att 1948 års lösdriveriutredning endast föreslog att lagen skulle helt upphävas. Av vad jag sagt framgår, att till förslaget om upphävande av lagen voro fogade vissa reservationer, och därutöver tillkom som en förutsättning, att man borde vänta med lagens upphävande till dess samhällets psykopatvård vore något bättre ordnad än vad den nu är.

I detta läge ställde jag mig den frågan: Skola vi då inte göra någonting åt saken? Skola vi i departementet helt tyst och stilla ligga på betänkandet och fortsätta utredningsarbetet från de nya utgångspunkter, som framkommit genom utredningens förslag och remissyttrandena? När jag då satte mig att närmare studera lösdrivarlagens bestämmelser, blev jag ganska upprörd och sade mig, att en så uråldrig lagstiftning kunde väl knappast behållas i befintligt skick ens under den korta övergångstid, som återstode till dess vi kunde ta bort lagen. Därvid kastades naturligtvis mina blickar på 1 §, där det talas om medellöshet som förutsättning för ingripande, och jag var långt inne på tanken att försöka ändra denna paragraf. Men då sade jag mig: Om man nu ger sig på en verklig, materiell ändring av lösdrivarlagstiftningen, finns det inte då en viss risk för att lagstiftningen kommer att hyfsas till på ett sådant sätt, att den har större förutsättningar att leva ytterligare någon tid än om den får vara kvar i befintligt skick?

På ett par punkter trodde jag emellertid, att det skulle gå att göra ändringar utan att ge lagen större livskraft, och det gällde föreskrifterna beträffande tvångsarbetets verkställande. Jag kunde vid min granskning konstatera, att vi fortfarande ha en lag, som är beskaffad på det viset, att om en tvångsarbeters hustru eller barn dör under det han vistas på anstalt, så finns det enligt lagen icke någon juridisk möjlighet att ge honom permission för att beivra begravningen. Jag konstaterade vidare, att tvångsarbetstiden blir precis densamma, om en tvångsarbetare sköter sig och gör allt så bra han kan på anstalten eller om han missköter sig; anstaltstiden kan inte avkortas ens med en dag för den skötsamme. Och jag konstaterade slutligen, att när tvångsarbetaren väl var utsläppt, fanns det inte en skymt till eftervård.

Jag sade mig då att på dessa tre punkter skulle vi väl ändå kunna göra en ändring utan att riskera, att lagen skulle leva kvar under någon längre tid, och jag har nu försökt göra vad på mig ankommer för att få till stånd en sådan ändring genom att lägga fram en proposition beträffande dessa begränsade avsnitt av lagen. Jag betonar alltså med allra största eftertryck, att om jag sitter kvar som chef för inrikesdepartementet i framtiden, skall det bli ett av de mest kärkomna tillfällen som jag haft under mitt arbete i departementet den dag jag kan lägga fram förslag till riksdagen att ta bort hela lagen. Men vi kunna icke göra detta utan att se till att vi fortfarande ha de förutsättningar som behövas för att komma till rätta med det samhällsproblem som denna bottenasocialitet i storstäderna dock i alla fall är. Under remissbehandlingen fästes min uppmärksamhet på att i all sin oerhörda bristfällighet och ofullkomlighet lösdrivarlagen dock har en uppgift, som egentligen icke på något sätt sammanhänger med hur lagen

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

är utformad utan som sammanhänger med att lagen finns, och det är att lagen skapar en möjlighet för polisen att för undersökning ta om hand misstänkta fall bland det sociala klientelet.

I ett remissyttrande tog en så erkänd arbetare på det sociala området, på gränsen mellan socialvård och kriminalvård, som professor Kinberg upp denna sak. Han framhöll, att det i första hand var polisen som genom direkta iakttagelser och genom olika anmälningar finge kännedom om lösdrivarfall. Då måste polisen äga befogenhet och tillräckliga möjligheter att undersöka en person, innan han vidarebefordras till den socialvård som vi alla vilja att han skall ha. Psykopatvårdskommittén framhöll detsamma. Det gjorde också överståthållaren och justitiekanslern liksom även riksåklagaren. Riksåklagaren sade, att om vi skulle komma till rätta med detta problem, hade vi två vägar att gå. Antingen skulle vi ha en lagstiftning, som bibehöll polisens initialrätt gentemot ifrågavarande klientel, eller också skulle vi gå den andra vägen och kriminalisera lösdriveri såsom sådant.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om att när vi här i Sverige nu sträva efter att komma helt bort från varje skymt av lösdrivarlagstiftning, så är det en ganska radikal åtgärd. I många andra länder är lösdriveriet kriminaliserat, och vi behöva bara gå till våra grannländer Norge och Danmark, så finna vi att där är lösdriveri ett brott. Jag tycker att det skulle vara en olycklig utväg att gå i den riktningen. Vad dessa människor behöva, människor som till största delen äro socialt missanpassade, psykiskt sjuka eller psykiskt missanpassade, är vård, human vård, en ändamålsenlig behandling för att de skola kunna bli bättre människor.

Nu förhåller det sig på det sättet, att om vi, såsom förordats här på vissa håll, i ett slag skulle stryka bort hela lösdrivarlagstiftningen, då skulle vi be-

röva polisen dess initialrätt. Det är alltså nu icke fråga om att polisen skall få någon ökad befogenhet, att polisen skall bli en socialvårdspolis, som det sades i debatten tidigare, eller att polisen skall få en rätt som de sociala myndigheterna inte ha. Jag menar bara, att när polisen påträffar ett fall, skall den kunna ta hand om vederbörande för att vidarebefordra honom till den behandling som behövs. Men om riksdagen nu skulle ta bort lösdrivarlagstiftningen, vad blir då följden? Alla kammarens ledamöter ha sett i tidningarna, huru gång på gång omtalats det ytterligt otillfredsställande nattliv och de osäkra förhållanden som råda i vissa av de centrala parkerna här i Stockholm, i Berzelii park och Humlegården — jag behöver bara nämna dessa namn. Vi se också då och då i tidningarna, att rätt vad det är gör polisen en natt en överraskande razzia i dessa parker för att, såsom man i dagligt tal säger, hålla rent från de sociala elementen. Den enda juridiska grund som polisen har för en sådan razzia är lösdrivarlagstiftningen, och toge vi bort den, skulle polisen icke kunna göra sådana razzior.

Tvångsarbete är ett rysligt ord, och Svartsjö har en dålig klang. När det nu gäller att ta ställning till frågan om vi kunna ha tvångsarbetet kvar under några år för det begränsade klientel som drabbas härav, skall jag be att få säga följande.

Kammarens ledamöter veta, att tvångsarbetet verkställes på Svartsjö tvångsarbetsanstalt. Denna anstalt har nu snyggats upp och reparerats så gott sig göra låter. Men låt oss nu tänka oss att man inte använder lösdrivarlagstiftningen utan i stället vid ingripande mot en person, tillhörande lösdrivarklientelet, konstaterar att hans största sociala missanpassning är spritmissbruk. Då skola vi behandla honom enligt alkoholistvårdslagstiftningen, och det tycka vi alla är ett stort framsteg. Veta kammarens ledamöter, varest en

Ändring i vissa delar av lagen ang. lösdrivares behandling, m. m.

person, som tillhör lösdrivarklientelet och som omhändertages för alkoholistvård, har alla utsikter att hamna? Jo. på Svartsjö alkoholistanstalt. Där kommer han i så fall att bo i samma byggnad som tvångsarbetarna, äta tillsammans med dem, arbeta tillsammans med dem hela dagarna och umgås med dem på hela sin fritid. Vi skola ha klart för oss att verkställigheten av alkoholistvård och tvångsarbete är på Svartsjöanstalten ett och detsamma. Värre är det inte. Jag vill bara påpeka detta för att vi icke skola låta ordet få makt över tanken.

Sedan har fru Gärde Widemar här i jobbet frågat mig om jag är beredd att upphäva lagen innan psykopatvårdsorganisationen är klar, och därutöver har fru Ewerlöf ställt ett yrkande i syfte att få fram ett beslut att man skall ta upp frågan till ny behandling så snart psykopatvårdsutredningens förslag föreligger. Jag vill i dessa hänseenden bara säga att vi inte veta vad detta kommittébetänkande innehåller — det har icke avlämnats ännu, och därför kan jag icke nu avgiva något löfte in blanco. Jag vill bara säga, att det står fullkomligt i överensstämmelse med min uppfattning att vi icke skola försumma något tillfälle att snabbt få en ändring till stånd på detta område. Det är alltså självfallet, att när psykopatvårdsutredningens förslag föreligger, hela denna fråga kommer att tagas upp till behandling.

Till fru Gärde Widemar vill jag till sist säga, att jag har aldrig avsett att upphävandet av lösdrivarlagen skulle anstå tills psykopatvårdsorganisationen var fullt färdig. Jag har tänkt mig att om vi bara finge en enda anstalt, skulle vi omedelbart ta bort denna lagstiftning, som vi alla äro missbelåtna med.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Jag medger att vi här ha att göra med ett intrikat problem, men jag tror inte att

lagstiftningen om lösdrivare har den betydelse för polisens rätt att ingripa mot exempelvis ligisterna i Humlegården etc. som statsrådet ville göra gällande. Ty det är väl ändå klart att sådana ingrepp göras bland annat därför att man misstänker, att det är brottsliga element som där driva sitt ljuskygga spel, och jag kan inte se annat än att det oberoende av lösdrivarlagens stadganden finns möjlighet för polisen att när någon misstanke föreligger om att den saken gäller begått en brottslig handling eller när det finns anledning antaga att det skall bli oordning, då ingripa och skingra skaror som driva lösa ikring samt att också anhålla personer som man misstänker ha begått brottsliga handlingar. Sådana misstankar förekomma ju i stor utsträckning i fråga om t. ex. homosexuella personers förhållanden till minderåriga ungdomar. Jag tror därför att inrikesministern här överdrivit värdet av dessa stadganden i lösdrivarlagen.

Jag är också beredd att påstå att inrikesministern har något undervärderat skadan av denna lagstiftning. Det är ju faktiskt så att den ger anledning till att utöva ett visst godtycke, och den är, såsom vi också ha hört, en klasslagstiftning, men jag fäster mig särskilt vid godtycket. Jag kan nämna att jag i min advokatpraktik vid flera tillfällen haft anledning att ställa mig frågande inför denna lagstiftning. Jag har exempelvis haft ett mål, där icke mindre än två kvinnor omtalat för mig att de varit utsatta för att polisen ville pressa dem med hot om varning för lösdriveri, om de icke lämnade vissa upplysningar. Jag har icke fått den saken juridiskt bevisad, men det är ganska nedstämmande att träffa på sådana fall; lagen ger tyvärr möjlighet till godtycke vid tillämpningen av dess bestämmelser, och man kan icke värja sig för en starkt grundad misstanke att en sådan lag skapar frestelser för svaga element inom poliskåren att missbruka lagen.

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

Varje sådan lagstiftning som ger möjlighet till godtyckliga ingrepp är en fara för rättssäkerheten, och jag måste hylla det gamla liberala kravet på största möjliga rättssäkerhet för den rike och den fattige.

Det är från denna utgångspunkt som jag instämmer i det yrkande som har framställts här i dag av min medmotiöner, fru Gärde Widemar.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till det av fru Gärde Widemar under överläggningen framställda yrkandet; samt 3:o) bifall till det yrkande, som under överläggningen framställdes av fru Ewerlöf; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gärde Widemar begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) anmärkta propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av fru Gärde Widemar under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Gärde Widemar begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgävos 140 ja och

47 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 8.

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400).

Genom en den 31 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 209, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400).

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a., att 25 och 31 §§ ecklesiastik boställsordning skulle erhålla följande lydelse:

25 §.

1. När löneboställe skall upplätas på arrende till brukande, skall boställsnämnden hålla ekonomisk besiktning och därvid bestämma arrendevillkoren.

Arrendevillkoren, vilka icke må lända till skada för bostället eller eljest för det allmänna, skola bestämmas med utgångspunkt från att under arrendetiden icke erfordras större byggnads- eller annat grundförbättringsarbete, utöver vad vid besiktningen i samband med utarrenderingen föreskrivits, och så att pastoratets och enligt 30 § optionsberättigad arrendators intressen skäligen tillgodoses.

Boställsnämnden skall pröva, huruvida vid den nya utarrenderingen optionsrätt tillkommer arrendatorn.

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

2. Pastoratet äger vid utarrenderingen ej frångå av boställsnämnden fastställda arrendevillkor i annan mån än att, då optionsberättigad arrendator ej finnes, högre arrendeavgift må betingas.

3. Kan boställe ej utarrenderas enligt de av boställsnämnden fastställda arrendevillkoren, skall anmälan därom av pastoratet göras hos stiftsnämnden, som har att meddela föreskrifter för utarrenderingen eller ock att vidtaga annan av förhållandena påkallad åtgärd.

31 §.

1. Väckes i samband med löneboställes utarrendering eller eljest förslag om ändring i löneboställes disposition, skall förslaget av boställsnämnden underställas stiftsnämnden, som — såvitt frågans avgörande icke jämlikt 2 mom. skall ankomma på Konungen — äger i ärendet besluta. Fråga, som här avses, må ock av stiftsnämnden omedelbart upptagas.

2. Prövar stiftsnämnden föreslagen ändring av löneboställes disposition kunna medföra, att självständigt och bärkraftigt jordbruk ej längre kan å brukningsdel uppehållas

i följd av brukningsdelens undantagande från utarrendering,

nedläggande av nödig bebyggelse å brukningsdelen,

avskiljande av område från brukningsdelen,

brukningsdelens sammanslagning med annan fastighet, varå självständigt jordbruk bedrives,

eller i följd av annan därmed jämförlig åtgärd

skall frågan av stiftsnämnden underställas Konungens avgörande.

3. Bestämmelserna i 1 och 2 mom. skola icke äga tillämpning, då ändringen avser sådan upplåtelse, som i 24 § sägs.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft sju i anledning av densamma väckta motio-

ner, nämligen inom första kammaren nr 494 av herr *Spetz m. fl.* samt inom andra kammaren nr 562 av herr *Rubbestad*, nr 590 av herr *Stjärne m. fl.*, nr 619 av herr *Hansson* i Skegrie, nr 620 av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.*, nr 621 av herrar *Staxång* och *Nolin* samt nr 622 av herr *Rubbestad m. fl.*

I motionen II:622 hade yrkats, att riksdagen vid antagande av Kungl. Maj:ts förslag måtte för sin del besluta att 25 § skulle erhålla följande lydelse:

25 §.

1. När löneboställe skall upplåtas på arrende till brukande, skall boställsnämnden senast sju månader före arrendeperiodens början hålla ekonomisk besiktning och därvid föreskriva de byggnads- och grundförbättringsarbeten, som skola komma till utförande under arrendeperioden, samt pröva, huruvida vid den nya utarrenderingen optionsrätt tillkommer arrendatorn.

2. Har arrendatorn optionsrätt men vill pastoratet påkalla ändring i arrendevillkoren, skall pastoratet giva det arrendatorn till känna på sätt om uppsägning av arrende är stadgat senast fem månader före arrendetidens utgång med uppgift tillika på de ändringar, som äskas. Lag samma vare för arrendatorn, om han vill påkalla ändring i arrendevillkoren. Har tillkännagivande, som nu sagts, skett men kan ej överenskommelse ernås, skall frågan avgöras av boställsnämnden.

3. Finnes icke arrendator med optionsrätt, ankommer det på pastoratet att uppgöra arrendekontrakt.

4. Överenskommelse och kontrakt, som nu sagts, skola för att bli gällande fastställas av boställsnämnden. Fastställelse må vägras, om överenskommelsen eller kontraktet lider av ofullständighet eller prövas lända till skada för bostället eller eljest för det allmänna. Vid fastställande av arrendekontrakt, som i 3 mom. sägs, skall

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

nämnden jämväl bestämma den avgift, vartill bostället lägst må utarrenderas.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400);

B) att motionerna I: 494 samt II: 562, 590, 619, 620, 621 och 622, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt utskottets förslag skulle 25 § erhålla den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen med den ändring, att därstädes skulle intagas en hänvisning till vad i 38 § stadgades angående under rättande av kyrkostämmans eller kyrkofullmäktiges ordförande. Beträffande 31 § innebar utskottets förslag tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Hansson* i Skegrie utan angivet yrkande;

2) av herrar *Holmbäck*, *Stjärne* och *Åhman*, vilka ansett, att utskottets förslag bort beträffande 31 § ha följande lydelse:

31 §.

1. Väckes i samband med löneboställes utarrendering eller eljest förslag om ändring i löneboställes disposition, skall förslaget av boställsnämnden underställas stiftsnämnden, som äger i ärendet besluta. Fråga, som här avses, må ock av stiftsnämnden omedelbart upptagas.

2. Bestämmelserna i 1 mom. skola icke äga tillämpning, då ändringen avser sådan upplåtelse, som i 24 § sägs.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr STJÄRNE: Herr talman! Jag har ingen erinran mot utskottets förslag i den form det nu föreligger med de ändringar som vidtagits i den kungl. propositionen utom vad gäller 31 §. I denna paragraf ha Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten föreslagit den betydelsefulla ändringen, att när ett självständigt och bärkraftigt jordbruk ej längre kan å brukningsdel uppehållas, frågan om en ändring i dispositionen skall av stiftsnämnden underställas Konungens avgörande. Det rör sig i de allra flesta hithörande fall om små brukningsdelar, före detta torp till huvudgården eller andra jämställda ägotalter. De äro oftast avlägset belägna och insprängda i huvudgårdens skogsmarksområden med långa och dåliga utfartsvägar. Icke sällan har det visat sig omöjligt att få arrendatorer till dylika små ställen. Jag har själv faktiskt många bevis för detta påstående.

Det var ett torp som för några år sedan rustades upp med ny ladugård och en del andra anordningar för åtskilliga tusental kronor, och den arrendator som då bodde där var nöjd med de anordningar som vidtagits. Vi hade ingen särskild anledning att då befara att han skulle flytta därifrån. Det dröjde emellertid inte mer än två, tre år förrän arrendatorn flyttade därifrån, och det var alldeles omöjligt att få någon annan i stället. I ett annat fall byggdes på torpet en ladugård för några år sedan. Det visade sig sedan, att vi inte kunde på detta lilla ställe få någon arrendator som ville bruka det självständigt, utan vi fingo då lägga åkerjorden till ett annat större torp och upprusta bostads- huset, så att de gamla kunde bo kvar där, när ingen annan kunde ta det. Att sådana fall som dessa skulle underställas Kungl. Maj:ts avgörande förefaller åtminstone mig synnerligen olämpligt. De lokala förhållandena äro här i de allra flesta fall helt avgörande, och dem känner ju pastoratets representant lik- som även boställsnämnden väl till.

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

Stiftsnämnden har ju också genom dessa instanser lätt att skaffa sig en ingående kännedom om förhållandena. Av stiftsnämndens fem ledamöter äro tre tillsatta av Kungl. Maj:t, och dessa tre skola vara i jordbruk och skogsskötsel kunniga personer. Stiftsnämnden måste väl framför allt i frågor, där praktisk erfarenhet och god lokalkännedom utgöra förutsättningarna för bedömandet, kunna anses lösa dylika problem på ett praktiskt och lämpligt sätt.

Det synes oss reservanter alltså som en alldeles onödig omgång, att avgörandet i dessa frågor skall ligga hos Kungl. Maj:t. Det motverkar decentraliseringssträvandena och vållar onödig tidsutdräkt utan att man därmed vinner någon som helst fördel. Jag yrkar, herr talman, på grund av vad jag här anfört bifall till reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Det förslag som här föreligger till ändring i den ecklesiastika boställsordningen är betingat av önskemålet att försöka skapa samma förhållanden för arrendator av ecklesiastik boställsjord som för annan arrendator enligt den sociala arrendelagstiftningen från år 1943. Från mina utgångspunkter har jag ingen som helst erinran att göra emot att denna jämställdhet kommer till stånd. Det förslag som Kungl. Maj:t framlagt har i två rätt väsentliga punkter gjort avsteg när det gäller att skapa jämställdhet med den sociala arrendelagen, nämligen dels beträffande 25 §, bestämmelserna angående upprättandet av kontrakt, och dels i 28 och 35 §§, bestämmelserna angående underhållsskyldighet.

Beträffande underhållsskyldigheten har utskottet föreslagit en ändring av det kungl. förslaget, som jag för min del inte har något att erinra emot. Däremot måste jag göra en erinran mot 25 §. Enligt den nu gällande bestämmelsen

upprättar pastorat, som har en arrendegård att utarrendera, kontrakt; man kan träffa överenskommelse med arrendatorn om vissa villkor beträffande arrendet. Detta kontrakt skall visserligen underställas boställsnämnden för prövning och godkännande, men det är självklart att när pastoratet på detta tidiga stadium kan få göra sin mening gällande, blir det nog ytterst sällan som boställsnämnden kommer att göra någon invändning. Men i detta hänseende är en betydande omsvängning gjord i den kungl. propositionen. Jag vill erinra om att enligt sociala arrendelagen är det nu möjligt för en jordägare och arrendator att träffa överenskommelse på frivillighetens väg, och endast i det fall, att de inte komma överens, blir det arrendenämnden som får bestämma villkor. Det är detta som jag anser borde vara föredömligt även för dessa ecklesiastika boställsarrenden.

Den motion jag har väckt i detta hänseende, nr 622 i denna kammare, syftar just till att åstadkomma denna likställighet mellan bestämmelserna för de kyrkliga arrendegårdarna och de sociala arrendebestämmelserna. Jag vill nämligen att ett pastorat alltjämt skall ha rätt att göra upp ett kontrakt i samråd med arrendatorn och att föra fram vissa önskemål, som kunna vara till gagn för båda parterna. Det är detta min motion syftar till. Nu har emellertid utskottet gått emot densamma och vill göra gällande, vilket också framhålles i propositionen, att det är en så ojämn arrendevärdering som göres på detta sätt när pastoraten få vara med om att bestämma. Man vill också göra gällande i propositionen, att arrenderersättningen vid sådant förhållande ofta påverkas av ovidkommande lokala och personliga hänsyn och att arrendenivån för dessa gårdar därför är ojämn.

Utskottet avtrycker ungefär samma uttalande i detta hänseende som finns i propositionen och liksom gör sig solidariskt med detsamma. Jag skulle gärna

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

vilja veta, på vilka skäl Kungl. Maj:t och utskottet verkligen kunnat göra detta uttalande. Jag har själv varit prästgårdsarrendator i ungefär 25 år. Jag har också biträtt åtskilliga ecklesiastika arrendatorer när det gällt att träffa överenskommelse, men min erfarenhet på detta område kan inte styrka detta uttalande, som förekommer i propositionen och utskottets utlåtande. Tvärtom har jag funnit att man såväl från pastoratens som från arrendatorernas sida försökt komma till samförstånd, som inte bara gagnat den ena parten utan bägge parterna.

När man här vill betona att denna arrendelag framför allt syftar till att skapa bättre förhållanden för arrendatorerna, är jag inte säker på den saken. Jag tror i stället att arrendatorerna ha lika stor trygghet efter det gamla systemet som efter det nya som nu föreslås. Och ett ganska klart bevis för den saken tycker jag man kan finna i en av de motioner, som föreligga i detta ärende, nämligen den motion som har nr 619 i denna kammare, där det görs gällande att man ute i bygderna bland arrendatorerna i övrigt menar, att prästgårdsarrendatorerna nu äro favoriserade framför andra arrendatorer. Det är självklart att det inte kommer att bli bättre för arrendatorerna enligt det nya systemet, utan man kan befara att det i stället blir sämre. Alltså menar jag att ur arrendatorsynpunkt är det säkerligen intet önskemål att genomföra den förändring som här föreslås.

Dessutom vill jag framhålla att det är upphävandet av pastoratets självbestämmanderätt, som är för mig det väsentliga, när jag här kommer att yrka att den gamla bestämmelsen alltjämt skall gälla. Det är ju ändå pastoraten som huvudsakligen äro ägare av dessa prästgårdar, och med den utveckling som skett under senare tid, nämligen att ett allt större och större antal pastorat blivit självförsörjande, är det dessa pastorats ensak, tycker jag, att bestämma om det

skall vara det eller det arrendevillkoret. Jag medger att det kan vara en trygghet att även dessa arrendevillkor, som upprättas av pastoratskyrkorådet, underställas boställsnämnden. Så sker nu, och jag har inte i min motion yrkat på något avsteg därifrån. Så bör det också vara för att man skall kunna avhjälpa vissa eventuella felaktigheter, som kunna ha smugit sig in i överenskommelsen. Jag anser som sagt att det är mycket viktigt att vi hålla på kommunernas och pastoratens självbestämmanderätt.

Det var utan tvekan en stor fördel med den reform som gjordes 1932 av boställsordningen, när pastoraten fingo ta hand om prästgårdarna på ett helt annat sätt än tidigare. Det har medfört en betydande uppryckning beträffande prästgårdarna både när det gäller bostadsbeståndet och andra förhållanden, och det skulle enligt min mening vara obetänksamt att nu undanrycka en av de väsentliga grunderna för denna uppryckning, vilket säkerligen blir följden, om man tar ifrån pastoraten den bestämmanderätt som de i detta fall ha haft.

Herr talman! Med detta ber jag få yrka bifall till den motion som jag har framburit i denna kammare, nr 622.

Häruti instämde herr *Staxäng* och fru *Roman*.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Jag vill bara säga några ord med anledning av den reservation, som bl. a. herr Stjärne har undertecknat och som han här talat för.

Denna reservation bygger i väsentlig grad på den uppfattningen, att man skall söka i möjligaste mån lagstifta och skriva författningar så att man kommer fram emot en decentralisering av den statliga verksamheten. Jag tror att i detta speciella fall är reservanternas uppfattning, jag vågar säga något överdriven. Här gäller det ju frågan, huru-

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

vida försäljande eller nedläggande av ett bärkraftigt jordbruk skall underställas Kungl. Maj:ts prövning. Det har gjorts en utredning om denna sak i departementet, och därvid har man kommit till det resultatet, att antalet sådana fall inte kan beräknas bli större än högst fem årligen. Det blir följaktligen ingen större arbetsbelastning som i detta avseende kan befaras.

Om det inte vore mer än detta motiv, som kunde anföras emot herr Stjärnes mening, så medger jag dock att man skulle kunna diskutera saken. Det finns emellertid ett annat motiv, som är ännu starkare, och det är, att om riksdagen skulle bifalla herr Holmbäcks m. fl. reservation, komme detta att medföra en betydande olägenhet i administrativt hänseende. Dessa ärenden äro nämligen av den karaktär, att de enligt regeringsrättslagen skola avgöras av Kungl. Maj:t i regeringsrätten. Nu är det väl knappast någon som kan göra gällande, att dylika ärenden äro sådana att de lämpligen böra handläggas i regeringsrätten. Enligt principerna för 1947 års beslut rörande jordbrukets rationalisering knäsatte man då den tankegången, att prövning av dylika ärenden borde avgöras av Kungl. Maj:t i konselj. Detta finner jag för min del vara ett rent av avgörande motiv emot herr Stjärnes yrkande.

Om man skulle låta frågan gå till regeringsrätten har man all anledning anta, att tiden för besvärens avgörande skulle bli avsevärt längre än om de kunna i annan administrativ ordning avgöras av Kungl. Maj:t i konselj. Detta gör att jag tror att andra kammaren kan med största trygghet i detta avseende fatta samma beslut, som första kammaren redan med en stor majoritet har fattat, dvs. bifalla utskottets förslag.

Å öfvergår jag till att säga några ord om herr Rubbestads yrkande. Herr Rubbestad byggde sitt resonemang på principen om pastoratens självbestämmanderätt. Ja, det låter mycket bra, det

gör det, och jag tillhör, herr Rubbestad, inte dem som i onödan vilja fråntaga vare sig borgerliga eller kyrkliga kommuner deras självbestämmanderätt. Nu är emellertid ändringen härvidlag tämligen liten. Det var närmast 25 § som herr Rubbestad uppehöll sig vid. Enligt nu gällande lag heter det där: »Vid upplåtelse av löneboställe på arrende skall pastoratet upprätta och underställa boställsnämndens prövning och godkännande förslag till arrendekontrakt.» Märk alltså, att det är boställsnämnden som prövar och godkänner förslaget redan med nuvarande lag. I detta avseende ha Kungl. Maj:t och utskottet enats om att första momentet skall ha följande lydelse: »När löneboställe skall upplåtas på arrende till brukande, skall boställsnämnden hålla ekonomisk besiktning och därvid bestämma arrendevillkoren.» Skillnaden är inte så väsentlig som herr Rubbestad gör gällande.

Nu har faktiskt en betydande oro kommit till uttryck från vissa håll, främst pastoratskretsar, och för att kunna i någon mån stilla denna oro har tredje lagutskottet funnit det lämpligt att i 25 § tillägga en ny mening, där det heter: »Att ordföranden i kyrkostämman eller, i pastorat där kyrkofullmäktige finnas, ordföranden hos dem skall underrättas om förrättningen stadgas i 38 §.» Det är alltså i lagtextens 25 § direkt hänvisat till 38 §.

Det förekom en diskussion i utskottet, huruvida detta tillägg i 25 § var behöfligt, och det var åtskilliga som menade att det var alldeles onödigt därför att bestämmelsen står i 38 §. Men med hänsyn till den betydande oro som uppstått enades vi till slut om att det kanske ändå inte vore ur vägen att jämväl i § 25 inskriva en hänvisning till 38 §. Jag tror att den lilla förändring, som kommer att ske beträffande handläggningen av dessa ärenden, är väl motiverad, och vi ha i utskottet angående den saken blivit fullständigt

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

eniga. Även herr Rubbestads meningsfränder ha biträtt utskottets förslag i förevarande fall.

Jag skall inskränka mig till det anförda, herr talman, och ber att få yrka bifall till tredje lagutskottets hemställan.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Det var rätt intressant höra av utskottets vice ordförande, att han konstaterat en betydande oro ute i landet över detta förslag. Det gläder mig verkligen att konstatera, att denna oro har trängt ända hit upp i riksdagen. Nu vill jag bara säga herr Andersson i Löbbo, att oron stillas säkerligen inte genom det lilla tillägg, som utskottet har gjort i 25 §, och inte heller av det tillägg som förekommer i 38 §, även om detta visserligen medför att kungörandet, när dessa kontrakt skola granskas, uppmärksammas på ett bättre sätt. Ty härvidlag är det ändå en ganska väsentlig skillnad mellan vad som nu föreslås och vad som förut existerat.

Herr Andersson i Löbbo ville göra gällande att det är ingen nämnvärd skillnad. Låt mig ta ett exempel. Om herr Andersson själv har en gård, som han ämnar arrendera ut, har han enligt nu gällande bestämmelser rätt att göra upp kontraktet tillsammans med sin arrendator, och detta skall han sedan ställa under prövning av boställsnämnden. Man kan då förutsätta, att när båda parter äro eniga sker ingen som helst ändring i det kontrakt som upprättats. Men enligt det nya förslaget får herr Andersson inte vara med om att upprätta kontraktet med sin arrendator. Han får visserligen rätt att yttra sig, men det är också allt.

Jag tycker detta innebär en väsentlig skillnad och anser att riksdagen bör vara med om att rätta till saken, så att den som äger fastigheten skall kunna få behålla sin gamla medbestämmanderätt.

Herr ANDERSSON i Löbbo (kort genmäle): Herr talman! Endast en replik till herr Rubbestad. Då han tog ett exempel och frågade, hur jag själv skulle ställa mig i en dylik situation, får jag svara herr Rubbestad följande. Om jag levat under sådana förhållanden att det i lagtexten tydligt säges ut, att arrendekontrakt får jag visserligen föreslå men att det skall godkännas av någon myndighet, och om dessa bestämmelser nu ändras därhän att det i stället säges, att jag får ha representant eller själv delta när ekonomisk besiktning sker och arrendevillkoren bestämmas, så blir det väl ungefär sak samma.

För övrigt skall jag tala om för herr Rubbestad att den oro i landet, som jag tidigare omnämnde, finner jag för min del inte glädjande, jag endast konstaterar faktum. Den är förefintlig, men enligt min uppfattning är den i betydande grad, nästan uteslutande, oberättigad. Jag tror att man har sett fel på denna sak och tror inte att den oro som gjort sig gällande har någon starkare saklig grund.

För att emellertid i möjligaste mån eliminera den enligt mitt sätt att se oberättigade oro som är förefintlig har utskottet tyckt det vara lika bra att direkt i lagtexten göra en hänvisning, som skulle kunna verka förklarande och kanske kunna stilla de upprörda känslorna.

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! Jag tror att den oro som kommit till synes och som det här talats om bygger på missuppfattning i mycket stor utsträckning.

Jag är av samma mening som utskottets ärade vice ordförande, att vad som här kommer att ske innebär en ganska liten förändring. Jag tror för min del att när denna reform — om vi skola kalla den så — kommer ut i praktisk tillämpning, kommer man inte att myc-

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

ket märka den skillnad den åstadkommer. Vad man här är rädd för är att pastoraten skulle komma att ställas i skymundan. Jag tror att denna farhåga är, som jag nämnde, i viss mån överdriven.

Vad man främst vill uppnå är väl ändå en bättre avvägning än för närvarande mellan pastoratsintresset och arrendatorsintresset. Den utredningsman som har haft hand om denna fråga har ju så pass stor kännedom om umgänget mellan dessa båda parter, att han säkerligen bygger på en mycket ingående erfarenhet, när han föreslår den ändring som här gjorts. Vad beträffar de farhågor, som här talats om, kan jag ju nämna vad han säger. Han yttrar sig så här: »Överflyttningen till boställsnämnden av rätten att bestämma arrendevillkoren torde i själva verket icke utgöra en så stor inskränkning i pastoratens förvaltningsrätt som befäras. Redan nu har boställsnämnden långt gående befogenhet i fråga om bestämmandet av arrendevillkoren. En överflyttning kan därför betecknas som en effektivisering och som ett närmande i tiden av denna befogenhet.» Denne utredningsman, stiftssekreterare Gynnerstedt, är närmast en kyrkans man och borde väl i synnerhet företräda de intressen, som här ha gjorts gällande av herr Rubbestad, men han faller ändå det yttrandet, att någon väsentlig skillnad inte åstadkommes genom det förslag han har lagt fram.

Jag tror därför, att man med ganska stort lugn kan gå in för vad utskottet här har skrivit. Man vinner i varje fall enligt min mening med detta nya förslag sannolikt en betydligt jämnare arrendesättning än den vi ha nu. Man vinner även, att de personliga hänsyn och ställningstaganden, som man nu kan få bevittna, i fortsättningen komma att mindre påverka arrendesättningen än nu är fallet. Jag tror att det i längden är bäst för bägge parterna om man kan få en opartisk nämnd — i

detta fall alltså boställsnämnden — som bestämmer arrendevillkoren.

Rent allmänt vill jag för övrigt säga, att jag med tillfredsställelse hälsar det närmande till den sociala arrendelagens principer som här har kommit till uttryck. Det är ju konsekvent, att det allmännas egendomar utarrenderas på samma villkor som av det allmänna kräves för disposition av vissa enskildas egendomar för arrende. Eftersom herr statsrådet befinner sig här, vill jag uttrycka en förhoppning, att även de ecklesiastika egendomar, som enligt propositionen nu inte falla under denna lagstiftning, i framtiden snarast möjligt inordnas under densamma.

Herr talman! Jag har till detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation. Den är föranledd av en motion, som jag har tillåtit mig väcka och där jag har yrkat att arrendatorsrepresentanten bör vara arrendator av en publik fastighet, alltså ett allmänt hemman. Jag har nämligen funnit avsikten med denna reform vara, att man har velat skapa tryggare förhållanden för arrendatorerna än vad som nu kan sägas vara fallet. Min motion utgör ytterligare ett steg i den riktningen. Man får nog säga, att i den ecklesiastika boställsordning, som nu gäller sedan år 1932, är avvägningen mellan arrendatorsintresset och pastoratsintresset sådan, att det senare har fått en fördelaktigare ställning. Jag nämnde nyss, att man här sannolikt vill komma fram till en utjämning. Skall denna bli fullständig — i varje fall då det gäller den detalj jag pekat på i min motion, nämligen boställsnämndens sammansättning — borde arrendatorerna emellertid framför allt genom sina representanter få större möjlighet att påverka förhållandena än vad nu är fallet.

Jag vill i detta sammanhang draga en parallell med utarrenderingen av akademiemmanen, där det nämligen heter, att arrendatorernas förening äger rätt att själv utse sin representant i

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

arrendeuppskattningsnämnden. Jag har inte velat gå så långt som till att föreslå samma rätt för de ecklesiastika arrendatorerna, utan jag har nöjt mig med att föreslå att deras representant bör vara en av de publika arrendatorerna. Det torde förhålla sig på det sättet — i varje fall i de trakter på vilkas förhållanden jag bygger min erfarenhet — att arrendevillkoren mellan de privata och de publika fastigheterna äro på väg att bli väsentligt olika. De avvika framför allt i fråga om byggnadsskyldighet och underhållsskyldighet. Detta innebär enligt min mening att en arrendator av en privat egendom inte har samma förutsättning att bedöma de publika arrendena som den som själv besitter en sådan fastighet.

Jag vill inte bestrida utskottets uttalande, att kretsen av dem, inom vilka denne arrendatorsrepresentant skulle utses, kan komma att bli mindre, om man skulle följa min motion, men jag vill härtill säga, att den kretsen skulle i varje fall komma att bestå av verkligt sakkunniga män. Utskottet har inte kunnat bifalla denna motion men har hänvisat till en specialmotivering, där det heter, att där det finns en representativ arrendatorsförening inom stiftet bör dess mening inhämtas, innan länsstyrelsen utser arrendatorsrepresentanten. Jag har den största respekt för de motiveringar som åtfölja en lagtext, men det brukar vara så, att dessa ofta lämna spelrum för olika tillämpningar. Det är bättre med en klart uttryckt lagtext än med en motivering.

Utskottet har emellertid sagt, att det finner det angeläget att länsstyrelserna förfara på det sätt specialmotiveringen anger — alltså så att arrendatorsföreningen höres innan representanten utses — och därmed är det måhända möjligt, att man kan vinna vad jag hade åsyftat i min motion. Jag får därför låta mig nöja med detta utskottsuttalande, och jag skall beträffande min egen motion inte framställa något spe-

ciellt yrkande. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets uttalande.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Det centrala i herr Hanssons första anförande var ju, att han gav uttryck för sin glädje över att prästgårdsarrendatorerna nu skola bli likställda med innehavarna av de sociala arrendena. Vill han då vara konsekvent, bör han ju gå på den linje som jag har förfäktat, när jag vill ha denna likhet även i fråga om 25 §, d. v. s. beträffande rätt att fritt träffa avtal mellan jordägare och arrendatorer. Det har man nu, och det är vad jag genom min motion vill behålla. Om herr Hansson gillar den sociala arrendelagen och vill ha full likställighet, bör han således biträda mitt förslag i detta avseende.

Herr HANSSON i Skegrie (kort genmäle): Herr talman! Jag kan gentemot herr Rubbestad säga, att jag kan stödja mig på skrivelser från såväl ecklesiastika arrendatorers förening i Skåne som Östergötlands läns arrendatorers förening. Båda två säga, att de hoppas, att det framlagda förslaget skall vinna gehör. De vilja alltså inte, såsom herr Rubbestad säger, att det skall fortfara som det nu är. Jag förmodar, att när arrendatorerna i en representativ arrendatorsförening framställa ett krav, veta de också vad de yrka på. Jag skulle därför tro, att detta är starkare än de personliga intressen, som herr Rubbestad här har fört fram.

Herr Rubbestad talar även om konsekvens. Då skall jag be att få påpeka, att herr Rubbestad sade i sitt första anförande, att det blir sämre nu för arrendatorerna än vad det har varit förr. Blir det sämre för arrendatorerna, skulle det ju innebära, att de få hårdare villkor nu än enligt det gamla systemet, och då skulle ju kommunerna få det bättre. Förmodligen menar herr Rubbestad, att kommunerna få större inkom-

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

ster enligt det nu framlagda förslaget, men han bygger ju på att man skall behålla det som man har det nu! Kontentan av herr Rubbestads anförande blir alltså att vi skola behålla det gamla systemet, men han säger ändå till sist, att det blir sämre för kommunerna, därför att arrendatorerna komma att sitta emellan.

Herr **RUBBESTAD** (kort genmäle): Jag har sagt, att jag tror inte det blir bättre för arrendatorerna, och det var herr Hanssons egen motion jag drog fram, när jag stod i talarstolen. Han vill i motionen göra gällande, att det från olika arrendatorer har framhävts, att prästgårdsarrendatorerna äro alltför förmånligt ställda i jämförelse med andra arrendatorer. Det har herr Hansson själv sagt i sin motion. Jag tror inte det blir bättre för arrendatorerna med den nya ställningen, och det blir sämre för pastoraten, om de inte få vara med om att bestämma arrendevillkoren frivilligt tillsammans med sina arrendatorer.

Herr **HANSSON** i Skegrie (kort genmäle): Herr Rubbestad är en mästare i att läsa innantill — men han slutar, där texten inte längre passar honom. I min motion står sedan, att denna uppfattning är ett missförstånd. Det är inte så att prästgårdsarrendatorerna äro en privilegierad klass.

Herr statsrådet **QUENSEL**: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att säga några ord dels om utskottets förslag till ändring av 28 § om arrendators reparationsskyldighet och dels om den av herrar Holmbäck, Stjärne och Åhman avgivna reservationen.

De sociala arrendebestämmelserna innebära, att arrendatorernas underhållsplikt begränsas till mindre reparationer, men när det gäller kronoegendomarna och de ecklesiastika arrendegårdarna ha arrendatorerna ålagts att i

fullgott skick underhålla byggnader m. m., d. v. s. det s. k. normala underhållet.

Beträffande löneboställena har det nu synts mig naturligt att ansluta till det system som gäller beträffande de publika arrendena. De sociala arrendebestämmelserna taga ju framför allt sikte på bolagsjordarna. När det gäller dessa, är det i regel så, att jordägarna ha till sin disposition en organisation för byggnaders uppförande, ombyggnad och reparation. Något sådant står inte det allmänna till buds i de särskilda orterna. Visserligen gäller det i detta fall pastoraten, men även de äro här olikställda gentemot bolagen, och jag förmodar, att det ändå ofta blir genom arrendatorn som pastoratet får sin reparationskyldighet utförd.

Utskottet har åberopat den omständigheten för att underhållsskyldigheten skulle regleras annorlunda för boställena än för kronoegendomarna, att boställena i stor utsträckning utgöras av små brukningsdelar, men därvid bör påpekas, att många av de små brukningsdelarna äro arronderingslotter. Så förhåller det sig framför allt i Visby och Växjö stift.

Jag vill likväl medge att mina betänkligheter mot utskottets ändringsförslag minskats därigenom att utskottet dock medger att arrendatorn må förbindas att svara för annan än mindre reparation.

Beträffande reservationen vill jag utöver vad som i propositionen och utskottets utlåtande anförts till stöd för Kungl. Maj:ts förslag nämna, att vid en närmare undersökning synes den av motionärerna framförda kritiken mot förslaget, nämligen att det strider mot de numera allmänt accepterade decentraliseringssträvandena, väsentligt överdriven, ty enligt en utredning som verkställt under propositionens beredning i ecklesiastikdepartementet kan det antal här åsyftade ärenden, som skulle komma att underställas Kungl.

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

Maj:t, beräknas bli relativt obetydligt. Under de närmast följande åren kunna de uppskattas till allenast fem per år i genomsnitt.

Vidare är att märka att ett bifall till reservationen skulle medföra en rätt avsevärd olägenhet i administrativt hänseende, vilket utskottets vice ordförande redan har påpekat. De här avsedda ärendena äro nämligen av den arten att besvär över stiftsnämndens beslut enligt gällande regeringsrättslag skulle avgöras av Kungl. Maj:t i regeringsrätten. Att dessa jordbrukspolitiska ärenden skulle i sista hand avgöras av regeringsrätten måste dock anses högst olämpligt. Det torde nämligen vara ställt utom diskussion — det förut-sattes även vid 1947 års jordbruksreform — att besvärs mål i frågor som avse jordbrukets yttre rationalisering äro av sådan beskaffenhet att de slutligt böra avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet. Utan en reform av regeringsrättslagen torde därför ett förläggande av beslutanderätten till stiftsnämnden i här avsedda dispositionsfrågor inte böra ifrågakomma.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! De aderton år, under vilka den nu gällande boställsordningen har verkat ute i pastoraten, ha givit en erfarenhet av hur man egentligen bort ordna det för att få en överensstämmelse med vad man ansett att lagen skulle ge. Denna lagstiftning har emellertid i stort sett verkat betydligt bättre än man på många håll i början räknade med.

När vi nu ha en proposition, som skall rätta till de brister, som finnas i 1932 års lag, måste jag för min del säga — med den lilla erfarenhet jag har som ordförande i en boställsnämnd — att det är ett förslag som bör vinna riksdagens bifall. Under överläggningen i dag har det debatterats och resonerats om vad som är riktigast och bäst för arrendatorerna. Herr Rubbe-

stad har mycket riktigt anmärkt, att den rätt som pastoraten tidigare ha haft kommer att beskäras i väsentlig mån. Det är också riktigt så till vida, att en del av de arrendatorer, som ha haft synnerligen låga arrenden, inte med någon större tillfredsställelse komma att se denna ändring äga rum, men jag skulle vilja säga till min ärade vän herr Rubbestad, att detta är en ändring som måste komma till stånd för det allmännas och för skattedragarnas bästa.

Under den tid lagen har verkat har jag varit ordförande i boställsnämnden i en del av Västerås stift och där kunnat konstatera, hur oerhört stor olikhet det har varit mellan arrendena i de olika pastoraten. Där har det i några fall varit fråga om arrendebelopp, som varit så låga i förhållande till dem som skulle kunnat erhållas, varför vid normaluppskattning de inte kunnat accepteras, så att pastoraten måste lägga mellanskillnaden för att resultatet skulle bli någorlunda riktigt. Och så har det varit inte bara i denna del av Västerås stift. Jag kan tala om för herr Rubbestad att i den mån jag har haft tillfälle att deltaga i granskningen av hithörande spörsmål, som statens sakrevision föranstaltat om, ha konstaterats bristerna uti att boställsnämnderna icke ha rätt att ha ett ord med i laget då det gäller arrendeuppskattningarna. På många håll ända från Lunds stift i söder till Luleå stift i norr har detta gjorts gällande, att man inte har erforderligt stöd från boställsnämnden, som har möjlighet att se dessa frågor mera vidsynt och opartiskt. Sålunda bör boställsnämnden vara tillförsäkrad inte bara den rätt den för närvarande har vad beträffar det formella godkännandet av ett arrendekontrakt utan också att ha ett ord med i laget när det gäller arrendebeloppets storlek. Jag kan nämna för herr Rubbestad, att vid upprättandet av ett arrendekontrakt i mitt boställsdistrikt hade arrendet satts så lågt

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

att det var fullständigt orimligt och måste höjas till det dubbla för att någorlunda motsvara skäligt arrende. Kyrkoherden sade till prästgårdsarrendatorn — jag kan i förbigående nämna, att denne under de senaste åren deklarerat ett netto av sitt jordbruk inte understigande 9 000 kronor — att boställsnämndens ordförande ansett det förutvarande arrendebeloppet alldeles för lågt och att det borde höjas till det dubbla. Arrendatorn resonerade så, att om pastoratet ville ge honom arrendet så billigt, spelade detta väl för pastoratets och skattebetalarnas vidkommande liten roll men för honom själv en desto större roll.

Men det kan också tänkas fall, som gå i motsatt riktning. Jag skall relatera ett fall, som dock inte är från mitt eget boställsdistrikt. Därvidlag sattes arrendebeloppet för vederbörande, som hade optionsrätt, orimligt högt — jag vet nu inte om man ville bli av med arrendatorn eller vad det kunde bero på. Jag tror nog att den arrendatorn skulle ha varit glad, om boställsnämnden hade fått tillfälle att yttra sig i saken, så att arrendebeloppet satts något så när rimligt.

Jag har därför svårt att förstå de hinder, som resas mot vad utskottet och Kungl. Maj:t i denna del anfört.

En sak skulle jag gärna ha önskat att man hade gått in för, och det är vad som föreslås i herr Holmbäcks m. fl. reservation. De däri berörda ärendena gå ju för närvarande inte till Kungl. Maj:t i vanliga fall, och jag kan inte finna, att det finns någon som helst anledning att i dessa många gånger små ärenden — låt vara att det, som statsrådet nämnde, rör sig om ett fåtal — besvara Kungl. Maj:t med dem, när stiftsnämnderna mycket väl kunna avgöra dem och vederbörande, om de icke äro nöjda, kunna klaga hos Kungl. Maj:t och få saken prövad på det sättet. Jag utgår ifrån att den högre myndigheten inte gärna går ifrån vad den

underordnade yttrat, om det befinns att denna har sakskäl att komma med, och jag anser således, att denna belastning av högre myndighets arbetsbörd är onödig.

Herr talman! Med hänvisning till det nu anförda vill jag yrka bifall till utskottets förslag, samtidigt som jag uttalar min tillfredsställelse över att den föreliggande propositionen, som bygger på de erfarenheter man gjort på hithörande område, tillgodoser berättigade anspråk i berörda avseenden. Beträffande den punkt jag sist omnämnt ansluter jag mig till den av herr Holmbäck m. fl. avgivna reservationen.

Herr ANDERSSON i Löbbo (kort genmäle): Herr talman! Beträffande huvuddelen av herr Hellbackens anförande kan jag utan vidare ansluta mig till de synpunkter han framförde. Det var bara i fråga om själva avslutningen, där han halkade in på herr Holmbäcks reservation, som jag fortfarande hyser en avvikande mening. Som jag framhöll i mitt första anförande — och det underströks också av statsrådet Quensel — är det så att de administrativa svårigheterna vid ett överklagande lägga hinder i vägen härvidlag. När det nu enligt de uppgifter, som även herr statsrådet verifierade, inte kan beräknas bli mer än ungefär högst 5 fall är detta antal inte av den storleksordningen att man kan fästa någon vikt därvid. Där emot medför det betydande olägenheter att ett beslut av stiftsnämnden skall kunna överklagas och gå till regeringsrätten. Det tager då betydligt längre tid är normalt behöver vara fallet om ärendet avgöres av Kungl. Maj:t i konselj. Detta gör, att jag inte kan annat än uppmana kammaren att följa utskottets förslag i detta hänseende, vilket sammanfaller med den kungl. propositionen.

Herr STJÄRNE: Herr talman! Jag vill bara säga några ord, först till utskot-

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

tets vice ordförande, vilken liksom vilde låta påskina att vi på vårt håll ville stifta lag bara för decentraliseringens egen skull. Detta har givetvis inte varit vår mening, utan praktiska skäl ha legat bakom. Det är väl icke något ont i en decentralisering, om man från olika utgångspunkter anser, att den vägen är den bästa och fortare — ja kanske till och med säkrare — leder till det mål man önskar uppnå.

Enligt utskottets förslag kommer det att bli ganska egendomliga konsekvenser i vissa fall. Det talas i propositionen och även i utskottsutlåtandet om »brukningsdelens undantagande från utarrendering». Alltså: när man inte kan få någon arrendator till ett torpställe, skall man fråga Kungl. Maj:t hur man skall bära sig åt. Vidare talas det om »nedläggande av nödig bebyggelse å brukningsdelen». Det är alltså fråga om fall, då man inte kunnat få någon arrendator. Om hela området utgör endast 3 å 4 tunnland, skall man alltså gå till Kungl. Maj:t och fråga, om byggnaderna skola vara kvar till ingen nytta, eller om vederbörande skall få ta bort dem för att därigenom åtminstone i någon mån kunna förbättra områdets framtida avkastning. Bortsett från de svårigheter i administrativt avseende, som här påpekats av såväl utskottets vice ordförande som av statsrådet Quensel, förefaller mig anordningen orimlig. Herr statsrådet nämnde, att det troligen inte kommer att bli fråga om mer än ungefär fem sådana ärenden om året. Men är man så säker på den saken? Alla veta vi ju vilken tendensen är i fråga om landsbygdens avfolkning. Denna fortgår ju alltjämt, och därvidlag ifrågakommer i första hand befolkningen i skogarna eller de som ha det svårast ställt. Jag för min del tror nog, att antalet fall vad tiden lider kommer att både 3-, 4- och 5-dubblas.

Vad sedan beträffar den administrativa sidan av saken, skall jag inte yttra mig i vidare mån om den än att jag

säger, att vad som därvidlag anförts inte kan få vara något avgörande skäl i detta fall. Det har ju gått bra hittills.

I fråga om herr Rubbestads farhågor för pastoratens del när det gäller utarrenderingen av löneboställena måste jag säga, att den skillnad som härvidlag kan finnas är mera skenbar än verklig, vilket också utskottets vice ordförande framhöll. Saken är ju den att året innan ett arrende förnyas eller ny arrendator antages har det i de allra flesta fall — åtminstone sådana som jag känner till — hållits en s. k. normaluppskattning, därvid pastoratets representanter varit närvarande och man bestämt arrendets åtminstone ungefärliga storlek. Avvikelsena ha ytterst sällan blivit av en sådan storleksordning att de betytt något. Vid sådana tillfällen sitta boställsnämndens och pastoratets representanter kring förhandlingsbordet och överlägga om arrendets storlek. Utskottet har också i detta avseende gjort ett tillägg, som poängterar saken, nämligen när det i 38 § heter: »Avser förrättningen bestämmande av arrendevillkor, skall detta angivas i underrättelsen.» Detta är ju en direkt uppmaning till pastoraten att de skola vara så goda och sända sådana representanter, som kunna bedöma och avgöra sådana ärenden. I 25 § heter det visserligen att vid arrendeupplåtelse skall hållas ekonomisk besiktning, men det är ju bara en annan benämning på vad vi kalla normaluppskattning och är utan större betydelse. Hittills har det varit så att representanter för boställsnämnderna och pastoraten överlagt om arrendebeloppens storlek. Att nu boställsnämndens ställning blivit en aning starkare poängterad tror jag inte skadar, och jag vill se den boställsnämnd, som sedan pastoratets representanter kommit med ett rimligt förslag vill gå mot deras önskan.

Ja, herr talman, detta var vad jag ville anföra i den föreliggande frågan,

Ändringar i ecklesiastika boställsordningen.

och jag är tacksam för att utskottets förslag i övrigt rönt den förståelse som fallet varit här i kammaren.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Jag vill deklarerera att vad beträffar 25 § kommer jag att rösta med herr Rubbestad. Jag göra detta huvudsakligen av principiella skäl. Jag håller med den sista ärade talaren och även utskottets ärade vice ordförande när de säga, att skillnaden mellan vad som hittills gällt och vad som nu föreslås är mycket liten. För egen del tror jag att den i praktiken blir obetydlig. I det avseendet har jag nämligen samma erfarenhet som herr Stjärne. Jag är själv inte någon prästgårdsarrendator och har inga egna intressen att bevaka i detta fall. Men jag har varit med många gånger som pastoratsombud vid utarrenderingar av prästboställen och då gjort samma erfarenheter som herr Stjärne, nämligen att vid dessa gemensamma sammanträden boställsnämndens representanter ta hänsyn till vad pastoratets representanter ha att anföra, men i sista hand är det boställsnämnden som beslutar. Enligt författningen skall ju också varje avtal godkännas av boställsnämnden.

Men om vi nu äro eniga om att ingenting skiljer här i sak, varför skola vi då ändra något? Om den argumenteringen är riktig, som herr Stjärne och utskottets ärade vice ordförande anförde, blir det en ändring bara för ändringens egen skull. Det för mig avgörande är att man inte i onödan skall ta ifrån de kommunala myndigheterna den lilla bestämmanderätt de för närvarande ha. Här vill man otvivelaktigt, formellt sett i vart fall, inskränka på den rätt, som pastoraten fingo 1932 att förvalta de ecklesiastika boställena. För egen del är jag mycket känslig för att den ordningen upprätthålles så att pastoratens inflytande inte bara blir ett tomt ord. Om en person valts att representera

ett pastorat och kommer till ett sammanträde bara för att få veta, att han där ingenting har att säga till om, kommer det inte att gå att bibehålla intresset för sådana kommunala uppdrag, då kringskår man helt och hållet pastoratens bestämmanderätt.

Det har här talats om att den nuvarande ordningen visar upp vissa ojämnheter, men det finns ingen garanti för att det kommer att bli jämnare i det avseendet efter den nya ordningen; för egen del tror jag att det kan bli raka motsatsen. Det är inte sagt att en boställsnämnd förfogar över hundra procentig sakkunskap i de frågor det här gäller, utan givetvis kunna personer, som känna förhållandena på orten, ha lika stora förutsättningar i det avseendet. I vart fall har jag inte den erfarenheten att pastoratens representanter strävat efter att få ned arrendet under vad boställsnämnden önskat bara för att gynna en viss arrendator. Jag vet inte, om sådant förekommit. I varje fall skulle det lika väl kunna förekomma enligt den nya ordningen.

Jag kan inte komma till annat resultat än att man bör hålla på den lilla rätt, som pastoraten ha när det gäller att bestämma över boställenas utarrendering, och jag kommer därför som sagt att rösta med herr Rubbestad på denna punkt.

Överläggningen var härmed slutad. På därå av herr talmannen framställd proposition biföll kammaren till en början vad utskottet hemställt utom såvitt angick 25 och 31 §§ ecklesiastik boställsordning.

Härefter gav herr talmannen i avseende å 25 § propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av paragrafen dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i motionen II: 622 av herr Rubbestad m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr

Kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.

Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 25 § i tredje lagutskottets föreliggande förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits i motionen II: 622 av herr Rubbestad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets förslag till avfattning av 25 §.

Slutligen framställde herr talmannen propositioner beträffande 31 §, nämligen dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av paragrafen dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Holmbäck m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Stjärne begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 31 § i tredje lagutskottets föreliggande förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt denna paragraf i den lydelse, som föreslagits i den av herr Holmbäck m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 121 ja och 66 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

§ 9.

Kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets memorial nr 27, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande tredje lagutskottets utlåtande nr 22 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom propositionen nr 59 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga bl. a. ett vid propositionen fogat förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde. I sitt utlåtande nr 22 hade utskottet hemställt bl. a., att riksdagen måtte för sin del antaga ett i utskottets utlåtande upptaget förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde.

Enligt utskottet tillhandakomna utdrag av kamrarnas protokoll ha kamrarna vid behandling av utskottets ifrågasvarande utlåtande stannat i olika beslut, såvitt anginge vissa paragrafer i förenämnda lag.

Kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet till behandling förehåft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som föreläge. I sitt memorial nr 27 hemställde utskottet, att kamrarna, med frånträdande av sina beträffande utskottets utlåtande nr 22 fattade beslut, såvitt anginge förslaget till lag om gräns mot allmänt vattenområde, måtte för sin del antaga utskottets förslag i fråga om nu nämnda lag med den ändringen att 2 § skulle hava i detta memorial föreslagen lydelse.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Werner* och *Andersson* i Dunker.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *ANDERSSON* i Dunker: Herr talman! Såsom framgår av föreliggande memorial från tredje lagutskottet, har jag till detta fogat en blank reservation. Därmed har jag velat poängtera, att jag icke delar den mening som utskottet givit uttryck för. Enligt utskottets förslag blir den bohuslänska skärgården uppdelad i två delar, varav den ena delen skall tillämpa de regler, som gälla för riket i övrigt, medan den återstående delen skall tillämpa andra regler. Detta ställer en stor del av strandägarna där i vad man kan kalla en stryk-klass. Jag tror att ett sådant förfarande svårligen kan betraktas som välbetänkt. Man kan säkerligen hävda, att de som drabbas av denna särbestämmelse komma att uppfatta det som en grov orättvisa.

Vid kamrarnas behandling i förra veckan av förslaget till lag om gräns mot allmänt vattenområde visade det sig, att vid omröstningen i kamrarna utskottsförslaget samlat en stor majoritet, om man räknar med sammanlagda antalet röster i båda kamrarna. Jag yrkade därför nu i utskottet, att detta skulle anmoda andra kammaren att bi-

träda första kammarens beslut. Om så hade skett, skulle vi ha fått en gränslag utan denna enligt min mening orättvisa särbestämmelse. Utskottet ville emellertid icke följa detta förslag.

Jag skall givetvis icke här ställa något yrkande, men jag har velat lämna denna förklaring till min blanka reservation.

Herr *LUNDBERG*: Herr talman! Jag skall icke upptaga någon längre diskussion här i dag i fråga om denna lag om gräns mot allmänt vattenområde. Jag vill bara konstatera, att fiskerättslagen blev godkänd i onsdags och att den alltså träder i kraft den 1 januari 1951. Denna lag är följaktligen beslutad av riksdagen. Man kan således icke i dag genom att stjälpna lagen om gräns mot allmänt vattenområde använda detta som ett påtryckningsmedel för att också stjälpna fiskerättslagen.

Då det gäller lagen om gräns mot allmänt vattenområde vill jag erinra om att den såväl här i kammaren som ute bland folket har rönt ett ganska kraftigt motstånd. Man måste väl säga, att det var endast tack vare sammankopplingen av de två lagförslagen som tredje lagutskottet kunde få sitt förslag igenom i detta sammanhang. Jag har den uppfattningen, att vi i dag ha möjlighet att stjälpna lagen om gräns mot allmänt vattenområde därför att första kammaren har antagit detta memorial. Om vi här i dag i andra kammaren avslå memorialet innebär det, att därmed också lagen om gräns mot allmänt vattenområde faller. Om tredje lagutskottet förstått, att en sådan situation kunde uppstå, hade det kanske i redaktionellt hänseende beaktat mina synpunkter. Men jag vill erinra, att ett uppskov med denna lag om gräns mot allmänt vattenområde icke innebär, att fiskerättslagen skulle bli satt ur funktion.

Herr talman! När så delade meningar

Kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.

råda i fråga om lagen om gräns mot allmänt vattenområde och när, jag vågar säga, huvuddelen av Sveriges befolkning absolut har den meningen, att detta lagförslag är orättfärdigt, så vore det lämpligt att riksdagen ginge på avslagsyrkandet.

Jag ber alltså att med dessa korta ord få yrka avslag på tredje lagutskottets memorial nr 27.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Här har tredje lagutskottet sin plikt likmätigt försökt göra en sammanjämkning, som tagit hänsyn till de olika meningarna i riksdagens båda kamrar. Då herr Andersson i Dunker har anmält en blank reservation men uraktlåtit att ställa något yrkande, har jag för min del icke anledning gå in på någon polemik mot herr Anderssons synpunkter angående denna sak.

Jag skall därför nöja mig med att ställa ett yrkande om bifall till memorialen. Men jag nödgas i samband därmed anmäla en mening något avvikande mot herr Lundbergs. Årade kammarledamöter! Lagen om gräns mot allmänt vattenområde är grundläggande för lagen om rätt till fiske, för ändringarna i jorddelningslagen, i jaktlagen o. s. v. Herr Lundberg har gjort gällande, att ett bifall till hans yrkande ej skulle hindra, att de tre andra propositionerna likväl hade bifallits av riksdagen. Jag vet icke hur det skulle komma att te sig efteråt. Det bleve en tämligen unik situation. Jag tillåter mig därför nämna följande.

I lagen om rätt till fiske heter det i 1 §: »I vatten, som enligt lagen om gräns mot allmänt vattenområde är allmänt vatten, må varje svensk medborgare fiska med rörligt redskap.» Denna paragraf bygger alltså på förutsättningen, att det finns en gränslag. På samma sätt bygga åtskilliga andra paragrafer på enahanda förutsättning. Då det gäller

lagen om ändring i jakträttslagen föreligger samma sakförhållande.

Jag kan därför icke förstå annat än att man rycker undan grundvalarna för hela denna lagstiftning, om man avslår det lagförslag som är grundläggande för de följande lagförslagen. Då kan jag heller icke begripa, hur man kan säga, att riksdagen bifallit de sistnämnda förslagen. Det finns ju ingen möjlighet att tolka en lag om rätt till fiske, sådan som den här formulerats, såvida icke lagen om gräns mot allmänt vattenområde godkänts av kamrarna. Hur den saken skulle klaras vet jag ej. Men om herr Lundbergs yrkande i dag vinner bifall, skulle följden bli den — såvitt jag kan bedöma, fast jag icke är rättslärard — att jämväl riksdagens av båda kamrarna förut fattade beslut om lag om rätt till fiske och samtliga övriga i detta sammanhang behandlade lagar icke skulle kunna av Kungl. Maj:t godkännas och utfärdas i form av författningar.

Jag har för säkerhets skull i detta fall haft kontakt med tredje lagutskottets ordförande professor Holmbäck, som i detta avseende är av samma uppfattning som jag. Det gör att jag med denna motivering hemställer om bifall till tredje lagutskottets memorial.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag vill bara understryka, att det är tredje lagutskottet som självt satt sig i denna unika situation och icke kammaren. Jag påtalade hur orimligt det var att sammankoppla två lagar så, som man gjort i detta sammanhang. Men eftersom tredje lagutskottet saknat förmågan att lösa denna mycket enkla juridiska fråga, där det ju bara är trehundradersgränsen det gäller, har jag icke kunnat göra något åt den saken.

Sedan talas det om följdlagarna. Ja, herr talman, eftersom jag icke vågar gå in på det rent juridiska i detta sammanhang, vill jag fråga justitieminis-

Kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.

tern, som just nu är här: Är det icke så, att när riksdagen fattat beslut i fråga om fiskerättslagen, gäller detta beslut till dess att Kungl. Maj:t i en ny proposition föreslår en ändring av den lag som riksdagen antagit? Så har åtminstone jag uppfattat den rent konstitutionella sidan i detta sammanhang.

Sedan måste jag erkänna, att lagstiftningen som sådan får ett underligt utseende rent typografiskt. Men, herregud, det är icke jag som i detta fall har ansvaret för att det blivit så illa ställt som det är i detta sammanhang! Det får naturligtvis tredje lagutskottet söka klara.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Vad beträffar herr Lundbergs anmärkning mot tredje lagutskottet ber jag bara att få i all stillhet påpeka, att tredje lagutskottet befinner sig i gott sällskap, eftersom vi bygga på samma förutsättning som regeringen. Det är icke riktigt att, såsom herr Lundberg söker göra, skjuta skulden på tredje lagutskottet ensamt.

Jag kanske kan få herr talmannens tillåtelse att, såsom ett ytterligare belegg för den uppfattning jag tidigare givit uttryck åt, citera vad utskottets ordförande professor Holmbäck anförde i första kammaren angående denna sak. Där säger herr Holmbäck följande: »Till slut vill jag, eftersom någon ledamot frågat mig privat, vad det finns för samband mellan gränslagstiftningen och fiskelagstiftningen, svara att dessa båda lagstiftningsfrågor äro sammankopplade på det sätt, att om vi avslå gränslagen, faller också fiskelagen.» Jag kan för min del icke annat än giva uttryck för samma uppfattning.

Herr LUNDBERG: Jag skulle vara mycket intresserad, om justitieministern svarade på min fråga. Det är av vikt att det rent konstitutionella spörsmålet klaras upp i detta sammanhang.

Utskottets ärade talesman söker hänga sig på regeringens syndaregister.

Herr *Andersson* i Löbbo inföll här: »Jag är i gott sällskap.»

Han försöker hänga sig på regeringen. Jag försökte i onsdags påvisa, hur orimligt det var av regeringen att handla som den gjort i detta sammanhang, ty den hade icke visat tillbörlig hänsyn i fråga om en så viktig lag för det svenska folket.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Riksdagen har godkänt fiskelagen, men denna är ju ännu icke promulgerad. Detta är det led, som ännu återstår, innan lagen träder i kraft. Men om den blir promulgerad, finns den som lag betraktad. Så långt ger jag herr Lundberg rätt.

Men sedan har han alldeles fel, när han säger, att det skulle föreligga endast ett typografiskt samband mellan lagarna. Det finns ett mycket reellt samband. Ty det är så, att när fiskelagen beskriver områdena för fiskerättens utövning, sker detta på det viset, att fiskelagen i första hand hänvisar till den gränsdragning i vattnet, som göres i strandlagen. Sedan är det ju en annan sak, att fiskerätten icke alltid stämmer med denna äganderättsgräns, i det att fiskelagen i andra hand gör olika jämkningar för fiskets del. Grundbestämmelserna i fiskelagen utgöras emellertid sålunda av en hänvisning till gränslagen. Utan sistnämnda lag har man alltså icke den utgångspunkt för en avgränsning av fiskerätten, som behövs och som förutsättes i fiskelagen.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag skall be att i detta sammanhang få notera, att justitieministern riktigt återgav, att fiskerätten i fråga om ett vattenområde icke överensstämmer med vattenområdesgränserna. Därför kan

Komplettering med skog av fastigheter, vilkas skogsinnehav minskats genom kraftledningsgator.

icke gränsen mot vattnet vara huvudfrågan i detta sammanhang.

Det bör därför icke vara något hinder för att vi i dag avslå detta memorial. Tvärtom anser jag, att justitieministerns anförande visar hän på att den uppfattning jag gått in för är riktig i detta sammanhang.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Komplettering med skog av fastigheter, vilkas skogsinnehav minskats genom kraftledningsgator.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 54, med anledning av väckta motioner om komplettering med skog av sådana fastigheter, som fått sitt

skogsinnehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledningar.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr PERSSON i Norrby: Herr talman! Vi ha väckt en motion med begäran om utredning om möjligheterna att åt skogsägare, som fått upplåta mark till kraftgator, bereda kompensation i form av ny mark från statens domäner. Jag erkänner att frågan kan vara komplicerad och icke är så lätt att lösa. Av de myndigheter, som haft att yttra sig i ärendet, har domänstyrelsen avstyrkt förslaget av lättförståeliga skäl. Men lantmäteristyrelsen har i sitt yttrande framhållit, att möjligheterna till en lösning skulle underlättas av ett förfarande, där t. ex. bolag, som kanske hade små skogsskiften här och var insprängda bland de enskilda skogsägarnas skogar, skulle kunna byta bort dem och i stället få sig tilldelad mark från statens domäner. Det är givetvis en väg, som skulle kunna vara framkomlig, åtminstone i viss omfattning.

Skogsstyrelsen har också ansett, att frågan är av sådan betydelse, att en utredning borde komma till stånd. Vi veta, att vi snart ha att emotse ett nytt förslag om värdering av skogsmark som upplåtits till kraftgator, och vi få hoppas att det blir betydligt rättvisare grunder i detta förslag än de som nu gälla.

Men hur det än är kan man aldrig få en fullt rättvis ersättning för mistande av mark som åtgår till kraftgator. Det är ju så att det utbetalas en engångsersättning, som kommer den person till godo, som äger marken då frågan är aktuell, men minskningen av fastighetens bärighet kommer att bestå för framtiden, och de nya ägare som komma efter honom ha inte stor glädje av vad en tidigare ägare har fått i ersättning. Det är möjligt att saken skulle kunna ordnas så att det utgår en viss avgäld till ägaren av skogsmarken, svarande mot

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

värdet av den skogstillväxt, som årligen framkommer. Det är en sak, som man kanske genom en utredning skulle kunna bringa klarhet i. Jag tror att det vore av värde att få en utredning om detta viktiga problem.

Första kammaren har nu avslagit förslaget om en utredning, och det tjänar väl därför inte mycket till att ställa något särskilt yrkande här.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 55, med anledning av väckta motioner om förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 329 av herr *Gränebo m. fl.* och II: 398 av herr *Hedlund i Rådomb. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt och allsidig utredning om hur och på vad sätt de ofullständiga jordbruk, som sakna nödig skogsmark, skulle kunna — där förhållandena så medgäve — förstärkas genom att tillföras skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav samt på vilket sätt staten borde medverka till finansieringen av dylik förstärkning med skog.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 329 och II: 398 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Bror Nilsson* och *Boman* i Stafsund, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla de likalydande motionerna I: 329 och II: 398.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **BOMAN** i Stafsund: Herr talman! Jag har fogat en reservation till detta utskottsutlåtande, då jag inte kunnat biträda utskottets yttrande, och jag skall be att få säga ett par ord om anledningen till detta.

I den föreliggande motionen hemställs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsamt och allsidig utredning om hur och på vad sätt ofullständiga jordbruk skulle kunna tillföras skogsmark där förhållandena så medge. Utskottet har införskaffat yttranden från domänstyrelsen, skogsstyrelsen m. fl.

Jag tycker det är litet egendomligt att alla dessa kungl. styrelser hänvisa till riksdagens beslut år 1947 angående jordbrukets rationalisering. I vårt läns lantbruksnämnd ha vi inte haft någon möjlighet att med stöd av riksdagens beslut år 1947 tillföra de mindre jordbruken någon skog vare sig från det allmänna eller från juridiska personer. Vi ha inte kunnat byta oss till eller köpa någon skog att förstärka dessa mindre jordbruk med.

Jag vill omnämna ett intressant fall från Jönköpings län. Där har lantbruksnämnden efter mycket arbete lyckats att med statens hjälp tillföra en del mindre jordbruk skog från Hylte bruk. I utredningsarbetet för detta har även Södra Älvsborgs läns lantbruksnämnd deltagit liksom också skogsvårdsstyrelsen och lantmäteristyrelsen, och de ha kommit till det intressanta resultatet, att ett jordbruk som består av 10 hektar åker — det är just den gräns som skall sättas för att jordbruket skall anses vara ett basjordbruk eller tillräckligt stort för att en familj skall kunna klara sig på det — behöver en skogsväxtning av 125 m³ årligen. Det säges också i denna utredning, att för varje hektar, varmed åkerarealen understiger 10 hek-

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

tar, behövs det ytterligare 10 fasta m³ skog för att fastigheten skall vara bärkraftig enligt 1947 års riksdagsbeslut.

Jag tror inte det är någon av kammarens ärade ledamöter som vill förneka, att de mindre jordbrukarna behöva skog för att ha någonting att syssla med under vinterhalvåret, då det lilla jordbruket inte ger dem tillräckligt med arbetstillfällen.

Jag skall inte här gå in på vad de olika styrelserna ha yttrat angående möjligheterna att få arbete vid sidan i kronans och juridiska personers skogar. Jag anser att det inte är samma sak för dessa människor. De ha ett intresse av att få litet mera skog som de kunna kalla sin egen.

Som jag sade förut, ha vi i lantbruksnämnden i mitt län inte i något fall lyckats tillföra de mindre jordbrukarna någon skog. Om man skall kunna rationalisera de mindre jordbruken så att de bli bärkraftiga, anser jag att man inte kan komma ifrån att jordbrukarna, såsom motionärerna framhålla, måste få tillräckligt med skog. Om de få det, ha vi större möjligheter — åtminstone är det min åsikt — att få behålla de mindre jordbruk som vi behöva. De ofullständiga jordbruken med upp till 20 hektar åkerareal tillförde under krigsåren det svenska samhället något över 20 procent av vad som erfordrades för att täcka livsmedelsbehovet.

Jag kan inte komma till något annat resultat än att riksdagen år 1947 hade även dessa synpunkter för ögonen, fastän beslutet som sådant och direktiven till lantbruksnämnden inte ge oss möjlighet att komma över skog från vare sig staten eller juridiska personer.

Lantbruksstyrelsen säger i sitt yttrande, att den är medveten om att de i motionerna berörda frågorna inom en nära framtid böra bli föremål för ytterligare överväganden men att det är av värde, att man först får någon samlad erfarenhet av vad som kan vin-

nas genom den statliga lantbruksorganisationens nuvarande verksamhet. Med hänsyn härtill uttalar lantbruksstyrelsen, att den begärda utredningen bör anstå till dess vi få större erfarenhet av vad som kan åstadkommas genom det föreliggande riksdagsbeslutet. När vi i Stockholms län — jag tror förhållandena äro ungefär likartade i många andra län — knappast ha lyckats åstadkomma någonting för att på frivillighetens väg komma över skog vare sig från det allmänna eller från juridiska personer, anser jag emellertid att det är nödvändigt att den av motionärerna begärda utredningen kommer till stånd så snart som möjligt.

Med stöd av vad jag här har sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionerna. Jag anser att de äro något mera fylliga än reservationen av herr Bror Nilsson och mig.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! De allmänna resonemang som finnas i förevarande motion — den är avgiven i första kammaren av herr Gränebo m. fl. och tryckt där och i andra kammaren av herr Hedlund i Rådomb. fl. — angående flykten från landsbygden och behovet att förstärka det mindre jordbruket vill jag instämma i. Jag har många gånger sagt precis detsamma både i denna kammare och i andra sammanhang. Jag vill också instämma i vad motionärerna säga om önskvärdheten av att småbruken i skogsbygderna kompletteras med skog. Detta gäller naturligtvis i alldeles särskild grad en del norrlandsdistrikt, där överföringen av skog till bolagen en gång i tiden och sedan ägostyckningen utan skog från bolagen till bönderna skapat problem av oerhörd omfattning och svårighetsgrad.

Jag plockade tidigare i dag fram ett uttalande från 1905 då det var fråga om att begränsa rätten till ägostyck-

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

ning i Norrland. I det sammanhanget yttrade Karl Staaff bland annat följande: »Man kan säga, att även uti förevarande fråga måste de enskildas, såväl bolags som föreningars förvärvsrätt som också ägares rätt till avyttring lida en viss inskränkning. Den måste göra det för att inte framtiden skall gå miste om det sociala värde, som ligger uti upprätthållandet av ett norrländskt bondestånd.»

När man läser det uttalandet efter 45 år, tror jag att man måste säga, att det visade en klarsynt inställning, som präglades av socialt ansvar. Jag anser att man alltjämt bör se på dessa frågor i den andan.

Det lär inte gå i längden att behålla jordbruk av den struktur som nu finnas i stora norrlandsdistrikt, och det lär inte heller gå att bota skadorna bara genom att lägga samman småbruk som ingen skog ha. Så långt är jag alltså överens med motionärerna.

När jag ser vad motionärerna ha yrkat och vad bondeförbundet yrkade i en reservation till 1947 års riksdagsbeslut, kan jag inte förstå annat än att bondeförbundet har retirerat. I reservationen på s. 195 till särskilda utskottets utlåtande nr 2 år 1947 tar man även med möjligheten att få mark som tillhör enskilda ägare där den ligger lämpligt till, ehuru man även i det fallet antyder möjligheten av ett kompensationsförfarande. Om man går dessa frågor inpå livet, lär det inte vara möjligt att stifta lagar som endast beröra vissa kategorier, utan de få nog gälla alla. Varför bondeförbundet i det fallet har avvikit från sin ståndpunkt av år 1947 vet jag inte, jag bara konstaterar faktum.

Vad sedan beträffar det sätt på vilket remissmyndigheterna ha tagit emot denna motion kan det först antecknas, att domänstyrelsen yrkar avslag. Det visste man väl, innan man läste yttrandet, ty det gör styrelsen på tjänstens

vagnar. Inte heller är det märkvärdigt att Sveriges skogsägareförbund yrkar avslag, och detsamma gäller Skogsindustriernas samarbetsutskott. Litet mer säger det kanske att tre andra remissmyndigheter, nämligen skogsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och lantmäteristyrelsen inte direkt ha tillstyrkt motionen. Lantmäteristyrelsen uttalar sig knappast på den punkten, och lantbruksstyrelsen håller före, att motionen bör bifallas men icke föranleda någon verkställighetsåtgärd ännu på några år, emedan man bör se vad 1947 års riksdagsbeslut kan leda till i den praktiska tillämpningen. Skogsstyrelsen säger avslutningsvis i sitt yttrande: »Då de begränsade erfarenheterna från det nyss igångsatta rationaliseringsarbetet knappast kunna ge några mera vägande motiv för en omprövning av verksamhetens riktlinjer så få år efter jordreformens antagande och motionernas syften i väsentligt avseende kunna förverkligas inom det beslutade reformprogrammets ram, vill skogsstyrelsen uttala såsom sin uppfattning, att den i motionerna begärda utredningen tills vidare bör anstå.»

Skogsstyrelsen har alltså en annan uppfattning än herr Boman om de möjligheter att ingripa som den nuvarande lagstiftningen ger, och det är uppenbart att herr Boman sade litet för mycket på den punkten när han talade om att det inte finns några som helst möjligheter. I skogsstyrelsen sitta personer som stå motionärerna nära, såsom herr Strindlund och herr Bernhard Ekström, vilka ha intagit denna ståndpunkt.

Till den tveksamhet, inför tanken att sätta i gång just nu som föranletts av att 1947 års beslut inte varit i tillämpning så länge kan läggas att det i nuvarande situation är ytterligt svårt att över huvud taget få någon skog. Det gör väl nästan detsamma vad vi få för legala möjligheter när man i det nuvarande läget inte kan köpa eller

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

expropriera skog för att förstärka ett småbruk.

Jag anser alltså, herr talman, om jag får sammanfatta mina reflexioner, att motionen är en smula enkelriktad. Skall man åstadkomma någonting på detta område, får man nog ta med alla ägar-kategorier, även om man kan ge vissa rekommendationer i den riktning motionen avser. Jag tror vidare att det är ytterligt svårt att i den nuvarande situationen få någonting av betydelse ur detta uppslag och att det därför spelar rätt liten roll om motionen bifalles eller avslås. Jag förmodar att första kammaren redan har avslagit den, så att den i vilket fall som helst har fallit.

Å andra sidan är jag övertygad om att saken kommer igen och att man har anledning att se positivt på frågan, hur svår den än är.

Jag har alltså i föreliggande situation inte något yrkande utan har endast velat göra dessa reflexioner i anslutning till ärendet.

Herr JOHANSSON i Norrfors: Herr talman! När vi dryftade detta spörsmål inom 27-mannakommittén, var det svårt att finna någon form att förstärka de ofullständiga jordbruken med skog, men efter många och långa överläggningar kommo vi fram till vissa riktlinjer härför. En av riktlinjerna var att man genom byte skulle försöka tillgodose en del av de jordbruksfastigheter som sakna skog med i första hand sådan skog, som i gångna tider förvärvats av bolag och skogsspekulanter.

Vi som fattade detta beslut fingo den uppfattningen, att de nya rationaliseringsorganen fingo vidsträckta möjligheter att omsätta denna plan i praktisk handling så att man skulle nå det eftersträfvade målet att kunna förstärka de ofullständiga jordbruken genom markbyte med näraliggande skogskomplex.

Under den tid som gått sedan dess har man, som vi ha hört från en lantbruksnämnd i dag, inte kunnat åstadkomma någonting i den vägen, och jag har tagit reda på att resultatet blivit mycket magert även på andra håll.

Den som inte vill höra på det örat säger nu, att det har gått så kort tid, men hur lång tid skall man behöva ha på sig när man ännu inte har lyckats komma någon vart? Vi som sympatisera med motionen anse, att det bör göras en undersökning om vad som kan vara anledningen till att detta inte går. Somliga säga, att skogen är så dyr, att det inte är någon idé för dessa små fastighetsägare att lägga sig till med markområden med bestånd av egentligt värde. Men är det någon i denna kammare som kan leda i bevis, att den som blivit ägare till ett stycke skogsmark inte i regel har gjort en god affär? Om ägarna till ofullständiga jordbruk och kanske till och med en del avstyckningsägare kunde få förvärva skog av lämplig omfattning, skulle det i alla fall vara en säkerhet för fastighetens ägare att tillgripa i svåra situationer. Det är av den anledningen denna fråga har så oerhört stor omfattning. Brukaren kan ju drabbas av sjukdom eller ekonomiska svårigheter, och det kan bli dåliga tider för jordbruket. Då är innehavet av ett skogsområde för honom en tillgång som skapar trygghet därigenom att han kan ta av skogen vid sådana tillfällen.

Jag tror därför att denna fråga, även om motionen inte bifalles i dag, kommer igen, ty den måste lösas. Jag är övertygad om att de personer, som skrivit under detta utskottsutlåtande, ha sådana fall runt omkring sig. Man kan inte låta det fortgå på detta sätt om man vill att ägarna till dessa ofullständiga jordbruk som sakna skog skola få en bättre ställning.

Jag vill sluta med att säga, att jag önskar att riksdagen bifaller motionen.

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

Det vore en viktig åtgärd till stöd för alla ägare till ofullständiga jordbruk.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till föreliggande motion.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Den fråga som vi här diskutera är av sådan betydelse för hela vårt samhälle, att vi inte utan vidare kunna bortse ifrån hur det blir i fortsättningen. Det är åtskilliga år sedan jag i en radiodebatt ställde frågan direkt till dåvarande statsministern Per Albin Hansson, huruvida socialdemokratiska partiet var villigt att medverka till att statens skogar fingo utgöra ett stöd för småbruken och till att småbrukarna fingo bättre existensmöjligheter. Efter någon tvekan svarade Per Albin Hansson, att han för sin personliga del — och han trodde också partiet — skulle medverka till att det önskemål jag hade framställt skulle kunna bli tillgodosett.

Åtskilliga år ha gått sedan dess, och riksdagen har under tiden fattat beslut om den s. k. rationaliseringen av jordbruket. Under debatten här har det sagts, att det inte är så mycket att göra till förmån för de icke bärkraftiga jordbruken; deras möjligheter att få stöd av skogsmark på den väg som riksdagen anvisat äro mycket små eller finnas i många fall inte alls.

Det är intressant att studera de olika yttranden som jordbruksutskottet har infordrat och som äro bifogade dess utlåtande. Om man läser dem, finner man att det är två grupper av yttranden. Det är först domänstyrelsen, som anstränger sig för att komma förbi den statistik som har anförts i motionen, ehuru den icke kommer fram till något påstående om — och ännu mindre bevis för — att motionens siffror äro orik-

tiga. Enligt domänstyrelsens uppfattning framställes det emellertid i motionen på ett sätt som verkar missvisande.

Det är mycket litet fruktbart att polemisera mot domänstyrelsen, och jag skall inte göra det, men det var en sak jag fäste mig vid. Att räntabiliteten inom domänstyrelsens skogar är så låg beror på att det där är så mycket att utföra för förbättrande av skogsvården, såsom t. ex. skogsodling på gamla kalmarker och nybyggnad av skogsvägar, och det kommer att kosta så mycket, att det på grund därav inte kan bli något bättre ekonomiskt resultat under de år detta pågår. Jag kan medge att man kommer till ett bättre resultat om man inte ser på förräntningen under *ett år* utan slår ut det över en längre tid. Vidare påstår domänstyrelsen, att dess kostnader för de här antydda åtgärderna äro proportionsvis större än de enskilda skogsägarnas. Det säges dessutom att de enskilda skogsägarna kunna erhålla statsbidrag. Vore det då inte skäl att erinra domänstyrelsen om dess särställning i skattehänseende? Jag undrar om inte förmånerna härvidlag mer än väl uppväga de statsbidrag, som den enskilda skogsvården kan erhålla. Om man toge hänsyn till olikheterna i skattehänseende, tror jag att domänverkets resultat då skulle bli ännu sämre än det visat sig vara under nuvarande förhållanden.

Jag kom även att tänka på en annan sak, herr talman, när jag läste domänstyrelsens redogörelse för hur stora utgifter domänverket har. När det säges att dessa äro proportionsvis större än för de enskilda skogsägarna för detta tanken till det beslut om införande av exportavgifter på skogsprodukter, som Kungl. Maj:t nyligen har fattat. Av dessa avgifter skola 70 procent återbetalas till industrierna, till sociala åtgärder för arbetarna anslås 20 procent, och endast 10 procent går till det enskilda skogsbruket. Detta har väl ändå så

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

stora uppgifter — det tycker jag man kan läsa ut ur domänstyrelsens yttrande — att det hade varit starkt befogat om återbetalningens fördelning hade blivit något mera rättvis än vad den har blivit i den utformning, som Kungl. Maj:t har givit. Jag anser också att den saken är av sådan betydelse, att det är förklarligt att skogsägarna ute i landet inte kunna förstå de motiv, som ha förelegat för Kungl. Maj:t när beslutet angående denna fördelning fattades.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid detta, men jag kan inte förbigå frågan utan att påpeka detta förhållande som ligger så nära, när domänstyrelsen räknar upp de stora utgifter den har för sin skogsmark. Styrelsen säger visserligen, och jag upprepar det, att domänverket har proportionsvis större utgifter än den enskilda skogsvården, men alla veta att vi ha mycket stora utgifter i detta hänseende.

Skogen är en av våra viktigaste naturtillgångar, och det gäller att vårda den så att man inte avverkar större kvantiteter än som motsvarar tilväxten. Det är en mycket allvarlig sak. Lyckligtvis har riksskogstaxeringen visat, att det inte är så i södra Sverige utan att tilväxten där varit större än avverkningen och att tillgången sålunda ökats under de senaste åren.

Om jag sedan går över från domänstyrelsens yttrande till de andra remissinstansernas yttranden finner jag, att det finns en grupp som är mera välvilligt inställd. Jag kan inte se annat än att skogsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och lantmäteristyrelsen äro positivt inställda, men det stannar vid det, och de säga, att man bör invänta någon längre tids erfarenhet av rationaliseringsprocessen innan man bygger vidare. Eljest gå dessa yttranden i klart positiv riktning, och det är någonting som man måste konstatera med tillfredsställelse. Jag är därför uppriktigt sagt förvånad att jordbruksutskottet, så-

som framgår av motiveringen, har ägnat så litet intresse åt saken.

Jag vill inte sluta mitt yttrande utan att omnämna två andra remissinstanser som gå klart emot motionerna — jag höll på att säga: naturligtvis. Sveriges skogsägareförbund och Skogsindustriernas samarbetsutskott ha intresse av att hålla så lågt rotvärde som möjligt. De resonera därför så, att om dessa jordbruk finge tilldelning av sådana skogsmarker, som tillhöra juridiska personer, skulle det skapa svårigheter för industrien. Jag undrar om det är riktigt. Det är alldeles uppenbart att den enskilda skogsvården har utvecklats starkt. För 20—25 år sedan var det ett allmänt talesätt här i kammaren, att man inte kunde tala om skogsvård på bondeskogarna utan endast på statens och bolagens skogar. Man talade med lägre stämma om de ekklesiastiska skogarna, men de voro i alla fall väsentligt bättre sköta än de enskilda. Sedan ha skogsvårdsstyrelserna genom sitt värdefulla upplysningsarbete lärt de svenska skogsägarna att sköta sin skog. Domänstyrelsen säger, att den inte hinner med sina skogsvårdsuppgifter på grund av brist på arbetskraft, men därvidlag är det annorlunda när det gäller den enskilda skogen. Som herr Boman nämnde får den enskilde skogsägaren tid som han inte kan använda till någonting annat, och det är då värdefullt både för honom själv och samhället om han ägnar den åt skogsvård.

När jag sedan kommer fram till utskottets uttalande måste jag säga, att utskottet inte tycks ha överansträngt sig för att motivera sin ståndpunkt. Utskottet har liksom sökt skydd i det förhållandet, att motionen inte tillstyrkts i något remissyttrande. Det bara refererar till yttrandena och med detta den obofärdiges förhinder kommer det fram till det — jag höll på att säga konsekventa — ställningstagandet, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd.

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

Nederst på sidan 13 i utskottets utlåtande står det: »Genom vad sålunda förekommit har riksdagen intagit den ståndpunkten, att det allmännas och juridiska personers skogar ej skola vara sämre ställda än de enskilda skogarna.» Jag vill fråga utskottets talesman, som kommer efter mig, vad som ligger bakom detta. Är den uttolkningen riktig, att det inte härvidlag får göras en jämförelse? I så fall måste jag anmäla en bestämt avvikande mening på den punkten. Herr Svensson i Ljungskile berörde vad skogsbolagens framfart för 20—30 år sedan och tidigare betyder i dag för den enskilde skogsägaren, då de köpte upp skogar och därigenom försvårade för många enskilda skogsägare att få ett bärkraftigt jordbruk. Jag anser att ingen orätt sker om de få återlämna något av den skog som de för en billig penning »köpte», som det hette. Om detta slag av köpskap har ju mycket skrivits, och jag skall icke yttra mig i detta hänseende. Jag vill bara säga, att jag inte kan göra mig något samvete över om man ifrån statens sida bidrager till att dessa juridiska personer kunna få hjälpa dem som äro i trängande behov av ökade skogstillgångar. Dessa jordbrukare äro kanske ättlingar till dem, från vilka skogen på sin tid köptes.

Visserligen kommer riksdagen att avslå detta förslag i dag, men jag är övertygad om att det här gäller en fråga av sådan betydelse, att den kommer igen och att den kommer att skapa irritation ända till dess den slutligen blir löst till förmån för inte bara den enskilda skogsvärden utan för hela samhället som sådant.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de i ämnet väckta motionerna.

I detta yttrande instämde herrar *Ericsson* i Näs, *Hansson* i Skediga, *Pettersson* i Norregård, *Svensson* i Vä, *Andersson* i Björkäng, *Onsjö*, *Persson* i Norrby, *Larsson* i Luttra, *Ryberg*,

Adolfsson, *Jönsson* i Rosshol, *Pettersson* i Dahl, *Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp.

Herr **ANDERSSON** i Tungelsta: Herr talman! Det torde inte råda några delade meningar bland dem som syssla med dessa frågor och äro intresserade därav, att det är en stor och angelägen uppgift att kunna förse de ofullständiga jordbruken med jord och skog, så att de få en bättre bärkraft. Det är ju uppenbart — det visste man ju redan 1947 när man behandlade dessa ting här i riksdagen — att detta är en fråga som det inte går att lösa i en handvändning. Det kommer att ta ganska lång tid i anspråk att realisera dessa önskemål.

Herr **Boman** i Stafsund fann det naturligt, att utskottet och de hörda myndigheterna hänvisat till 1947 års beslut angående jordbrukets rationalisering. Herr **Boman** sade vidare, att det enligt hans erfarenheter från Stockholms län visat sig, att det för lantbruksnämnden varit utomordentligt svårt att kunna åstadkomma några förbättringar i egentlig mening för det mindre jordbruket. Jag fattade honom så, att det då framför allt gällde att förse de ofullständiga jordbruken med stödskog. Men i Stockholms län är väl uppgiften för lantbruksnämnden framför allt att söka komplettera de små brukningsdelarna med jord, vilket ligger närmast till hands i ett län med denna struktur, men givetvis också med skog i de fall då detta varit möjligt och lämpligt. Herr **Boman** omtalade emellertid strax efteråt, att lantbruksnämnden i ett annat län kunnat vinna ganska väsentliga resultat — vilket jag hört även från annat håll — då det gällt att i samråd med domänstyrelsen åstadkomma en avsevärd förbättring för en grupp av mindre bärkraftiga jordbruk, som lågo inom områden där domänstyrelsen hade mark.

Flera talare ha framhållit att nn gäl-

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

lande bestämmelser äro otillräckliga, då det gäller för lantbruksnämnderna att åstadkomma en förbättring av de ofullständiga jordbruken. Jag tror att man bör pröva denna fråga närmare inom lantbruksnämnderna och se till att man får rikare erfarenhet, innan man så där utan vidare faller domen över de bestämmelser som nu gälla. Jag skall be att få erinra om vad särskilda utskottet och riksdagen sade i denna fråga 1947, när man tog ställning till just den angelägenhet som vi nu diskutera och som då var uppe till behandling på grund av vissa motioner. Särskilda utskottet framhöll, att det inte vore möjligt att uppställa någon allmängiltig regel om att vissa ägarkategorier i första hand skulle avstå mark för en rationalisering av mindre jordbruk. Utskottet yttrade vidare, att vad som vid planerings- och rationaliseringsåtgärderna befunnes vara den lämpligaste lösningen, måste vara avgörande och att denna lösning borde om möjligt genomföras utan avseende å vilka det vore, som ägde den mark, som skulle tagas i anspråk. Om man vill vinna några resultat i det långa loppet, blir det nog enligt min mening nödvändigt att man fasthåller vid denna princip. Detta innebär givetvis inte, att de stora domänerna, domänstyrelsens och bolagens stora jorddomäner, inte skulle få släppa till huvudparten av den jord och skog, som behövs för att komplettera småbruken. Jag tror alltså, att det uttalande, som riksdagen då gjorde och som innebär att samtliga ägarkategorier skola vara jämställda då det gäller att tillämpa denna lag, alltjämt har sin giltighet.

Från motionärernas sida riktar man sig särskilt mot bolagen, och den siste ärade talaren framhöll ju med stor indignation, hurusom bolagen på sin tid för ringa vederlag hade förvärvat skogarna ifrån en mängd hemman och hur dessa hemman nu ligga som ofullstän-

diga jordbruk. Det vore inte mer än riktigt, menade han, att bolagen återställde något av den skog, som de på detta sätt ha förvärvat. Ja, det kunna väl alla hålla med om, men jag tror att herr Svensson i Grönvik gjorde det litet för lätt för sig, när han inte fullföljde sin tankegång och talade om på vad sätt detta skulle kunna ske. På vad sätt skall man kunna till ett jordbruk ifrån bolagen återföra skog och jord, som bolaget eller ett annat bolag för mansåldrar sedan förvärvat? Hur skall man i dagens läge kunna göra detta utan att det sker på rättslig väg? Denna rättsliga väg finns ju nu. Det ges enligt 1947 års bestämmelser möjlighet för vederbörande lantbruksnämnd att exproprieras skogsmark eller annan mark ifrån bolag och större domäner för komplettering av de ofullständiga jordbruken. Jag tycker att man skulle använda den möjlighet som nu redan finns, innan man säger, att det icke är möjligt att göra någonting med nuvarande bestämmelser.

Med stöd av vad jag nu i korthet anfört hävdar jag att vi skola vänta något med att begära ny utredning på detta område. Det borde väl vara ganska orimligt om man redan efter ett par år efter tillkomsten av den organisation, som nu är i vardande och naturligt nog under de första åren inte har kunnat bli så särskilt effektiv, skulle säga, att den inte tycks kunna uträtta någonting av det som statsmakterna avsett att organisationen skulle uträtta och detta på grund av att de bestämmelser efter vilka den arbetar inte äro tillräckligt effektiva. Man bör nog avvakta ökade erfarenheter, och lantbruksnämnderna böra nog också visa att de verkligen vilja använda de möjligheter som de nu ha, innan man begär ny utredning och hemställer om ändrade bestämmelser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

Herr VIGELSBÖ: Herr talman! Jordbruksutskottet har enligt min mening vid sin behandling av denna fråga kommit till ett synnerligen magert resultat. Det utlåtande som jordbruksutskottet har presterat grundar sig i mycket stor utsträckning på de remissyttranden, som utskottet har infordrat. Det kan ju måhända ha ett visst intresse att litet närmare granska varifrån utskottet har fått sina remissyttranden och sålunda hämtat sina råd, när det haft att utforma ett slutgiltigt ställningstagande i frågan.

Utskottet har vänt sig till domänstyrelsen. Det är alldeles uppenbart, att domänstyrelsen inte är pigg på att utan vidare avstå skog för det ändamål, som motionärerna ha angivit. Utskottet har vidare vänt sig till Sveriges skogsägareförbund. Många falla måhända för frestelsen att tro, att det gäller Sveriges skogsägareföreningars riksförbund. Men så är ingalunda fallet. Sveriges skogsägareförbund är en rent ideell sammanlutning av de stora skogsägande bolagen och övriga stora skogsägare och har följaktligen inte något som helst intresse knutet till det mindre skogsbrukets ekonomiska framtid och avkastning. Domänstyrelsen och detta Sveriges skogsägareförbund ha naturligtvis utan vidare avstyrkt motionen och sagt, att det är fullständigt otänkbart och ogenomförbart att gå fram på det sätt som motionärerna ha tänkt sig.

Skogsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och lantmäteristyrelsen ställa sig litet mera välvilliga och anvisa även i vissa fall utvägar hur frågan skall kunna lösas. Men man anser i likhet med utskottets talesmän här i kammaren, att vi skola skjuta på den av motionärerna begärda utredningen till en tidpunkt längre fram, då vi ha bättre möjligheter att överblicka resultatet av vad den tidigare beslutade rationaliseringsorganisationen kan åstadkomma.

Jag skall be att få erinra kammaren om ett anförande, som hölls av statsminister Erlander när han öppnade en utställning i Östersund i somras, vari han berörde avfolkningen i Norrland och betecknade denna som en tendens till en katastrof för Norrlands näringsliv. Jag är fullkomligt övertygad om att statsministerns uppfattning och slutledningar i det sammanhanget äro riktiga. Med anledning härav måste man fråga sig, vilka åtgärder som skola vidtagas för att skapa sådana förhållanden, att man får folk att stanna kvar i de bygdar, där de behövas för att utföra ett samhällsgagnande arbete. Är det någon som tror, att man i tid och evighet skall kunna fortsätta med att ge dem producentbidraget som enda gottgörelse för att de bo kvar på ett ofullständigt hemman uppe i den norrländska ödebygden? Jag tror inte att man genom detta producentbidrag kan skapa den trygghet och den trevnad som äro nödvändiga för att människorna över huvud taget skola stanna kvar i denna bygd och ägna sin arbetsinsats åt dess näringsliv. Vi måste nog försöka finna andra möjligheter att förhindra den katastrof, som statsministern talade om.

Nu säga remissinstanserna att det i motionen förda resonemanget är riktigt, men att vi skola vänta med utredningen. Skall man vänta med utredningen till dess att katastrofen har inträffat? Vore det inte bättre att sätta i gång med utredningen och försöka förebygga katastrofen? Jag är åtminstone av den uppfattningen att detta vore den riktiga vägen.

När man nu från utskottets sida hänvisar till remissinstanserna och vad de anført i sina yttranden, vill jag för min del säga, att jag icke kan tillmäta de två första av mig berörda yttrandena — alltså domänstyrelsens och Sveriges skogsägareförbunds — något värde alls.

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

Ty då man sitter i ett utskott och resonerar om vart man skall remittera ett ärende för yttrande, brukar resultatet bli, att man i regel inte remitterar det till sådana instanser, om vilka man på förhand vet vad de skola säga. I detta fall har jordbruksutskottet faktiskt gjort på det sättet. Jag skall be att få fråga: Varför har man inte remitterat denna fråga till den norrländska kronotorparorganisationen? Det hade kunnat vara intressant att även får höra vad denna organisation hade haft att säga. Samtidigt som man frågar de stora skogsbolagen till råds hade man bort fråga denna kronotorparorganisation. Jag är inte övertygad om att dessa två instanser befinna sig på precis samma linje.

Jag kan inte komma till någon annan slutsats än att denna fråga har sin oerhört stora betydelse ur samhällets synpunkt, ty en tillfredsställande lösning av densamma skapar förutsättningar för att trygga näringslivet i de områden, där vi ha dessa skogsmarker och dessa skogsbygder det här gäller. Vi kunna vara förvissade om — såsom för resten en kronotorpare från dessa trakter, som var nere i Stockholm för en tid sedan, sade — att den generation som nu lever i dessa bygder är den sista som stannar kvar däruppe, ty barnen stanna inte. Producentbidraget har inte visat sig vara av den natur, att det lockar barnen att stanna kvar på dessa ödemarkstorp.

Då frågar man sig: Vad skola vi nu göra för att försöka få folk kvar i skogsbygderna? Vi äro ju i alla fall medvetna om att de behövas där. Domänverket kan avstyrka en utredning i denna fråga, och skogsbolagens ideella organisation kan avstyrka en sådan utredning. Men en sak som de inte kunna göra är att tvinga folk att stanna på dessa ofullständiga jordbruk. Jag utgår ifrån att den dag, då det inte finns folk som hugger skogen, då det inte finns folk, som släpar fram råvaran, då har

skogen förlorat sitt värde även för dem, som nu äga den och som beräkna att ha den som ett underlag för sin verksamhet i framtiden.

Denna motion är följaktligen inte tillkommen endast i avsikt att tillförsäkra en viss grupp människor en massa skog. Det är min uppfattning, att om vi lösa denna fråga på ett förnuftigt sätt, ha vi därmed också medverkat till att skapa förutsättningar för att näringslivet i dess helhet inom här ifrågavarande områden kommer att utvecklas. Jag är fullständigt förvissad om att aktieägarna i bolagen komma att nöja sig med att lyfta den utdelning de kunna få på kupongerna men aldrig komma att ge sig ut på skogen för att hugga och släpa hem virke, utan att denna uppgift även i fortsättningen kommer att vila på bygdens folk. Den dag då det icke längre finns något bygdens folk, finnas heller inga förutsättningar att förädla den råvara och nyttiggöra de värden, som ligga i naturtillgångarna däruppe.

Av den anledningen, herr talman, anser jag mig på fullgoda grunder kunna yrka bifall till den motion som har väckts i denna fråga. Jag kan göra detta så mycket hellre som jag är medveten om att det här icke gäller något intresse för någon speciell grupp utan ett intresse, som berör hela den allmänna samhällsutvecklingen på skogsbrukets område, där man är beroende av dem som äro knutna till just denna näring.

I detta yttrande instämde herr *Andersson* i *Dunker*.

Herr *GUSTAFSON* i *Dädesjö*: Herr talman! Ingen kan förneka att bakom den framställning som gjorts i denna motion döljer sig ett stort samhällsintresse. Herr *Vigelsbo* ansåg att jordbruksutskottets arbete med denna motion resulterat i ett mycket magert utskottsutlåtande, och om han inte rent

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

av underkänner vissa av remissyttrandena ifrågasätter han i varje fall, om det inte lagts i dagen en viss partiskhet när det gäller att infordra yttranden över denna motion.

Varför remitterar man motioner åt olika håll? Jo, givetvis för att få vägledning från den främsta sakkunskap man har på olika områden vid utskottets bedömande av en fråga. Denna motion har remitterats till olika instanser, som herr Boman sade, kungliga styrelser och andra. Jag vet inte varför den inte kom att remitteras till den instans som herr Vigelsbo riktade uppmärksamheten på. Det var väl närmast därför, att representanterna för det parti, som står bakom motionen, mig veterligt inte gjort något yrkande i utskottet om remiss av motionen åt andra håll än dit den remitterats.

Herr Andersson i Tungelsta har mycket utförligt redovisat de skäl, som ligger bakom utskottets hemställan. Han har påpekat att vi ännu inte ha tillräckligt underlag för att bedöma frågan ur de synpunkter som man enligt 1947 års reform kan anlägga på densamma. Detta är ingen fråga som kan klaras av i brådrasket.

Men för att återgå till det nuvarande jordbrukets tillstånd och behov, så vet jag att man ute i lantbruksnämnderna har satt i gång med planeringar i större eller mindre omfattning. Sådana planeringar äro inte gjorda så där i en handvändning. På många håll ha de fördröjts därigenom, att lantbruksnämnderna inte ha haft tillräcklig tillgång till erforderligt kartmaterial — flygfotograferingen är ännu inte avslutad överallt o. s. v. Det är klart att man väl ändå vill avvakta och se vilket svar dessa planeringar lämna på frågorna, i vilken utsträckning småbruket har tillgång till jord och skog och i vilka avseenden och på vilket sätt dessa småbruk lämpligen skola kompletteras.

Jag har inte samma sorgliga erfaren-

heter nerifrån min hemtrakt som herr Boman har från Stockholms län, även om jag är ense med herr Svensson i Grönvik om att det inte alltid är så lätt att komplettera jordbruk med skog. Med de hjälpmedel, som vi nu förfoga över, är det alldeles omöjligt att komma en bit på väg, och det av herr Boman anförda exemplet från Jönköpings län visar ju, vilka svårigheter som möta.

Det finns en sak, som det inte erinrats om i detta sammanhang, och det är, att lantbruksnämnderna med hjälp av jordförvärvslagen väl ändå ha hindrat ofantligt många skogsfastigheter från att behöva gå över i skogsjobbarnas händer. Vi skola inte bara tänka på bolagen i det här fallet utan även på de mindre virkeshandlare och andra, som äro mycket angelägna om att placera kapital i skogsfastighet och skulle göra det i mycket större omfattning än vad som nu undantagsvis sker, om vi inte hade jordförvärvslagen, som förhindrar dessa placeringar.

Jag vill bara erinra om att hur man än hårdrager yttrandena från de olika remissinstanserna, så kan man väl, herr Svensson i Grönvik, inte utläsa någon större positivism för motionens syfte ur dem, även om jag medger, att man liksom herr Svensson kan klassificera dem i två olika grupper. I domänstyrelsens yttrande och i ytterligare ett av de övriga har man påvisat motionärernas användning av siffermaterial och de oriktiga slutsatser, som dragits därav. Om man tar hänsyn i någon mån till detta — det måste man väl ändå göra, när man behandlar en motion, som baseras på ett felaktigt använt siffermaterial — får man också ta hänsyn till att vi fattade ett beslut 1947 och att vi ha satt i gång planeringar, som ännu inte äro slutförda. Vi veta mycket, mycket litet om resultatet av dessa, och då pekar alltsammans hän på att den begärda utredningen bör anstå. Jag tror liksom motionärerna att

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

de här frågorna skola komma upp, men jag tror inte det är riktigt att vi sätta i gång utredningar nu, innan vi avvaktat vad det redan fattade beslutet kan leda till.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Vi ha diskuterat den här frågan så länge, att det kanske är tröttande att fortsätta. Men det är ju onekligen, som åtskilliga talare sagt, en betydelsefull fråga, att de intentioner, som vi i alla fall hade när vi beslöto om jordbrukets rationalisering, nämligen att denna också skulle omfatta småbrukens förseende med skog, bli förverkligade.

Det har ur min synpunkt sett varit mycket intressant att lyssna till hur den ene talaren efter den andre från motionärernas sida här i dag tydligen haft den inställningen, att den expropriationsrätt, som vi beslöto om 1947, har visat sig fullkomligt betydelselös; den resonerar man inte om. Herr Boman säger, att det i Stockholms län inte funnits möjligheter att göra någonting, och ändå har denna expropriationsrätt ägt bestånd från den 1 juli 1947.

Då skall jag be att få erinra om — ty även jag kan tycka det är roligt, herr Svensson i Ljungskile, att citera äldre uttalanden — att när denna expropriationsrätt kom till, ställde vi oss från högerens sida på avslagslinjen, men från bondeförbundet framhölls det vid diskussionen i just denna sak, att expropriationsrätt måste vi ha, om vi skola kunna överföra skog från enskild ägare till småbruk. Vi sade då, att det är inte tänkbart, sådan situationen är, att vi med expropriationsvärdering, där varje träd upptages efter sitt värde och sedan överföres till den nye ägaren, skola kunna komma någon som helst vart, ty det fanns ett beslut i 1947 års uppgörelse om att sådana här till-

skott av jord eller skog eller vad det nu var fingo inte betyda, att den som fick dessa nya ägoinnehav erhöill en förmögenhetsökning. Det står alltså i beslutet, att det skall inte vara fråga om några bidrag, när förfarandet är sammankopplat med expropriation. Och håller man fast vid den ståndpunkten, att man inte här skall ge en viss grupp av jordägare rena gåvor, som öka vederbörandes förmögenhet med åtskilliga tusentals kronor, så vill jag säga, att när det gäller den situation vi nu leva i och som vi levat i under åtskilliga år, finns det ingen möjlighet att med tanke på ekonomisk fördel investera pengar i skog.

Jag var i går på en skogsauktion i min hemkommun, där rotstående ek betalades med jämnt 100 kronor per m³ och hela försäljningen av rotstående tall, 4 000 m³, betalades med över 50 kronor per m³. Det finns inte någon jordägare i detta land som är så dum, att han under sådana förhållanden vill överta skogsmark efter expropriationsvärdering.

Det är för mig tillfredsställande att det som vi spådde har blivit verklighet. Men jag kan fullt beakta de synpunkter som anföras, när det nu konstateras, att expropriationslagen inte gav vad man hade önskat och trott. Problemet är kvar, och så vill man komma in på andra vägar. Då skulle jag från min sida vilja säga, att om man på det håll motionärerna representera skulle vara lågad att göra en sådan omprövning, att vi ur rationaliseringsmedlen plocka bort expropriationsbestämmelsen, som man så starkt motiverade med att det skulle föras över skog till småbruken, men vilken i stället för en mängd bondejordbruk i kommande omskiftet kommer att betyda stora olyckor, så är jag mycket intresserad av att härvidlag vara med om att staten från kronans domäner får släppa till skog, antingen direkt eller i form av byte.

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

Men så är det ett stort problem, huruvida vi skola hålla fast vid att ingen förmögenhetsökning får ske, när sådan här skogsmark tillföres mindre jordbruk. Göra vi det, äro vi säkert för den närmaste framtiden avstängda från att kunna åstadkomma några större förändringar.

Sedan vet jag inte, om det var herr Svensson i Grönvik eller någon annan som särskilt gjorde mig förvånad, men över huvud taget förvånar mig hela motionen, vilken ju inriktar sig på att man gentemot juridiska personer tydligen inte skall använda den expropriationslag som man har. Jag får ju säga, att gentemot dem vore det kanske inte så farligt att begagna lagen, ty de ha i allmänhet stora skogsinnehav. Om man skulle ta skog från dem, kunde man ge av kronans skogar.

Men varför inte också ha litet omtanke om enskilda skogsägare, som mycket väl, om lantbruksnämnderna vilja gå hårt till väga, kunna råka ut för att få sina marker exproprierade, framför allt ifall det blir fråga om kommande omskiften? Varför vill man bara att bolagen skola kunna byta till sig skog av staten, och varför är man inte också litet ömsint mot bondeskogsägare och andra, som — sådan lagstiftningen antagits av riksdagsmajoriteten — löpa risk för att expropriationsrätten blir tillämpad på dem?

Jag har alltså velat säga, att jag inte med någon som helst glädje vill konstatera, att de spådomar vi hade om expropriationslagens mindre effektiva roll, när det gäller att överföra skog till småbruk, ha slagit in. Här omvitnas från olika håll att den inte har motsvarat förväntningarna. Jag vill säga, att skola vi gå andra vägar, så låt oss då också röja upp med denna lagstiftning, som inte motsvarat förväntningarna och som innebär betydande risker för jordäganderätten långt ned till jordinnehav av bondejordbrukens stor-

lek. Sedan vi kommit överens om detta, kanske vi skola kunna diskutera andra vägar än expropriation. När denna fråga tidigare diskuterades, höllo vi för vår del på att den bästa och billigaste vägen skulle vara, att lantbruksnämnderna använde en aktiv inköpspolitik, och jag hörde av herr Gustafson i Dädesjö att detta förekommit. Jag tror, att den vägen i en framtid kan vara framkomlig, men självklart inte så länge rotvärdet på skog är det som för närvarande gäller; under sådana förhållanden kan ingen klok människa tänka sig att investera pengar i skog, vare sig man får skogen genom expropriation eller genom en aktiv inköpspolitik. Det har således inte bara berott på att man inte använt den expropriationslag man haft möjlighet att begagna, utan det har väl också berott på att småbrukarna vant sig vid att inte köpa så dyr skog, som det under de här åren kan ha varit fråga om.

Herr JÖNSSON i Rossbol: Herr talman! Jag skulle ha kunnat inskränka mig till att instämma i herr Svenssons i Grönvik yttrande, men jag har ansett det nödvändigt att därutöver erinra om ett förhållande, som inte framkommit i denna debatt.

Utskottet har visserligen inte avvisat tanken på denna komplettering med skog, utan det har klarat sig med att begära ett uppskov på samma sätt som en del av remissinstanserna. Det har dock förbisett det förhållande, som jag tänkte beröra, nämligen att i det grundläggande arbetet för denna 1947 års jordbruksreform i 27-mannakommittén och senare hade man ingen möjlighet att specialisera sig på varje detalj. Vi fingo i 27-mannakommittén i långa stycken inskränka oss till att endast ange riktlinjerna, och det är väl ingen tvekan om att just frågan om komplet-

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

tering med skog skulle kräva en speciell och ingående utredning.

Nu säger man, att det är så svårt att effektuera 1947 års riktlinjer i det här avseendet. Ja, det är svårt på grund av att den utredning saknas, som skulle ha givit källmaterial och varit till stor nytta för lantbruksnämnderna. Det är just därför att det är svårt som jag i likhet med motionärerna anser, att man borde föranstalta om en speciell utredning här. Om den utredningen skulle visa negativt resultat, ja, då faller ju allt detta vackra tal till marken. Då faller också det uttalande, som finns i det socialdemokratiska efterkrigsprogrammet, där man sagt, att de mindre jordbruken skola kompletteras med skog. Det är ju också detta sålunda blott en from önskan.

När herr Svensson i Ljungskile vill göra gällande, att reservanterna 1947 intogo en annan ställning än vad motionärerna göra i den motion, som utskottet nu yttrat sig över, så ber jag att få föredraga en kort bit av reservanternas yttrande i fråga om den yttre rationaliseringen. Här säga reservanterna, efter att ha ordat om de allmänna skogarna, bolagens skogar och de statliga skogarna:

»Mark, tillhörig de här berörda ägarekategorierna, kan i vissa fall vara så belägen, att det icke är möjligt eller ur praktiska synpunkter lämpligt att taga den i anspråk för kompletteringsåtgärder, avseende ofullständiga jordbruk. I stället kan mark, tillhörig enskilda ägare, vara mera lämplig. I sådana fall bör enligt utskottets mening ett triangelbyte kunna ifrågakomma, så att de nämnda enskilda ägarna avstå mark för kompletteringsändamål och i gengäld erhålla mark från de förut berörda ägarekategorierna, nämligen staten och allmänna institutioner samt bolag och enskilda skogsspekulanter.»

Jag kan inte finna annat än att det är en mycket god överensstämmelse så-

lunda mellan den reservation, som avgavs i denna fråga 1947, och den motion, som vi i dag diskuterat.

Jag skall, herr talman, med hänsyn till att jag instämt i herr Svenssons i Grönvik yttrande, be att få inskränka mig till att yrka bifall till motionen.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att göra några reflexioner i anledning av den föregående debatten.

För många stod det klart redan 1947, när denna reform genomfördes, att man inte med de hjälpmedel, som ställdes till buds, inom en rimlig och överskådlig tid skulle nå det resultat jag och många med mig ansågo vara lyckligt, nämligen att söka bibehålla så många som möjligt av de svenska jordbruken och förvandla dem till fullt bärkraftiga sådana. Med den struktur jordbruken ha i våra skogsbygder är det nödvändigt att en komplettering med skog sker, men när det gällde denna fråga, var man nog en smula valhänt. Man vågade inte ta konsekvenserna och skaffa de hjälpmedel, som verkligen behövdes; man införde en expropriationslagstiftning, men man sade — alldeles riktigt förresten — att den skulle tillgripas endast i största nödfall, när inga andra medel kunde åstadkommas.

Nu säger herr Hæggblom här att denna expropriationslag varit verkningsslös. Men är det så att den varit verkningsslös och inte medfört några positiva resultat, så har den ju inte heller gjort någon skada. Den kanske behövs som ett hot, och det kan hända, att man i framtiden i något fall får tillgripa den. Jag skulle för min personliga del vilja säga, att när man har sökt sätta sig in i hur sönderstyckning och förvärv av skog och skogsfastigheter från enskilda jordägare i många fall skett och vilka medel som använts, så tycker man, att expropriation, där

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

full ersättning lämnas och där ingen nämnvärd skada tillfogas den, från vilken man exproprierar, kan försvaras.

Men jag tror nog även, att både 27-mannakommittén och riksdagen voro influerade av den tanke, som rådde på 40-talet och särskilt i dess början, nämligen att en överproduktion hotade och att det gällde att söka bemästra denna. Man syftade då också mer eller mindre medvetet till att inskränka jordbrukens antal, och man skulle, som man sade, rationalisera bort en hel del. Den utvecklingen har ju också fortgått, och man får väl säga, att vad man hittilldags åstadkommit, när det gällt att rationalisera jordbruket, är väl i huvudsak att man sammanslagit mindre brukningsdelar. Kompletteringen med skog har väl blivit en liten sak jämfört med detta.

Nu leva vi i en något annorlunda beskaffad situation. Även om vi på grund av jordbrukets utveckling i vårt land kunna se framåt mot en produktion, som för oss är något för stor, så äro vi ju medvetna om att det hotar en livsmedelsbrist i hela världen. Jag erinrar om att det organ inom FN, som har hand om dessa problem, har ställt frågan, huruvida det finns möjligheter att försörja jordens växande befolkning, och själv besvarat denna fråga med nej. Jag tror därför att det inte är klokt att vi inrikta oss på att rationalisera bort jordbruk, utan i stället böra vi försöka konsolidera dem och skapa så många fullständiga jordbruk som möjligt.

Det var nog också en annan uppfattning — den har varit djupt rotad inte minst i den svenska riksdagen — som låg bakom det beslut, som fattades 1947, nämligen den att bondeskogarna voro dåligt skötta. De lämnade inte samma avkastning som övriga skogar. Även på den punkten har dock utvecklingen korrigerat den åsikt, som man då hade. Jag skall inte här ingå på det ringa netto, som domänverkets skogar lämna.

Jag vill bara göra det påståendet, att de enskilda skogarna lämna betydligt större netto än vad motsvarande arealer inom kronoskogarna göra. Skötseln av de enskilda skogarna har under de senaste åren blivit mycket bättre. Förändringen är så pass stor, att det gamla talet om att bondeskogarna inte skötas rationellt är ett eko från förgången tid. Jag tror att man får börja rucka litet på gamla invanda tankebanor och se förhållandena så, som de böra ses i dag.

Ur våra skogskommuners synpunkt betyder det ofantligt mycket om det inom kommunen finnes en självgående bondebefolkning. Då har man ett helt annat skatteunderlag, en helt annan stabilitet, och det ges större möjligheter för kommunen att gå i land med de stora sociala uppgifter som åläggas den. Om man jämför en kommun, där ett storbolag helt och hållet dominerar, med en annan kommun med en stabil bondebefolkning, så ser man genast vilka konjunktursvängningar den förstnämnda kommunen i regel är utsatt för. I den andra kommunen däremot är skatteunderlaget mera stabilt, och där har man därför bättre ekonomiska möjligheter att klara de uppgifter, som åvila kommunen.

Vad så beträffar här ifrågasvarande motion vill jag bara säga, att jag inte tror att den löser hela problemet. Men den kanske i många fall kan bli ett hjälpmedel för att nå vad vi vilja åstadkomma, nämligen ett stärkande av de ofullständiga jordbruken. Ur den synpunkten tycker jag att det vore bra om riksdagen kunde bifalla denna motion.

Herr Svensson i Ljungskile sade, att det inte spelar någon roll om motionen blir intagen eller blir avslagen, men vi ha här hört vittnesbörd om motsatsen. Jag har också hört ledamöter av första kammaren — som tillika äro ledamöter av lantbruksnämnder och som alltså syssla med hithörande problem — förklara något helt annat än herr Svens-

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

son i Ljungskile. Jag kan försäkra, att man ute i bygderna ofta möter den frågan: Finns det ingen möjlighet att komplettera de ofullständiga jordbruken med skog? Kanna vi inte komma fram den vägen? Skall nu i stället det ena jordbruket efter det andra försvinna, trots att det finns stora arealer skogsmark tillhöriga kronan eller andra ägare, vilka bo på annan ort och inte ha något intresse av kommunens angelägenheter och till vilka pengarna för den försålda skogen gå? Dessa skogsmarksområden lämna sig väl för komplettering av i orten befintliga ofullständiga jordbruk.

Många skulle säkerligen vara glada över varje litet framsteg som kan göras på detta område, och som ett sådant ser jag motionen II: 398, varför jag kommer att rösta för bifall till densamma.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Herr Jönsson i Rosshol påstod, att jag gjorde en oriktig jämförelse. Han citerade samma stycke, som jag hänсыftade på i särskilda utskottets utlåtande nr 2 1947. I motionen II: 398 läser man följande:

»Ehuru expropriationsförfarandet utvidgats och i senaste tidens lagstiftning särskilt riktats emot den enskildes äganderätt, vilket grundats på mer eller mindre starkt motiverade samhällliga anspråk, ifrågasätta vi dock icke att systemet skall komma till användning emot enskild fysisk person i detta sammanhang.»

Det är dagens ståndpunkt i motionen, och motionens kläm utesluter ju alldeles tydligt enskilda personer och framhäver i stället det allmänna och juridiska personer. Beträffande ståndpunkten 1947 kan man inte hänvisa till den och säga, att man nöjer sig med 1947 års beslut, ty ståndpunkten 1947 står i en reservation till beslutet det året. Sedan får herr Jönsson i Rosshol fortsätta sina

jämförelser. Jag har bara velat lämna detta bidrag till forskningen.

Sedan sade herr Jönsson i Skedsbygd att jag hade påstått, att det inte spelar någon roll om här ifrågavarande motion blir antagen eller ej. Det framgår emellertid tydligt av mitt anförande, att jag inte anser det vara likgiltigt hur man i stort ställer sig till denna fråga, men dagens läge är nog i alla fall sådant, att vi knappast kunna komma någonstans, och därför lär det inte spela så förfärligt stor roll om denna motion bifalles i dag eller inte. Jag skall inte rösta emot den och inte heller för den. Det får bli som det blir. Men, herr Jönsson i Skedsbygd, jag är i gott sällskap med förnämliga bondeförbundare när jag menar, att man i dagens läge inte kan komma längre, ty det har också framhållits av herrar Strindlund och RLF:s ordförande Bernhard Ekström.

Herr JÖNSSON i Rosshol (kort genmäle): Herr talman! Jag sade, att det här förelåg god överensstämmelse mellan bondeförbundsrepresentanternas reservation i särskilda utskottets utlåtande nr 2 1947 och den motion, som vi i dag diskutera. Det är mycket god överensstämmelse dem emellan, vilket också framgår av vad utskottet i förvarande utlåtande skriver i första stycket mitt på s. 13. Det är i båda fallen fråga om triangelbyte.

Sedan kan man hårdra detta, som herr Svensson i Ljungskile gör, och säga att det inte är full överensstämmelse, men det är i alla fall god överensstämmelse enligt mitt förmenande.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få påpeka det originella i att icke full överensstämmelse är god överensstämmelse.

Herr JACOBSON i Villhelmina: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

tar till orda, trots att jag förstår att middagen väntar för en hel del. Jag vill till min ursäkt endast erinra därom, att något yttrande över här ifrågasvarande motion infortrats varken från Norrländska ägostyckningsinnehavarnas riksförbund eller Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund, och när jag nu råkar vara hedersordförande i båda dessa förbund kanske det inte är ur vägen att jag säger några ord.

Det finns ingen, som så beröres av denna sak som medlemmarna i dessa två förbund. Detta är alltså en utomordentligt stor fråga, det är inte tu tal om det, inte minst för en representant för en trakt, där vi ha tusentals ägostyckningsinnehavare och torpare inom valkretsen. Jag kan som exempel nämna, att det enbart inom Vilhelmina socken finns över 200 ägostyckningsinnehavare och ca 200 kronotorpare.

Jag är fullt ense med herrar Boman i Stafsund och Hæggbloom, när de säga, att vi icke komma någon vart med 1947 års lagstiftning på detta område. Det har visat sig åtminstone för Västerbottens läns vidkommande, att man kommer ingen väg, ty de priser som begärts för skogen, när det gällt att få tilläggs-skog, stödskog, ha varit alltför höga. Här måste göras någonting, men vad som är det olyckliga här är, att bondeförbundet fullständigt gått på sidan om själva huvudsaken. Jag har alltid förut tänkt mig, att bondeförbundet vore motståndare till bolagsväldet i Norrland, och det var det i höstas enligt valaffischerna. Enligt dessa skulle man få stödskog från bolagen och de enskilda skogsspekulanterna. Det var då det, den 17 september och tiden strax förut. Men nu är det staten som skall hålla fiolerna.

Hur är det man säger i motionen? Den var visserligen skriven förut, men det tänkte man väl inte på. I motionen talar man om att genom ett markutbyte mellan bolagen och staten låta staten

mot skäligt vederlag avstå skogsmark såsom kompensation för den av bolagen upplåtta marken. Det är fullständigt ofattbart för mig att bondeförbundet kan sätta i fråga vad som i motionen föreslås — det måste vara sydsvenskar som skrivit motionen, som inte ha klart för sig hur saken ligger till. I motionen föreslås, att man skall ta skog ifrån bolagen till dessa ofullständiga jordbruk — så långt är jag med, men vad följer sedan? Jo, sedan kräver bondeförbundet, att skogsbolagen skola få kompensation i form av skog från kronoparkerna. Det är ju fullständigt upprörande att något sådant kan sättas i fråga. Åtminstone de norrlänningar, som känna till bolagens framfart, betacka sig för detta förslag från bondeförbundets sida. Nej, håll er till valaffischen och inte till denna motion.

Herr talman! Jag har inte något yrkande, men jag kan inte gå med på denna motion, enär den tillvaratar skogsbolagens intressen till förfång för den svenska staten.

Nej, andra vägar måste sökas för att förse de ofullständiga jordbruken i Norrland med nödig husbehovsskog.

Herr VIGELSBO (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga till herr Jacobson i Vilhelmina, att jag anser, att den affisch, vari vi sade, att vi ville ha skog till de ofullständiga hemmanen, var riktig. Skulle vi gjort som socialdemokraterna skulle vi sagt, att vi skulle ge dem det, men det gjorde vi inte.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (kort genmäle): Herr talman! Jag får säga att det var ett verkligt fattigdomsbevis som herr Vigelsbo presterade när han kom med sitt svar på min anmärkning mot bondeförbundet. Jag inkasserar med tillfredsställelse, att man på bondeförbundshåll icke kunnat vederlägga min grava anmärkning mot den inställning partiet intagit i denna fråga.

Förstärkning av ofullständiga jordbruk med skog från det allmännas och juridiska personers skogsinnehav.

Herr JOHNSON i Kastanjegården: Herr talman! Såsom tydligt framgår av jordbruksutskottets utlåtande, där det står en stjärna vid mitt namn, var jag inte med vid ärendets justering. Emellertid är jag efter vad som förekommit i utskottet överraskad över att debatten kunnat ta sådana proportioner efter de vaga antydningar som förekommo i utskottet. Jag skall nu inte tala så mycket i denna sak. Det är väl inte så mycket kvar att säga, ty det mesta är väl sagt. Jag har ingenting annat att anföra än att jag är intresserad av att de människor som behöva skog också få skog.

Emellertid var det egentligen herr Vigelsbos anförande som föranledde mig att begära ordet. Han talade om de remissinstanser som yttrat sig och de motiveringar de framfört. Herr Svensson i Ljungskile nämnde, att skogsstyrelsen, där herrar Strindlund och Ekström sitta med, har sagt, att den begärda utredningen tills vidare bör anstå. Jag har också sett det, och jag har stor respekt för dessa herrar, men jag har också läst lantbruksstyrelsens yttrande, och jag kan måhända få lov att säga, att jag kanske har ännu större respekt för herr Norup än för nämnda båda herrar — kanhända därför att han bor mig betydligt närmare än de. Lantbruksstyrelsen säger att den också tycker, att den begärda utredningen bör komma till stånd, ehuru med dess igångsättande bör anstå några år. Jag har inte kunnat undgå att märka detta, och jag tror att — nu skall jag inte upprepa vad de andra herrarna sagt om de beslut som tidigare fattats — det säkert finns tid för att detta skall kunna ordnas på lugna banor och för att man skall kunna komma till ett resultat så småningom. Dessutom vet jag bestämt, att det inte bara är bondeförbundet här i kammaren som har intresse för dessa ting. Det finns andra som vid flera tillfällen ha påyrkat reformer av liknande slag.

Jag har bara velat anföra detta som ett försvar, inte för att jag inte var med vid justeringen, utan för den ståndpunkt jag intagit i frågan.

Herr NORUP: Herr talman! Jag vill bara lämna den upplysningen, att det måste vara ett missförstånd av herr Johnson i Kastanjegården. Jag är inte medlem i lantbruksstyrelsen. Jag har inte haft med den saken att göra.

Jag skulle ha sagt ett par ord i denna fråga, men tiden är så långt gången, att jag inte skall göra det. Jag vill nu bara säga att jag tror det är nödvändigt, att vi, när vi gå att rationalisera vårt jordbruk och våra småbruk, se till att vi ge dem möjligheter att utnyttja lantbrukets binärningar så mycket som möjligt och även se till att de småbruk, som i dag äro ofullständiga, fullständigas genom att bli kompletterade med skog. Jag är övertygad om att man då gör en gärning, som kommer att visa sig vara till hela samhällets gagn för framtiden. Jag är rädd för att det rationaliseringsprogram för jordbruket, som vi ha accepterat, i praktiken kommer att medföra, att en massa småbrukare komma att överföras från att bruka svensk jord till att ingå i andra samhällsgrupper, och jag tror för min del inte, att det är en lycklig utveckling. Därför tycker jag, att man litet mera borde tagit hänsyn till de synpunkter som framkommit i motionen, där man endast begär utredning för att komplettera småbruk med skog. Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr ANDERSSON i Björkäng: Herr talman! Med anledning av vad utskottets värderade talesman och andra säga om att man skall vänta med denna utredning, skulle jag vilja säga, att det är en viss fara förknippad med ett sådant uppskov. När jag säger det, vill jag bara tala om att i Örebro län har ännu intet småbruk fått sig tilldelat skog från nå-

Interpellation ang. kompensation till folkpensionärerna för dyrtiden.

got bolag. Däremot har det under den senaste tiden hänt, att AB Stjärnfors fått tillstånd att förvärva fastigheter vid tvenne särskilda tillfällen. Det är alltså fråga om en helt annan utveckling än den man hade tänkt sig. Därför menar jag, herr talman, att det kanske inte är så klokt att uppskjuta denna utredning. Det är kanske motiverat att detta framhålles i kammaren i dag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson i Skedsbygd begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 38 nej, varjämte 25 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Interpellation ang. kompensation till folkpensionärerna för dyrtiden.

Herr SENANDER erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den höjning av den allmänna prisnivån som inträtt och kan förutses fortgå i ett stegrat tempo, ställer de av landets folkpensionärer, som äro beroende av folkpensionen för sin utkomst, i ett oerhört bekymmersamt läge. Ingen torde längre befinna sig i tvivelsmål därom, att de redan tidigare inträffade prisstegringarna, jämte bortfallet av livsmedelsrabatterna, avsevärt försämrat folkpensionernas ursprungliga realvärde. Med de prisstegringar, som nu inträffat och med säkerhet komma att följas av nya sådana, kan det knappast betecknas som en överdrift, om man påstår, att folkpensionärernas materiella läge icke är bättre nu än vad det var före folkpensionsreformens genomförande.

De nu aktuella prisstegringarna drabba i främsta rummet direkta konsumtionsvaror och utgöra därför ett allvarligt hot mot folkpensionärernas redan tidigare så torftiga levnadsstandard. Visserligen ha folkpensionerna indexreglerats genom beslut av årets riksdag. Men indexregleringen har, såsom påvisats av den kommunistiska gruppen, så stora brister, att den icke förtjänar att betecknas som ett verksamt skydd mot en realvärdeförsämring av folkpensionerna.

I det nu aktuella läget framträder en av dessa brister med all önskvärd tydlighet. Här syftas på föreskriften, att indextilläggen skola fastställas i juni månad för ett år i sänder. Genom denna föreskrift föreligger nu hinder att före ingången av juli månad nästa år lämna kompensation för de nu inträffade och till början av nästa år förutsedda kraftiga prisstegringarna. Under mer än ett halvt år få sålunda folkpensionärerna vänta innan en för övrigt synnerligen snävt tilltagen kompensa-

Interpellation ang. kompensation till folkpensionärerna för dyrtiden.

tion för levnadskostnadsstegringen enligt lagen om folkpensionsindex kan meddelas.

Hinder bör emellertid inte möta att på annan väg lämna folkpensionärerna snar hjälp. Genom ett provisoriskt tillägg, som kompenserar inträffade och förutsedda prisstegringar, kunde de värsta bekymren över dyrtiden avlägnas från folkpensionärshushållen.

Med hänvisning till det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande interpellation:

Har statsrådet för avsikt att, i anledning av levnadskostnadernas stegring, föranstalta om åtgärder i syfte att snarast tilldela folkpensionärerna kompensation för dyrtiden?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 260 angående utvidgning av det skandinaviska luftfartssamarbetet tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 14.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 384, till Konungen i anledning

av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m.

Vidare anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 380, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 381, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 382, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; och

nr 383, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 6.13 em.

In fidem

Gunnar Britth.